

Εισαγωγή του Θεσμού της Συμμετοχικής Δημοκρατίας στα Σχολεία

Εργαστήριο Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου

ΤΕΛΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

17 και 24 Απριλίου, 2024, 8.00-14.00
Αίθουσα Εργαστηρίων, Προεδρικό Μέγαρο

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή	5
2	Στόχοι του Εργαστηρίου	6
3	Εστίαση στο θέμα της Συζήτησης	7
3.1	Ερώτηση Κλειδί.....	7
3.2	Πλαίσιο στο οποίο τίθεται το ερώτημα.....	7
4	Σύντομη Περιγραφή της Διαδικασίας.....	8
4.1	Συστατικά του ΔΔΔ	8
4.1.1	Ομάδα Σχεδιασμού (Design or Knowledge-Management Team).....	8
4.1.2	Ερώτηση Κλειδί	8
4.1.3	Ομάδα Συμμετεχόντων	8
4.1.4	Ομάδα Συντονιστών της διαδικασίας.....	8
4.1.5	Ειδικά σχεδιασμένη μεθοδολογία	9
4.1.6	Ειδικά διαμορφωμένος χώρος.....	9
4.2	Στάδια Εφαρμογής ενός ΔΔΔ	10
4.2.1	Φάση 1: Παραγωγή Ιδεών	10
4.2.2	Φάση 2: Επεξήγηση Ιδεών	10
4.2.3	Φάση 3: Κατηγοριοποίηση Ιδεών	10
4.2.4	Φάση 4: Επιλογή Ιδεών	11
4.2.5	Φάση 5: Αναγνώριση Συσχετισμών	11
4.3	Αποτελέσματα.....	12
4.3.1	Ρίζα του Χάρτη Επιρροών	15
4.3.2	Κορυφή του Δέντρου	15
4.3.3	Ειρωνικές Προτεραιότητες	15
4.3.4	Διαδρομή Συμφόρησης (Bottlenecks)	15
4.3.5	Ασύνδετες Δράσεις.....	16
4.3.6	Τροποποιημένος Χάρτης.....	16
4.3.7	Μετακίνηση Προτεραιοτήτων μεταξύ 1ης και 2ης Ψηφοφορίας.....	17
4.4	Ανάλυση Αποτελεσμάτων Αξιολόγησης	18
4.5	Συζήτηση Αποτελεσμάτων.....	20
4.6	Εισηγήσεις για Επόμενα Βήματα	21
5	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	22
5.1	Παράρτημα: Αποτελέσματα 1ης και 2ης Ψηφοφορίας.....	22
5.2	Παράρτημα: Αναλυτικά Αποτελέσματα Αξιολόγησης	24
5.3	Παράρτημα: Ενέργειες – Μεταρρυθμίσεις.....	2
1.	Καλλιέργεια γνώσης και επιθυμίας για συμμετοχή και δράση	2
2.	Ηγούμαστε μέσω παραδείγματος.....	3
3.	Ανάπτυξη κριτικής σκέψης	4
4.	Εφαρμογή άτυπης εκπαίδευσης.....	5
5.	Ο εκπαιδευτικός πρέπει να γνωρίζει	7
6.	Διαχείριση αλλαγής.....	8

7.	Επιμόρφωση εκπαιδευτικών	9
8.	Δεσμεύομαι.....	10
9.	Δημιουργία ασφαλούς και υποστηρικτικού περιβάλλοντος.....	11
10.	Θεωρία, Εφαρμογή, Ανατροφοδότηση	12
11.	Ακαδημίες βιωματικής συμμετοχικής δημοκρατίας	13
12.	Ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα	14
13.	Για την Κύπρο του 2054	15
14.	Δημιουργία χρόνου στο ωρολόγιο πρόγραμμα.....	16
15.	Δημιουργία σχετικού υποστηρικτικού επιμορφωτικού υλικού	17
16.	Χρόνος και χώρος για εφαρμογή ΔΔΔ	18
17.	Εισηγήσεις από μαθητές, εκπαιδευτικούς, Δ/ντες.....	19
18.	Επιλέγω, ενημερώνω, καλλιεργώ, εφαρμόζω, καταπολεμώ	21
19.	Εφαρμογή πιλοτικού παρεμβατικού προγράμματος βιωματικών εργαστηρίων Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου (ΔΔΔ) 22	
20.	Διευκόλυνση από τη διεύθυνση της σχολικής μονάδας στο ωρολόγιο πρόγραμμα.....	23
21.	Καλλιέργεια κουλτούρας και εξοικείωση με τους όρους.....	24
22.	Εισαγωγή κινήτρων για τη εφαρμογή ΔΔΔ	25
23.	Μείωση ύλης	26
24.	Προσομοίωση δημόσιας διαβούλευσης.....	27
25.	Αλλαγή εργαλείων μάθησης.....	29
26.	Εμπλοκή των κατάλληλων stakeholders	30
27.	Παροχή ειδικού τεχνολογικού εξοπλισμού	31
28.	Κυρία εβραέθηκα!.....	32
29.	Ενθάρρυνση συμμετοχής	33
30.	Μαθαίνουμε να εκφραζόμαστε	34
31.	Αξιολόγηση ομοτίμων	35
32.	Βιωματική έναντι γνωσιο-κεντρικής μάθησης	36
33.	Κάθε σχολείο μικρογραφία της κοινωνίας	37
34.	Σύνδεση με υπάρχουσες δομές και πολιτικές του Υπουργείου.....	38
35.	Συντονισμός κατά την εφαρμογή.....	39
36.	Σωστή και δημοκρατική επιλογή συμμετεχόντων	40
37.	Δεξιότητες επικοινωνίας για όλους.....	41
38.	Διδάσκομαι να διαμεσολαβώ/ενεργώ καθημερινά και αποτελεσματικά	42
39.	Στοχευμένη αναθεώρηση Αναλυτικών Προγραμμάτων	43
40.	Στοχευμένη επιλογή θεμάτων ΔΔΔ.....	44
41.	Ένταξη από την προδημοτική.....	45
42.	Αξιολόγηση, ανατροφοδότηση της εφαρμογής.....	46
43.	Ανάπτυξη στα παιδιά να είναι aware και ενεργοί στο περιβάλλον τους.....	47
44.	Σχολική υποδομή.....	48
45.	Που εν οι μαθητές.....	49
46.	Εκπαίδευση στη διαδικασία	50

47.	Μείωση παραπαιδείας και δημιουργία ανθρωποκεντρικού σχολείου.....	51
48.	Ενημέρωση γονέων	52
49.	Διαθεματική προσέγγιση ΔΔΔ	53
50.	Δημιουργία κοινότητας καλλιέργειας δεξιοτήτων εκτός σχολικού χρόνου	55
51.	Να δούμε το ΔΔΔ από τα μάτια των παιδιών.....	56
52.	Να πάμε πέραν της αξιολόγησης ως κύριο στόχο του εκπαιδ. συστήματος.....	57
53.	Ενδυνάμωση του ανθρωπιστικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης.....	58
54.	Εφαρμογή ΔΔΔ σε επίπεδο λήψης αποφάσεων του σχολείου	59
55.	Διαλογικές συζητήσεις (debates)	60
56.	Λογοδοσία.....	61
57.	Τεχνολογικές εφαρμογές	62
58.	Ελευθερία στην έκφραση	63
59.	Σύνδεση με τη λήψη αποφάσεων στην κοινότητα.....	64
60.	Περισσότερος χρόνος προφορικής έκφρασης των παιδιών στα σχολεία	65
61.	Καλλιέργεια δεξιοτήτας να γίνουν καλοί ακροατές.....	66
62.	Πραγματικά ζητήματα και μελέτες περίπτωσης στη διδασκαλία	67
5.5	Παράρτημα: Τεχνική NGT-Nominal Gr.....	68
5.6	Παράρτημα: Κατάλογος Συμμετεχόντων	69
5.7	Παράρτημα: Διευκολυντές Συζήτησης.....	70

=

1 Εισαγωγή

Το όραμα, η ιδεολογία και το πρόγραμμα δράσης του νέου Επιτρόπου του Πολίτη εστιάζεται στην εμπιστοσύνη προς τον πολίτη (believe in citizen) και τη δημοκρατική συμμετοχικότητα. Οι προτεραιότητες του επικεντρώνονται σε τρεις πυλώνες:

Ο πρώτος πυλώνας αφορά την ενίσχυση και τη συνδρομή των εθελοντικών οργανώσεων ατομικά αλλά και σε ένα ευρύτερο πλαίσιο όπως είναι το Παγκύπριο Συντονιστικό Συμβούλιο Εθελοντισμού (ΠΣΣΕ) και άλλα συντονιστικά όργανα.

Ο δεύτερος πυλώνας, είπε, είναι η πολιτότητα και «το πώς ενισχύουμε ως Πολιτεία την κοινωνική δράση και πώς καθοδηγούμε τους πολίτες να εμπλέξουν στην καθημερινότητά τους την κοινωνική δράση προκειμένου να καταπολεμηθούν φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας όπως είναι ο ρατσισμός και η ξενοφοβία».

Ο τρίτος πυλώνας αφορά τη δημοκρατική συμμετοχικότητα. Γίνεται προσπάθεια και μέσω των ευρωπαϊκών κατευθύνσεων να εντοπιστούν τα δημοκρατικά ελλείμματα που υπάρχουν στην Κύπρο πρώτα από όλα σε θεσμικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο κουλτούρας ετοιμάζοντας προτάσεις, νομοσχέδια και δράσεις προκειμένου «να προσπαθήσουμε να κλείσουμε την μαύρη τρύπα του δημοκρατικού ελλείμματος που αποτελεί ευρύτερο πρόβλημα και στην Ευρώπη και στον κόσμο».

Το Εργαστήριο Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου (ΔΔΔ) έχει οργανωθεί στα πλαίσια του τρίτου πυλώνα. Στο πρώτο εργαστήριο ΔΔΔ, το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας της Κύπρου έχει επιλέξει εκπαιδευτικούς οι οποίοι μέσα από τη συμμετοχή τους στο βιωματικό εργαστήριο, την ενημέρωση και εμπειρία της διαδικασίας εφαρμογής ενός ΔΔΔ, θα μπορέσουν να συζητήσουν και καθορίσουν ενέργειες για ομαλή και λειτουργική ένταξη των εργαστηρίων στα σχολεία και τη σύνδεση του ΔΔΔ με το αναλυτικό πρόγραμμα. Ένας μικρός αριθμός ενεργών πολιτών ειδικών σε θέματα δημοκρατικών εργαστηρίων έχουν επίσης προσκληθεί για να εμπλουτίσουν με ιδέες και εμπειρίες το διάλογο. Οι ενέργειες εστιάζονται στην Στ' Δημοτικού, Γ' Γυμνασίου, και Β' Λυκείου.

Η πρωτοβουλία στον τομέα της παιδείας στην Κυπριακή Δημοκρατία αποσκοπεί στην πολύπλευρη ανάπτυξη των μαθητών/τριών προκειμένου να καταστούν οι αυριανοί υπεύθυνοι και ενεργοί δημοκρατικοί πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μέσα από την οργάνωση βιωματικών εργαστηρίων ΔΔΔ, η κυβέρνηση αποσκοπεί να προωθήσει τη συνεργασία ως εργαλείο συναπόφασης και προόδου. Παράλληλα προσβλέπει στην ενίσχυση των δεξιοτήτων, της πολιτότητας και υπευθυνότητας, στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης, των επικοινωνιακών δεξιοτήτων και της ικανότητας επιχειρηματολογίας. Το πρόγραμμα επιδιώκει να εκπαιδεύσει τους μαθητές/τριες στις οργανωτικές ικανότητες και να τους ενθαρρύνει να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες.

2 Στόχοι του Εργαστηρίου

Ο πρωταρχικός στόχος του εργαστηρίου ήταν να αξιοποιηθεί η συλλογική εμπειρία και σοφία των συμμετεχόντων για εντοπισμό των προκλήσεων και δημιουργία οδικού χάρτη για την πιλοτική και αργότερα πλήρη ένταξη του μοντέλου ΔΔΔ στη δημόσια παιδεία.

Άλλοι σημαντικοί στόχοι του εργαστηρίου ήταν:

- Να προσφέρει την ευκαιρία σε ένα πυρήνα εκπαιδευτικών να ενημερωθούν και εξοικειωθούν με τη μεθοδολογία ΔΔΔ.
- Να δημιουργηθεί κοινή κατανόηση για το ρόλο και τη σημασία που έχει η εφαρμογή της δημοκρατίας από κάτω προς τα πάνω στις σύγχρονες κοινωνίες, καθώς επίσης να προταθούν τρόποι και προσεγγίσεις που δημιουργούν ευκαιρίες στους μαθητές να βιώνουν συμμετοχική δημοκρατία.

3 Εστίαση στο Θέμα της Συζήτησης

3.1 Ερώτηση Κλειδί

Η Ερώτηση Κλειδί διαμορφώνεται από μια μικρή ομάδα στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι των διοργανωτών, συμμετεχόντων, και ειδικών του ΔΔΔ.

Η ερώτηση καθορίστηκε ως:

Ποιες ενέργειες ή μεταρρυθμίσεις απαιτούνται, ώστε να είναι εφικτή η εμπλοκή μαθητών/τριών σε εργαστήρια ΔΔΔ, για απόκτηση βιωματικών εμπειριών συμμετοχικής δημοκρατίας?

3.2 Πλαίσιο στο οποίο τίθεται το ερώτημα

Το ερώτημα τίθεται σε μια ομάδα ανθρώπων οι οποίοι συνολικά έχουν να προσφέρουν εκατοντάδες χρόνια γνώσης και εμπειρίας. Οι απαντήσεις μπορούν να περιστρέφονται γύρω από αλλαγές, προσθήκες, ενέργειες, μεταρρυθμίσεις, νεωτερισμούς, ορόσημα, που κατά την άποψη τους κρίνονται χρήσιμοι ή αναγκαίοι για να γίνουν τα σχολεία πιο δημοκρατικά, πιο συμμετοχικά, παραδείγματα προς μίμηση, ή μικρογραφίες μιας ιδανικής κοινωνίας. Ιδέες μπορεί να καταδεικνύουν την ανάγκη τα εργαστήρια να μην περιορίζονται στο σχολείο, αλλά να εμπλέκουν και το γύρω κοινωνικό σύστημα. Δεδομένης της πολιτικής βούλησης και δέσμευσης του Υπουργείου Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας να εφαρμόσει το μοντέλο ΔΔΔ, οι συμμετέχοντες αναμένεται να προσφέρουν πρακτικές εισηγήσεις ως προς τα αναγκαία βήματα και διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν για να γίνει εφικτή η ομαλή ένταξη της φιλοσοφίας και πρακτικής ΔΔΔ στα αναλυτικά προγράμματα.

4 Σύντομη Περιγραφή της Διαδικασίας

Η εφαρμογή ενός ΔΔΔ υποβοηθάει στη διαχείριση πολύπλοκων, σύνθετων ζητημάτων με πολλούς εμπλεκόμενους / επηρεαζόμενους με διαφορετικές απόψεις. Εξυπηρετεί την καλλιέργεια κοινής γλώσσας και συν-αντίληψης, διευκολύνει τη μάθηση, και αναπτύσσει την ομαδικότητα και τη συναίνεση. Η σωστή εφαρμογή απαιτεί συμμόρφωση με τις φιλοσοφικές αρχές της δομημένης διαλογικής επιστήμης (structured dialogic design¹) και τήρηση κανόνων μιας συγκεκριμένης διαδικασίας.

4.1 Συστατικά του ΔΔΔ

Για την εφαρμογή ενός ΔΔΔ απαιτείται:

1. Ομάδα σχεδιασμού
2. Ερώτηση κλειδί
3. Ομάδα συμμετεχόντων
4. Ομάδα συντονιστών των συν-εργαστηρίων (Co-Laboratories²)
5. Ειδικά σχεδιασμένη μεθοδολογία και
6. Ειδικά διαμορφωμένος χώρος

4.1.1 Ομάδα Σχεδιασμού (Design or Knowledge-Management Team)

Μια μικρή ομάδα ατόμων από αρμόδιες υπηρεσίες μαζί με συν-εμπλεκόμενους φορείς διαμορφώνει την ερώτηση κλειδί, αναγνωρίζει / καταγράφει τους συν-εμπλεκόμενους φορείς, και επιλέγει τους συμμετέχοντες. Η ομάδα αυτή μπορεί να είναι επίσης υπεύθυνη να καταγράψει και προβάλλει τα αποτελέσματα.

4.1.2 Ερώτηση Κλειδί

Η συζήτηση πλαισιώνεται και εστιάζεται μέσα από μια προκαταρκτική Ερώτηση Κλειδί.

4.1.3 Ομάδα Συμμετεχόντων

Ως συμμετέχοντες είναι άτομα που γνωρίζουν πολύ καλά το ζήτημα και επιλέγονται προσεκτικά έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι εκπροσωπούν στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό το σύστημα στο οποίο επιδιώκεται η παρέμβαση. Είναι σημαντικό όλες οι απόψεις να εκπροσωπούνται ισότιμα. Επίσης, είναι απαραίτητη η συνεχής και απρόσκοπτη συμμετοχή όλων σε όλη τη διάρκεια του διαλόγου.

4.1.4 Ομάδα Συντονιστών της διαδικασίας

Οι συντονιστές είναι ειδικά εκπαιδευμένοι στη μεθοδολογία. Δεν εμπλέκονται στο περιεχόμενο του διαλόγου αλλά ασχολούνται αποκλειστικά με τη διαδικασία. Κύρια τους ευθύνη είναι να διασφαλίσουν ότι όλοι οι συμμετέχοντες θα έχουν τη δυνατότητα να διατυπώσουν τις ιδέες τους και να τις επεξηγήσουν ώστε να γίνουν κατανοητές από όλους.

---

¹ Flanagan, T.R. (2020). Structured Dialogic Design for Mobilizing Collective Action in Highly Complex Systems. In: Metcalf, G.S., Kijima, K., Deguchi, H. (eds) Handbook of Systems Sciences. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-13-0370-8_59-1

² Η χρήση του όρου υπογραμμίζει το γεγονός ότι οι συμμετέχοντες “ανακαλύπτουν μαζί”.

4.1.5 Ειδικά σχεδιασμένη μεθοδολογία

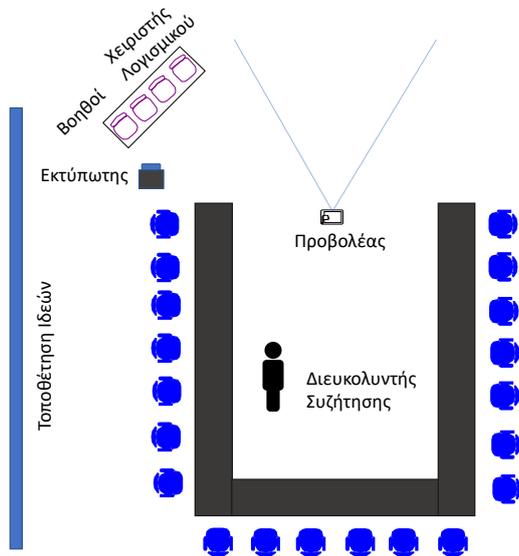
Η μεθοδολογία είναι σχεδιασμένη για να βοηθήσει τους συμμετέχοντες να εκφράσουν ελεύθερα τις ιδέες τους, να πραγματοποιηθεί ένας ουσιαστικός διάλογος χωρίς αντιπαραθέσεις έτσι ώστε να αναπτυχθεί κοινή κατανόηση ως προς το θέμα αλλά και συναίνεση ως τις δράσεις που θα ακολουθήσουν.

Η εφαρμογή ενός ΔΔΔ εξελίσσεται μέσα από στάδια με αυστηρή τήρηση του προτύπου, αλλά και της διάρκειας:

- Καταγραφή απαντήσεων στην ερώτηση υπό τη μορφή σύντομων προτάσεων που να περιέχουν μόνο μια ιδέα
- Επεξήγηση της κάθε ιδέας από αυτόν/ή που την πρότεινε
- Κατηγοριοποίηση σε ομάδες
- Επιλογή των πλέον σημαντικών
- Δημιουργία χάρτη επιρροών (με αξιοποίηση της ερμηνευτικής δομικής μοντελοποίησης)

Οι συμμετέχοντες δεσμεύονται να παραμείνουν σε όλες τις φάσεις.

4.1.6 Ειδικά διαμορφωμένος χώρος

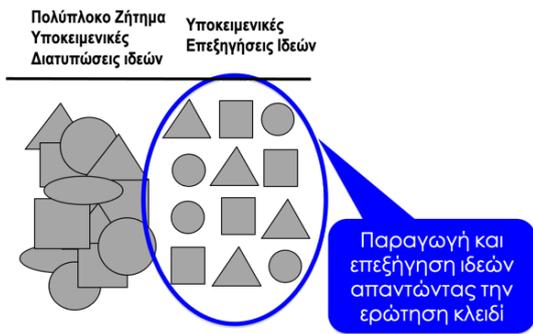
Η γεωμετρία του χώρου μέσα στον οποίο πραγματοποιείται ένα συν-εργαστήριο ΔΔΔ διευκολύνει επηρεάζει σημαντικά τη διαδικασία και συγκεκριμένα την ελεύθερη έκφραση ιδεών, την ίση συμμετοχή όλων στη διαδικασία και τη σωστή επικοινωνία μεταξύ των συμμετεχόντων.

Σχήμα 1: Διαρρύθμιση Χώρου

4.2 Στάδια Εφαρμογής ενός ΔΔΔ

4.2.1 Φάση 1: Παραγωγή Ιδεών

Στην αρχική φάση παραγωγής ιδεών χρησιμοποιείται η τεχνική για ομάδες (Nominal Group Technique; NGT) για να ενθαρρύνει την αυθεντικότητα και δημιουργικότητα των μελών της ομάδας. Η τεχνική NGT δίνει τη δυνατότητα αποτελεσματικής σύνθεσης υποκειμενικών ιδεών όπως εκφράζονται από κάθε άτομο ξεχωριστά, και χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις όπου υπάρχει αβεβαιότητα και διαφωνία πάνω στο θέμα υπό συζήτηση. Η τεχνική NGT ενέχει πέντε στάδια τα οποία παρουσιάζονται στο Παράρτημα “Τεχνική NGT”.

Στη φάση της παραγωγής ιδεών στα πλαίσια ενός ΔΔΔ αξιοποιούνται τα πρώτα τρία:

1. Παρουσίαση μιας ερώτησης που θα "προκαλέσει" τους συμμετέχοντες (Triggering Question)
2. Σιωπηλή παραγωγή ιδεών γραπτώς από το κάθε άτομο που συμμετέχει στην ομάδα ξεχωριστά
3. Καταγραφή των ιδεών ως λακωνικές φράσεις - ενώπιον όλων - από το συντονιστή, και ανάρτηση τους στους τοίχους που βρίσκονται γύρω από τους συμμετέχοντες

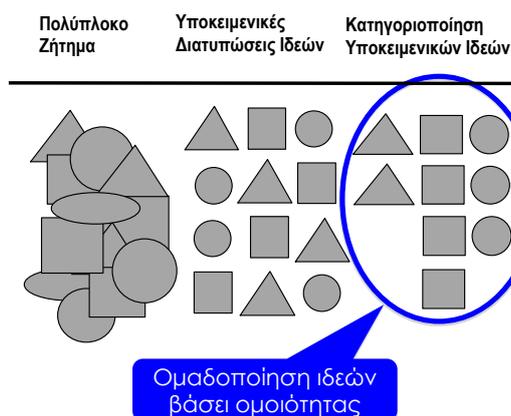
Σχήμα 2: Παραγωγή-Επεξήγηση Ιδεών

Στο Σχήμα 2 απεικονίζεται το ζήτημα ως μια άμορφη μάζα (αριστερό μέρος). Οι συμμετέχοντες καταθέτουν λακωνικά τις παρατηρήσεις τους, αλλά χωρίς τη σχετική επεξήγηση, οι ιδέες παραμένουν έντονα μπλεγμένες.

4.2.2 Φάση 2: Επεξήγηση Ιδεών

Αφού καταγραφούν (συνήθως 50-80) οι ιδέες, οι συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να τις επεξηγήσουν. Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες μπορούν να ζητήσουν διευκρινίσεις αλλά δεν δικαιούνται να εκφράσουν κριτική.

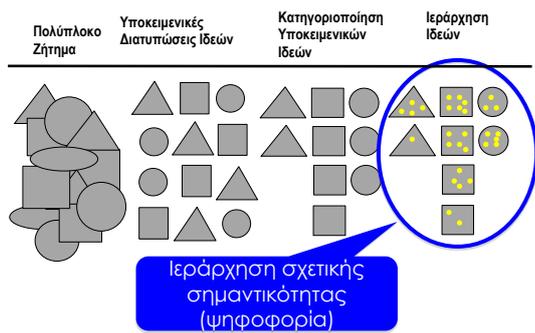
4.2.3 Φάση 3: Κατηγοριοποίηση Ιδεών

Οι συμμετέχοντες διερευνούν σχέσης ομοιότητάς. Με άλλα λόγια συζητούν κατά πόσον δύο ιδέες έχουν σημαντικά κοινά χαρακτηριστικά τα οποία να δικαιολογούν όπως τοποθετηθούν στην ίδια κατηγορία. Αυτή η διαδικασία δημιουργεί τις συνθήκες για εμβάθυνση και όξυνση των εννοιών πίσω από την κάθε ιδέα.

Σχήμα 3: Κατηγοριοποίηση Ιδεών

4.2.4 Φάση 4: Επιλογή Ιδεών

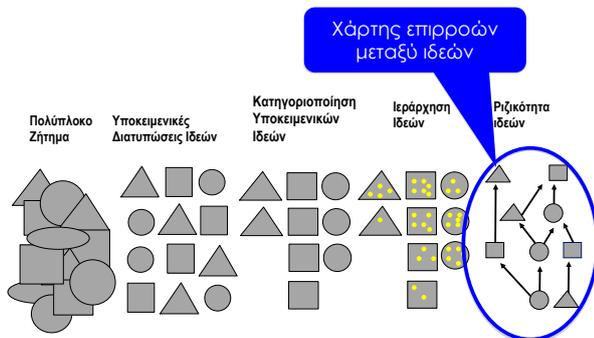

Οι συμμετέχοντες επιλέγουν 5 ιδέες στις οποίες κατά την άποψη τους πρέπει να δοθεί προτεραιότητα. Οι ιδέες με 2+ ψήφους προκρίνονται για την επόμενη φάση.

Σχήμα 4: Ψηφοφορία

4.2.5 Φάση 5: Αναγνώριση Συσχετισμών

Για την συζήτηση των ιδεών χρησιμοποιείται η διαδικασία Interpretive Structural Modelling (ISM). Η μέθοδος αυτή βοηθά σημαντικά στην αποτελεσματικότερη διαχείριση της επικοινωνίας της ομάδας. Περιλαμβάνει την χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, με ειδικά σχεδιασμένο λογισμικό, που βοηθά την

ομάδα να επισπεύσει τη διερεύνηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ιδεών. Το λογισμικό της μεθόδου ISM χρησιμοποιεί μαθηματικούς αλγόριθμους οι οποίοι περιορίζουν στο ελάχιστο τον αριθμό των συσχετισμών που χρειάζονται για την διερεύνηση σχέσεων μεταξύ ιδεών. Η μέθοδος ISM μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία αρκετών τύπων δομών, όπως για παράδειγμα εκείνη της επίδρασης, της προτεραιότητας και της κατηγοριοποίησης.

Σχήμα 5: Παραγωγή Χάρτη Επιρροών

Τα 5 στάδια της μεθόδου ISM είναι τα εξής :

- Αναγνώριση και αποσαφήνιση ενός συνόλου ιδεών (μέθοδος NGT)
- Αναγνώριση και αποσαφήνιση μιας “ερώτησης συσχετισμού” (Relational question)
- Δημιουργία μιας απεικόνισης συσχετισμών, χρησιμοποιώντας την ερώτηση συσχετισμού για τη διερεύνηση σύνδεσης μεταξύ ζευγών ιδεών
- Παρουσίαση και συζήτηση της απεικόνισης
- Τροποποίηση της απεικόνισης από την ομάδα, αν αυτό κριθεί αναγκαίο

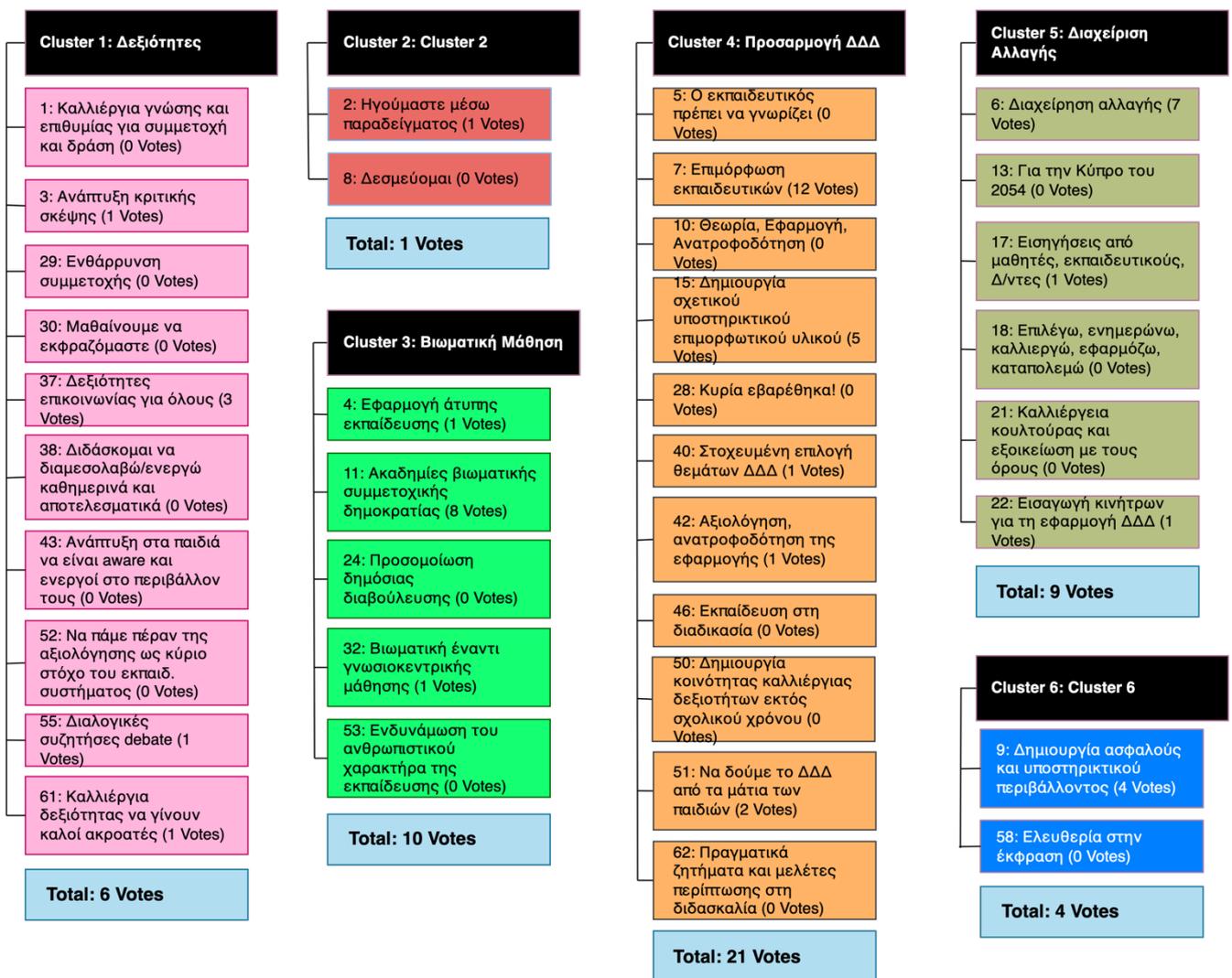
Η καινοτομία της μεθόδου αυτής είναι ότι βοηθά την ομάδα των συνέδρων να αποφύγουν τη στεία αντιπαράθεση ιδεών για το ποιος είπε την πιο σπουδαία άποψη. Δεδομένου ότι συζητούμε για δράσεις για να πετύχουμε κάτι, τέθηκε το ερώτημα: Αν καταφέρναμε να εφαρμόσουμε ικανοποιητικά τη Δράση Α, θα μας βοηθούσε σημαντικά στο να εφαρμόσουμε τη Δράση Β; Έτσι η ομάδα διερευνά την κάθε ιδέα που προτάθηκε με σκοπό να την καταλάβει για να μπορέσει να την ‘τοποθετήσει’ πριν ή μετά από τις άλλες. Η διερεύνηση της επίδρασης πραγματοποιείται μεταξύ ζευγών ιδεών. Οι ιδέες παρουσιάζονται στην οθόνη ανά ζεύγη μαζί με την ερώτηση συσχετισμού.

4.3 Αποτελέσματα

Στο εργαστήριο συμμετείχαν 24 άτομα (16 Γυναίκες; 8 Άνδρες). Ως απάντηση στην Ερώτηση Κλειδί, οι συμμετέχοντες πρόσφεραν 62 προτάσεις για δράσεις/μεταρρυθμίσεις οι οποίες καταγράφονται στο κεφάλαιο “Ενέργειες – Μεταρρυθμίσεις” μαζί με τις σχετικές επεξηγήσεις.

Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας κατά την οποία οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να επεξηγήσουν τις προτάσεις τους και να απαντήσουν σε διευκρινιστικές ερωτήσεις (αποφεύγοντας επικριτικά σχόλια), τους ζητήθηκε να επιλέξουν με βάση τη μέχρι στιγμής κρίση τους τις πέντε δράσεις στις οποίες κατά την άποψη τους θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα. Τα αποτελέσματα αυτής της ψηφοφορίας καταγράφονται στο Παράρτημα 5.1. Η ανάλυση και επεξήγηση της σημασίας αυτής της ψηφοφορίας, σε σχέση με την επόμενη (vide infra) πραγματοποιείται στο κεφάλαιο “Ανάλυση και Συζήτηση Αποτελεσμάτων”.

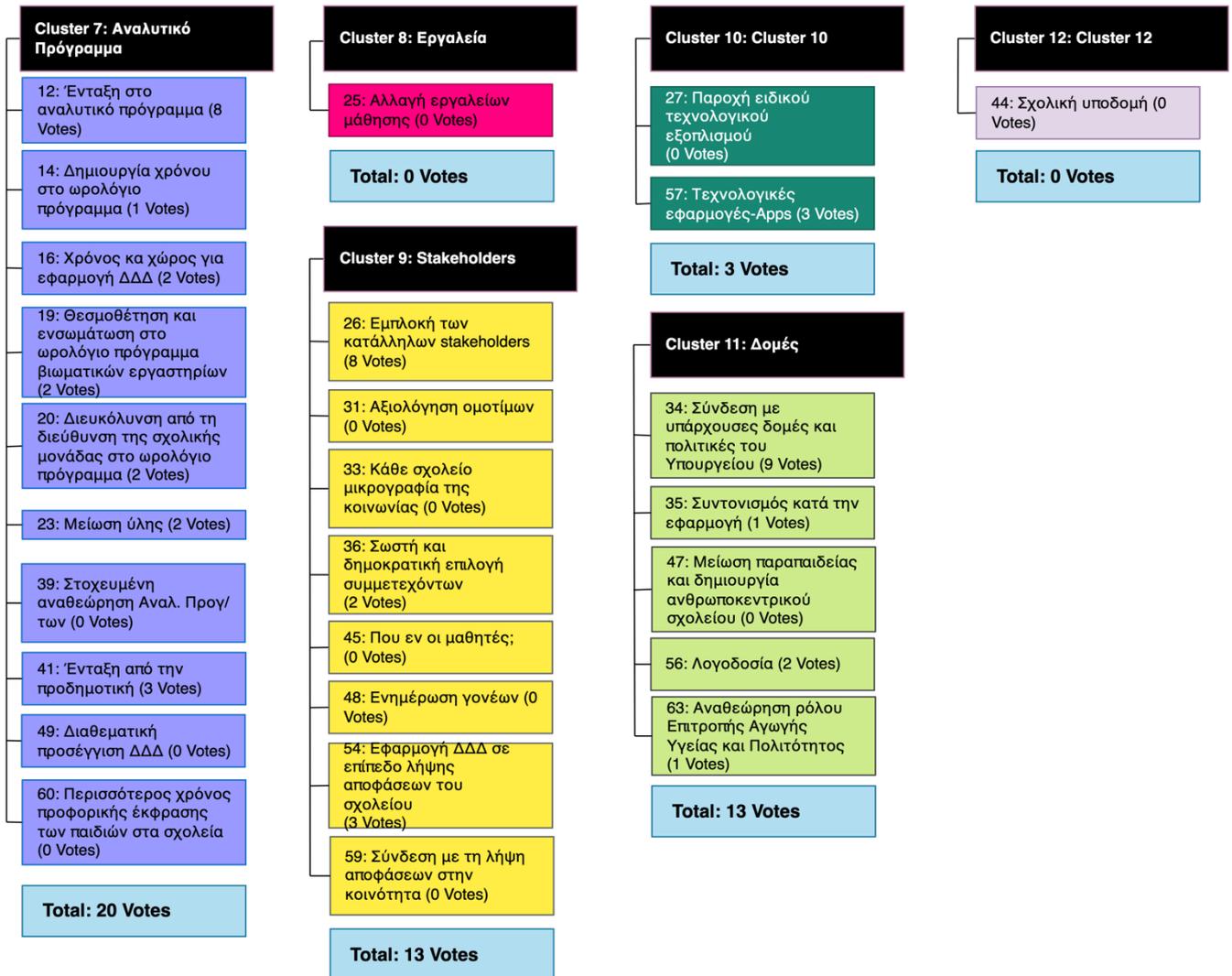
Η διαδικασία της Κατηγοριοποίησης τοποθέτησε τις 62 προτάσεις σε 12 Ομάδες, όπως φαίνονται στο Σχήμα 6.

Σχήμα 6 Μέρος 1: Κατηγοριοποίηση των προτάσεων

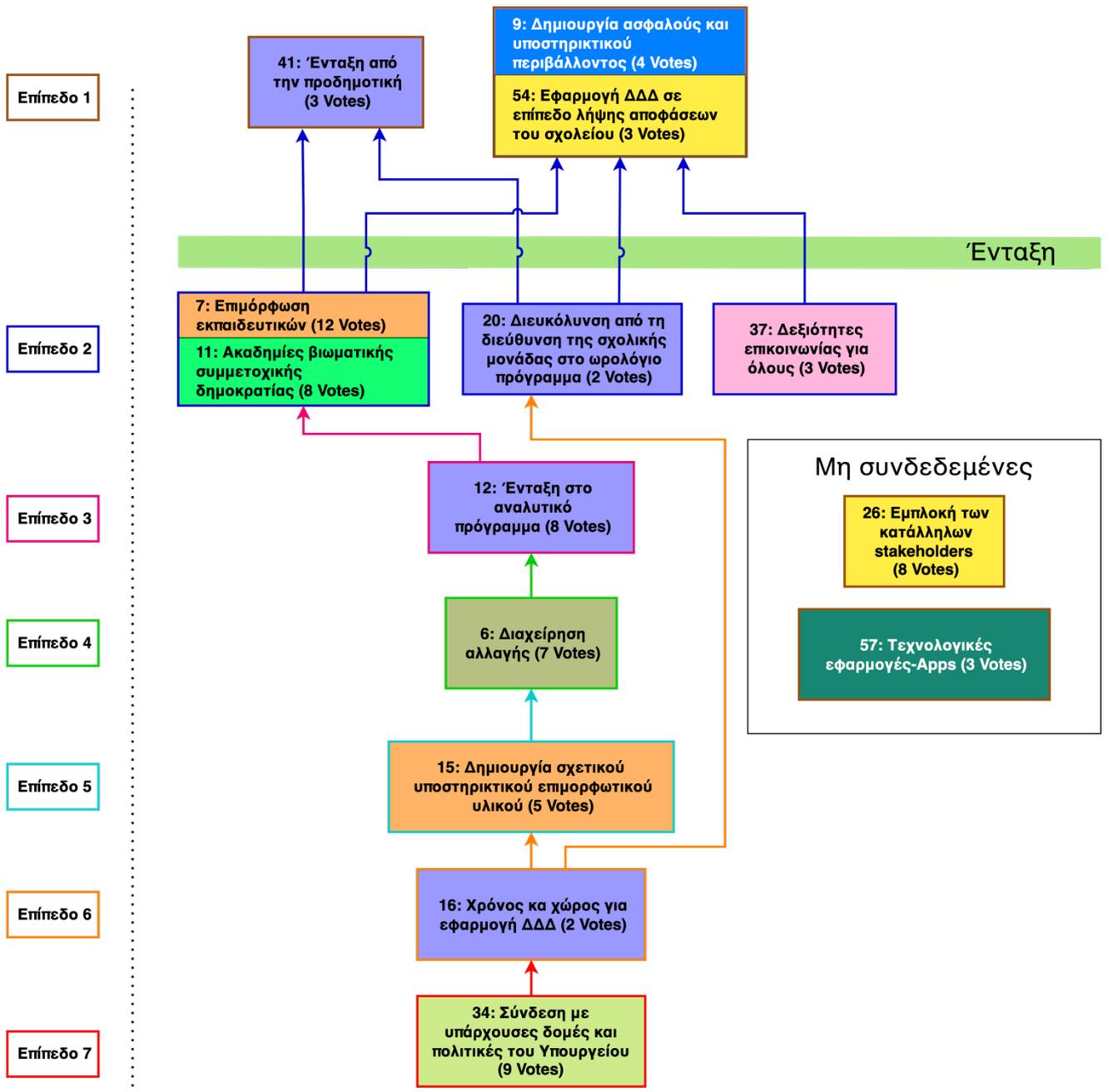
Μετά την ολοκλήρωση αυτής της φάσης, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να ξανα-επιλέξουν τις πέντε δράσεις στις οποίες κατά την άποψη τους θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα. Το αποτέλεσμα αυτής της δεύτερης ψηφοφορίας καταγράφονται στο Παράρτημα 5.1, ενώ η σημασία και η σχέση της με την προηγούμενη παρουσιάζεται στο κεφάλαιο “Ανάλυση και Συζήτηση Αποτελεσμάτων”. Στο σχήμα

αναγράφονται τόσοι οι ψήφοι τις οποίες έλαβε η κάθε πρόταση ξεχωριστά, όσο και το σύνολο των ψήφων που έλαβαν συνολικά οι προτάσεις της κάθε κατηγορίας.

Σχήμα 6 Μέρος 2: Κατηγοριοποίηση των προτάσεων

Οι κατηγορίες 4: Προσαρμογή ΔΔΔ (για χρήση την παιδεία) και 7: (Προκλήσεις στην προσπάθεια ένταξης ΔΔΔ στο) Αναλυτικό Πρόγραμμα συγκέντρωσαν το μεγαλύτερο αριθμό ιδεών και ψήφων (συνολικά ως κατηγορίες).

Σχήμα 7: Χάρτης Επιρροών

Το αποτέλεσμα της δεύτερης ψηφοφορίας χρησιμοποιήθηκε ως οδηγός για επιλογή των ιδεών οι οποίες προχώρησαν στην επόμενη φάση του διαλόγου, τη δημιουργία του Χάρτη Επιρροών όπως εμφανίζεται στο Σχ. 7. Προτάσεις με δύο ή περισσότερες ψήφους χρησιμοποιήθηκαν σ' αυτή τη φάση. Στα πλαίσια του διαθέσιμου χρόνου, οι συμμετέχοντες κατάφεραν να διερευνήσουν σχέσεις επιρροής μεταξύ 14 προτάσεων.

Ο Χάρτης διαμορφώθηκε σε 7 επίπεδα. Στις επόμενες ενότητες παρουσιάζονται και επεξηγούνται οι συνδέσεις.

4.3.1 Ρίζα του Χάρτη Επιρροών

Μέσα από μια εκτεταμένη και σχετικά χρονοβόρα διαδικασία διερεύνησης της επιρροής (υπό μορφή “υποστήριξης/διευκόλυνσης”) μιας δράσης σε μια άλλη, η συλλογική σοφία των συμμετεχόντων τοποθέτησε την ιδέα #34: **Σύνδεση με υπάρχουσες δομές και πολιτικές του Υπουργείου** στη ρίζα του Δέντρου Επιρροών.

Αυτό ερμηνεύεται ως εξής. Για να είναι αποτελεσματική η προσπάθεια ένταξης του ΔΔΔ στην εκπαίδευση, το πρώτο βήμα πρέπει να είναι η διασύνδεση του με υπάρχουσες δομές και πολιτικές του Υπουργείου (#34), ενώ ως δεύτερο βήμα θα πρέπει να διασφαλιστεί ο χρόνος και ο χώρος για τις εφαρμογές (#16).

4.3.2 Κορυφή του Δέντρου

Οι προτάσεις #41, #9, και #54 κατέληξαν στο πάνω μέρος του Χάρτη.

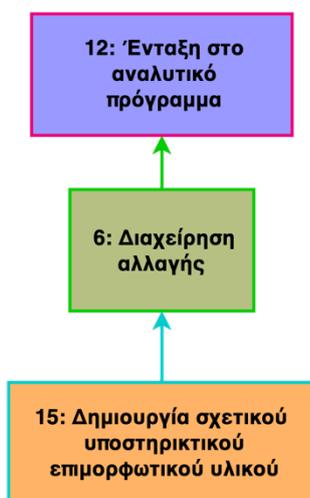
Αυτό ερμηνεύεται ως εξής. Κατά την άποψη των συμμετεχόντων, όταν η διαδικασία της ένταξης ολοκληρωθεί (υποδεικνύεται με την πράσινη γραμμή μεταξύ Επιπέδου 2 και 1), θα έχει δημιουργηθεί ένα ασφαλές και υποστηρικτικό περιβάλλον (#9) και θα είναι ευκολότερη η ένταξη του ΔΔΔ από την Προδημοτική (#41) αλλά και η εφαρμογή του σε επίπεδο λήψης αποφάσεων του σχολείου (#54).

4.3.3 Ειρωνικές Προτεραιότητες

Παρατηρούμε ότι οι ιδέες οι οποίες (με βάση τις πολλαπλές ψηφοφορίες επιρροής) κατέληξαν στη ρίζα του δέντρου, δηλαδή στα επίπεδα 7, 6, και 5, είχαν λάβει 9, 2, και 5 ψήφους αντίστοιχα πριν τη φάση της διερεύνησης σχέσεων επιρροής (Σχ. 9). Αντιθέτως, ιδέες με 12 και 8 ψήφους, κατέληξαν στα επίπεδα 2, 3, και 4.

Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται Erroneous Priorities Effect και θεωρείται σημαντική συνεισφορά του ΔΔΔ: Οι προτεραιότητες των εμπειρογνομόνων αλλάζουν όταν μελετήσουν τις σχέσεις επιρροής μεταξύ των ιδεών.

4.3.4 Διαδρομή Συμφόρησης (Bottlenecks)

Οι Δράσεις #15, #6, και #12, βρίσκονται σε σειρά, χωρίς να υπάρχουν άλλες διασυνδέσεις από τις πιο ριζικές προς αυτές που βρίσκονται πιο ψηλά στο χάρτη. Μια τέτοια κατάληξη απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή γιατί μεταφράζεται ως διαδρομή συμφόρησης. Με άλλα λόγια, η Ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα (#12) θα είναι πιο εύκολη εάν υπάρχουν ήδη μηχανισμοί και διαδικασίες για διαχείριση της αλλαγής (#6). Επίσης, η αλλαγή θα είναι πιο διαχειρίσιμη εφόσον προϋπάρχει το σχετικό υποστηρικτικό επιμορφωτικό υλικό (#15).

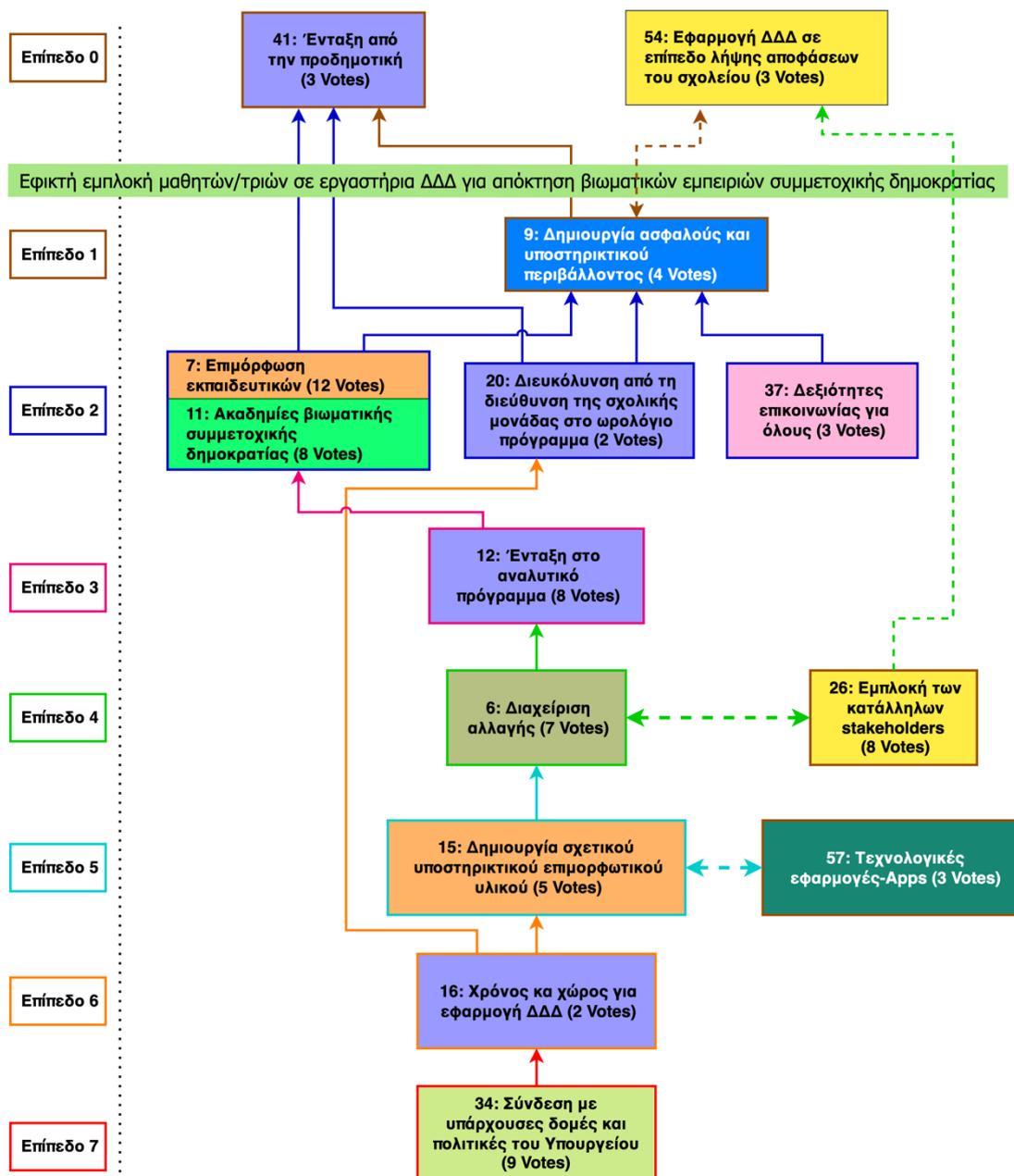
Σχήμα 8: Διάταξη σε σειρά

4.3.5 Ασύνδετες Δράσεις

Οι προτάσεις #26: Εμπλοκή των κατάλληλων stakeholders και #57: Τεχνολογικές εφαρμογές-Apps παρέμειναν ασύνδετες. Αυτό δεν σημαίνει ότι είναι λιγότερο σημαντικές, αλλά ότι οι συμμετέχοντες δεν ανακάλυψαν κάποια υποστηρικτική σχέση με τις 12 άλλες προτάσεις τις οποίες μελέτησαν.

4.3.6 Τροποποιημένος Χάρτης

Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας, η Ομάδα Διαχείρισης της Γνώσης, σε συνεργασία με συμμετέχοντες οι οποίοι είναι καλοί γνώστες του αντικειμένου, δυνατόν να πραγματοποιήσει μερικές τροποποιήσεις στο χάρτη. Οι τροποποιήσεις δεν μπορούν να αλλάξουν το αποτέλεσμα των σχέσεων, αλλά πραγματοποιούνται με στόχο τη σύνδεση ασύνδετων ιδεών, ή καλύτερη απεικόνιση ουσιαστικών σχέσεων που θεωρούνται σημαντικές για τα επόμενα βήματα.

Σχήμα 9 Τροποποιημένος Χάρτης Επιρροών

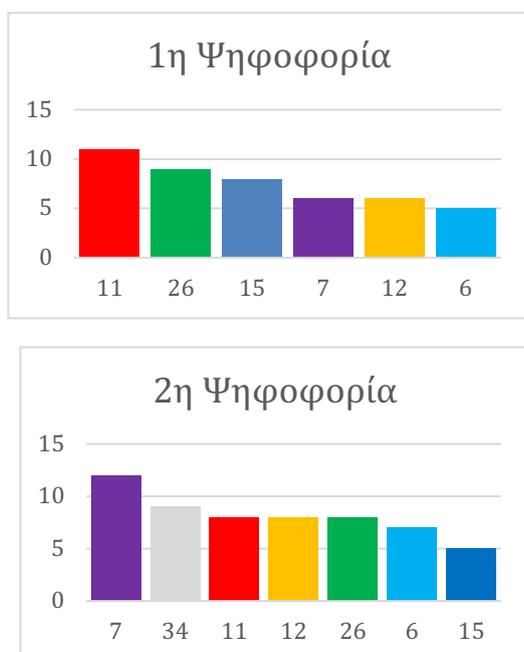
Στο Σχήμα 9, η πρόταση #26: Εμπλοκή των κατάλληλων stakeholders παρουσιάζεται ως αλληλένδετη την #6: Διαχείριση της αλλαγής, και η #57: Τεχνολογικές εφαρμογές-Apps ιδέα ως αναγκαίο κομμάτι της 15: Δημιουργία υποστηρικτικού υλικού και προσαρμογής του ΔΔΔ.

Παρόλο που η #26 συνδέεται ήδη (μέσα από την #6 και διάφορα στάδια) με την #54 (Εφαρμογή ΔΔΔ σε επίπεδο λήψης αποφάσεων του σχολείου), επειδή η σχέση είναι σημαντική, έχει τονιστεί με τη διακεκομμένη πράσινη γραμμή.

Τέλος, επειδή οι #41 και #54 είναι πέραν των στόχων της παρούσα διαδικασίας, αυτές μεταφέρθηκαν σε ένα πιο ψηλό επίπεδο, ενώ αναγράφηκε η φράση “Εφικτή εμπλοκή μαθητών/τριών σε εργαστήρια ΔΔΔ για απόκτηση βιωματικών εμπειριών συμμετοχικής δημοκρατίας” ως καταληκτικός στόχος στο Επίπεδο 1 (Πράσινο οριζόντιο κουτί).

4.3.7 Μετακίνηση Προτεραιοτήτων μεταξύ 1^{ης} και 2^{ης} Ψηφοφορίας

Τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας μετά την ολοκλήρωση της Φάσης των Επεξηγήσεων και της Φάσης της Κατηγοριοποίησης, δίνονται αναλυτικά στο Παράρτημα 5.1

Και στις δύο ψηφοφορίες, 32 ιδέες πήραν ένα ή περισσότερους ψήφους. Συνεπώς, η Διασπορά της Σκέψης (Spreadthink) είναι 47% και στις δύο περιπτώσεις.

Στο Σχήμα 10 όμως φαίνεται ότι οι προτεραιότητες των συμμετεχόντων έχουν μετακινηθεί σε μεγάλο βαθμό μετά την ολοκλήρωση της Φάσης της Κατηγοριοποίησης. Για παράδειγμα, η #11 (κόκκινο) πέρασε στην τρίτη θέση, ενώ η #7 πέρασε από την τέταρτη στην πρώτη θέση. Η #34 δεν συμπεριλαμβανόταν στις πέντε πρώτες κατά την πρώτη ψηφοφορία, ενώ πήρε τη δεύτερη θέση κατά τη δεύτερη.

Τέλος, αν μετρήσουμε το ποσοστό ψήφων των 5 πρώτων ιδεών σε κάθε περίπτωση, αυτό άλλαξε από το 42% στο 47%. Με άλλα λόγια, η διαδικασία της Κατηγοριοποίησης είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της συγκέντρωσης.

Σχήμα 10 Τροποποιημένος Χάρτης Επιρροών

4.4 Ανάλυση Αποτελεσμάτων Αξιολόγησης

Η πιο κάτω ανάλυση βασίζεται στα αποτελέσματα της αξιολόγησης όπως αυτά καταγράφονται αναλυτικά στο Παράρτημα 5.2. Οι ερωτήσεις στάλθηκαν στους συμμετέχοντες ως Google Forms και απαντήθηκαν από 16 άτομα.

Στις ερωτήσεις "1. Πόσο σαφές ήταν για εσάς το νόημα της Ερώτησης Κλειδί;" και "2. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η Ερώτηση Κλειδί βοήθησε στη διατήρηση της συζήτησης αυστηρά επί του θέματος;" αυτοί που απάντησαν είτε "πλήρως" είτε "Σε μεγάλο βαθμό" ήταν 62.5% και 68.8% αντιστοίχως. Το γεγονός όμως ότι 12.5% απάντησαν "Κάπως" στο πρώτο ερώτημα θα πρέπει να ερμηνευτεί ότι σε μελλοντικούς ΔΔΔ χρειάζεται περισσότερη εμπλοκή συμμετεχόντων στη διατύπωση του ερωτήματος. Στην ερώτηση "3. Πόσο χρήσιμη ήταν η εισαγωγή στο θέμα;" πέραν από το 1/3 απάντησαν "Σε ικανοποιητικό βαθμό" το οποίο ερμηνεύεται ότι ανέμεναν πιο ξεκάθαρη εικόνα.

Αρκετοί συμμετέχοντες πρότειναν (για το μέλλον) τη συμμετοχή Συνδέσμων Γονέων, Μαθητών και Διευθυντών Σχολείων, Εκπρόσωπους Υπουργείων (πχ. Οικονομικών), Τμημάτων που ασχολούνται με Ευρωπαϊκά θέματα, καθώς και Τμημάτων των Παιδαγωγικών από Πανεπιστήμια.

Το 18.8% δήλωσαν "Θα ήθελα να ακούσω περισσότερα για τη μεθοδολογία" το οποίο ερμηνεύεται ότι περίπου ένας στους πέντε ενδιαφέρεται για τη θεωρία και πρακτική.

Στην ερώτηση "6. Επιλέξτε τα ΤΡΙΑ χαρακτηριστικά της διαδικασίας που ήταν τα πιο εντυπωσιακά για εσάς", οι περισσότερες ψήφοι πήγαν στις:

- Η συζήτηση προχώρησε σε σπειροειδή τρόπο, με κάθε επόμενη φάση να εμβαθύνει στο θέμα
- Όλες οι ιδέες που κατατέθηκαν τεκμηριώθηκαν και συζητήθηκαν
- Σε όλους δόθηκε λίγο πολύ ίσος χρόνος και ευκαιρία να μιλήσουν
- Σχεδόν δεν χάθηκε χρόνος να συζητούμε οτιδήποτε εκτός του θέματος της συνάντησης
- Ως συμμετέχοντες, αναπτύξαμε καλύτερη κατανόηση για τις ιδέες των άλλων και ένα αίσθημα σεβασμού προς τους άλλους

Στην ερώτηση "7. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι τόσο το περιεχόμενο όσο και το εύρος των ιδεών κάλυψαν το θέμα;" ένας σημαντικός αριθμός (43.8%) απάντησαν "Σε ικανοποιητικό βαθμό" που εκλαμβάνεται ότι θεωρούν ότι το θέμα ίσως να μην καλύφθηκε πλήρως. Παρομοίως, στην ερώτηση "8. Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την Τελική Έκθεση;" οι συμμετέχοντες φαίνεται να επιζητούν βαθύτερη ανάλυση αποτελεσμάτων. Θα πρέπει εδώ να αναφερθεί ότι (α) το ένα τρίτο των συμμετεχόντων δεν ανταποκρίθηκαν ούτε στην ολοκλήρωση των επεξηγήσεων ούτε στις αξιολογήσεις και (β) οι συμμετέχοντες δεν είχαν την ευκαιρία να δουν την τελική έκθεση η οποία συμπεριλαμβάνει τις αναλύσεις των δεδομένων και των αξιολογήσεων.

Στην ερώτηση "9. Αν συγκρίνετε την εμπειρία αυτού του εργαστηρίου με άλλα παρόμοια σεμινάρια/εργαστήρια, τι μπορείτε να πείτε για την αποτελεσματικότητα του διαλόγου;" Ένα ποσοστό κοντά στο 70% απάντησε "Πολύ καλύτερη από άλλου είδους εργαστήρια" ή "Δεν συμμετείχα ποτέ σε κάτι τόσο δομημένο και τόσο δημοκρατικό". Επίσης, πέραν του 90% απάντησαν "Έχω ακούσει νέες ιδέες αλλά με κάποια μοναδικά χαρακτηριστικά που δεν είχα σκεφτεί προηγουμένως" ή "Έχω ακούσει πολλές νέες ιδέες που δεν είχα σκεφτεί προηγουμένως".

Το ποσοστό των συμμετεχόντων που θεωρεί ότι ο τελικός Χάρτης Επιρροών εκπροσωπεί τις δικές τους απόψεις, είτε πλήρως είτε σε μεγάλο βαθμό είναι χαμηλότερο του 50% το οποίο ερμηνεύεται ως ένας βαθμός διαφωνίας. Παρόλα αυτά όμως το 56.3% δηλώνει ικανοποιημένο.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι βαθμολογήσεις ως προς τη συνεισφορά του μοντέλου ΔΔΔ στην εκπαίδευση δεξιοτήτων. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες θεώρησαν ότι ο ΔΔΔ καλλιεργεί σε πολύ μεγάλο βαθμό (5 μονάδες) τις ακόλουθες δεξιότητες:

- Εκφραστικές Ικανότητες

- Κριτική Σκέψη
- Ικανότητα Επίλυσης Προβλημάτων
- Συνεργασία
- Επικοινωνία
- Ενεργητική Ακρόαση
- Δημόσια Συζήτηση (Debate)
- Καλλιέργεια Αισθήματος
- Εμπιστοσύνης προς τις ιδέες Άλλων

Οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι η Ενεργητική Ακρόαση και η ικανότητα έκφρασης αναπτύσσονται περισσότερο κατά τις φάσεις της παραγωγής και επεξήγησης ιδεών, ενώ η κριτική σκέψη, η ικανότητα προσαρμογής, η αποφυγή στερεότυπων, και η ικανότητα δημόσιας συζήτησης τύπου debate αναπτύσσονται περισσότερο κατά τις φάσεις της κατηγοριοποίησης και της διερεύνησης σχέσεων επιρροής. Η καλλιέργεια καινοτομικής σκέψης, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, αναπτύσσεται επίσης στις τελευταίες δύο φάσεις, αλλά και κατά τη φάση της παραγωγής ιδεών. Δύο στους τρεις ενδιαφέρονται να οργανώσουν ΔΔΔ στο σχολείο τους, από τους οποίους το 47% εφόσον θα έχει ευκαιρίες ενώ το 40% δηλώνει πρόθυμο να συμμετάσχει και εκτός ωραρίου εργασίας

Τέλος, οι περισσότεροι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι ο ΔΔΔ θα πρέπει να εφαρμοστεί άμεσα σε επίπεδο διακυβέρνησης του σχολείου, στο ρόλο του σχολείου μέσα στην κοινότητα (εμπλοκή κοινότητας) και για την αξιοποίηση ιδεών-εμπειριών των εκπαιδευτικών για μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος, ενώ μεσοπρόθεσμα για επίλυση πολλών κοινωνικών προκλήσεων και συγκρούσεων.

4.5 Συζήτηση Αποτελεσμάτων

Με βάση τον αριθμό ιδεών, αλλά και ψήφων, που μάζεψε η κάθε κατηγορία, προκύπτει ότι οι συμμετέχοντες έχουν δώσει μεγάλη βαρύτητα σε δύο κεφάλαια, δηλαδή τον προγραμματισμό και εφαρμογή των διαδικασιών οι οποίες αφενός θα προσαρμόσουν το ΔΔΔ για εφαρμογές στο εκπαιδευτικό σύστημα και αφετέρου θα διευκολύνουν την ένταξη του στο αναλυτικό πρόγραμμα.

- Προσαρμογή ΔΔΔ για αξιοποίηση στο εκπαιδευτικό σύστημα
- Ένταξη στο Αναλυτικό Πρόγραμμα

Η μελέτη του Χάρτη Επιρροών μας συμβουλεύει ότι για να είναι αποτελεσματική η προσπάθεια ένταξης του ΔΔΔ στην εκπαίδευση, το πρώτο βήμα πρέπει να είναι η διασύνδεση του με υπάρχουσες δομές και πολιτικές του Υπουργείου (#34), ενώ ως δεύτερο βήμα θα πρέπει να διασφαλιστεί ο χρόνος και ο χώρος για τις εφαρμογές (#16).

4.6 Εισηγήσεις για Επόμενα Βήματα

Οι ρίζες του Χάρτη Επιρροών συμβουλεύουν ότι για να είναι αποτελεσματική η προσπάθεια ένταξης του ΔΔΔ στην εκπαίδευση, θα πρέπει να διασυνδεθεί με υπάρχουσες δομές και πολιτικές του Υπουργείου (#34), και να διασφαλιστεί ο χρόνος και ο χώρος για τις εφαρμογές (#16). Και οι δύο αυτές δράσεις κατατάσσονται στο επίπεδο της πολιτικής.

Εισήγηση 1

Δημιουργία μιας ευέλικτης επιτροπής, αποτελούμενη από άτομα ψηλά στην ιεραρχία και με την κατάλληλη γνώση των υπάρχουσών δεδομένων, δυνατοτήτων, αλλά και διαδικασιών αλλαγών, η οποία προτείνει μεθόδους διασύνδεσης με υπάρχουσες δομές και πολιτικές του Υπουργείου και τρόπους ώστε να διασφαλιστεί ο χρόνος και ο χώρος για τις εφαρμογές.

Το γεγονός ότι οι κατηγορίες “Προσαρμογή ΔΔΔ για αξιοποίηση στο εκπαιδευτικό σύστημα” και “Ένταξη στο Αναλυτικό Πρόγραμμα” συγκέντρωσαν το μεγαλύτερο αριθμό ιδεών και ψήφων υπογραμμίζει την ανάγκη:

Εισήγηση 2

Δημιουργία Ομάδας Εργασίας μεταξύ επιστημόνων του Υπουργείου (πχ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο) και ειδικών του ΔΔΔ οι οποίοι να ερευνήσει και προτείνει τρόπους προσαρμογής, γκάμα μοντέλων, μεθόδους και προσεγγίσεις θεματικής ένταξης κλπ. του ΔΔΔ στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Διαβάζοντας το Χάρτη, διαφαίνεται ότι η ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα (#12) θα είναι πιο εύκολη εάν υπάρχουν ήδη μηχανισμοί και διαδικασίες για διαχείριση της αλλαγής (#6). Επίσης, η αλλαγή θα είναι πιο διαχειρίσιμη εφόσον προϋπάρχει το σχετικό υποστηρικτικό επιμορφωτικό υλικό (#15).

Εισήγηση 3

Δημιουργία υποστηρικτικού υλικού για ΔΔΔ

Εισήγηση 4

Αξιοποίηση μηχανισμών και διαδικασιών για διαχείριση της αλλαγής που ήδη υπάρχουν.

Παρόλο που η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (#7) εμφανίζεται πιο ψηλά στο χάρτη, με βάση τις συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν στη διάρκεια του εργαστηρίου διαφάνηκε η σημασία πιλοτικών εφαρμογών με παράλληλη επιμόρφωση εκπαιδευτικών.

Εισήγηση 5

Πιλοτικές εφαρμογές με παράλληλη επιμόρφωση εκπαιδευτικών

5 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

5.1 Παράρτημα: Αποτελέσματα 1^{ης} και 2^{ης} Ψηφοφορίας

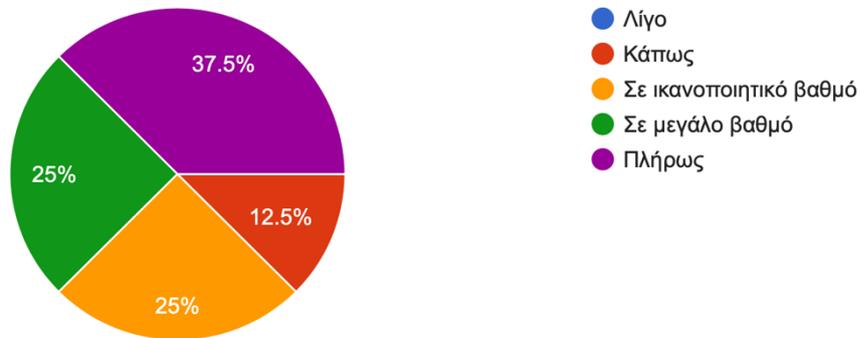
#	1η Ψήφος	2η Ψήφος	Ενέργεια
1	2	0	Καλλιέργεια γνώσης και επιθυμίας για συμμετοχή και δράση
2	2	1	Ηγούμαστε μέσω παραδείγματος
3	2	1	Ανάπτυξη κριτικής σκέψης
4	0	1	Εφαρμογή άτυπης εκπαίδευσης
5	1	0	Ο εκπαιδευτικός πρέπει να γνωρίζει
6	5	7	Διαχείριση αλλαγής
7	6	12	Επιμόρφωση εκπαιδευτικών
8	3	0	Δεσμεύομαι
9	1	4	Δημιουργία ασφαλούς και υποστηρικτικού περιβάλλοντος
10	1	0	Θεωρία, Εφαρμογή, Ανατροφοδότηση
11	11	8	Ακαδημίες βιωματικής συμμετοχικής δημοκρατίας
12	6	8	Ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα
13	1	0	Για την Κύπρο του 2054
14	1	1	Δημιουργία χρόνου στο ωρολόγιο πρόγραμμα
15	8	5	Δημιουργία σχετικού υποστηρικτικού επιμορφωτικού υλικού
16	0	2	Χρόνος κα χώρος για εφαρμογή ΔΔΔ
17	0	1	Εισηγήσεις από μαθητές, εκπαιδευτικούς, Δ/ντες
18	0	0	Επιλέγω, ενημερώνω, καλλιεργώ, εφαρμόζω, καταπολεμώ
19	3	2	Θεσμοθέτηση και ενσωμάτωση στο ωρολόγιο πρόγραμμα βιωματικών εργαστηρίων
20	1	2	Διευκόλυνση από τη διεύθυνση της σχολικής μονάδας στο ωρολόγιο πρόγραμμα
21	0	0	Καλλιέργεια κουλτούρας και εξοικείωση με τους όρους
22	1	1	Εισαγωγή κινήτρων για τη εφαρμογή ΔΔΔ
23	0	2	Μείωση ύλης
24	0	0	Προσομοίωση δημόσιας διαβούλευσης
25	1	0	Αλλαγή εργαλείων μάθησης
26	9	8	Εμπλοκή των κατάλληλων stakeholders
27	0	0	Παροχή ειδικού τεχνολογικού εξοπλισμού
28	0	0	Κυρία εβάρεθηκα!
29	0	0	Ενθάρρυνση συμμετοχής
30	0	0	Μαθαίνουμε να εκφραζόμαστε
31	1	0	Αξιολόγηση ομοτίμων
32	0	1	Βιωματική έναντι γνωσιοκεντρικής μάθησης
33	0	0	Κάθε σχολείο μικρογραφία της κοινωνίας
34	2	9	Σύνδεση με υπάρχουσες δομές και πολιτικές του Υπουργείου
35	3	1	Συντονισμός κατά την εφαρμογή
36	0	2	Σωστή και δημοκρατική επιλογή συμμετεχόντων
37	2	3	Δεξιότητες επικοινωνίας για όλους
38	0	0	Διδάσκομαι να διαμεσολαβώ/ενεργώ καθημερινά και αποτελεσματικά
39	3	0	Στοχευμένη αναθεώρηση Αναλ. Προγ/των
40	0	1	Στοχευμένη επιλογή θεμάτων ΔΔΔ
41	3	3	Ένταξη από την προδημοτική
42	3	1	Αξιολόγηση, ανατροφοδότηση της εφαρμογής
43	0	0	Ανάπτυξη στα παιδιά να είναι aware και ενεργοί στο περιβάλλον τους
44	0	0	Σχολική υποδομή
45	1	0	Που εν οι μαθητές;
46	0	0	Εκπαίδευση στη διαδικασία
47	0	0	Μείωση παραπαιδείας και δημιουργία ανθρωποκεντρικού σχολείου
48	0	0	Ενημέρωση γονέων
49	2	0	Διαθεματική προσέγγιση ΔΔΔ
50	0	0	Δημιουργία κοινότητας καλλιέργειας δεξιοτήτων εκτός σχολικού χρόνου
51	1	2	Να δούμε το ΔΔΔ από τα μάτια των παιδιών
52	0	0	Να πάμε πέραν της αξιολόγησης ως κύριο στόχο του εκπαιδ. συστήματος

53	1	0	Ενδυνάμωση του ανθρωπιστικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης
54	4	3	Εφαρμογή ΔΔΔ σε επίπεδο λήψης αποφάσεων του σχολείου
55	4	1	Διαλογικές συζητήσεις debate
56	0	2	Λογοδοσία
57	0	3	Τεχνολογικές εφαρμογές-Apps
58	0	0	Ελευθερία στην έκφραση
59	0	0	Σύνδεση με τη λήψη αποφάσεων στην κοινότητα
60	0	0	Περισσότερος χρόνος προφορικής έκφρασης των παιδιών στα σχολεία
61	0	1	Καλλιέργεια δεξιότητας να γίνουν καλοί ακροατές
62	0	0	Πραγματικά ζητήματα και μελέτες περίπτωσης στη διδασκαλία
63	0	1	Αναθεώρηση ρόλου Επιτροπής Αγωγής Υγείας και Πολιτότητας
	95	100	

5.2 Παράρτημα: Αναλυτικά Αποτελέσματα Αξιολόγησης

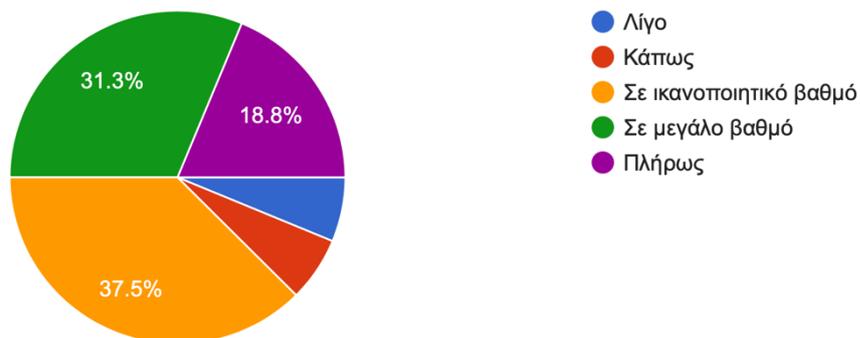
1. Πόσο σαφές ήταν για εσάς το νόημα της Ερώτησης Κλειδί;

16 responses

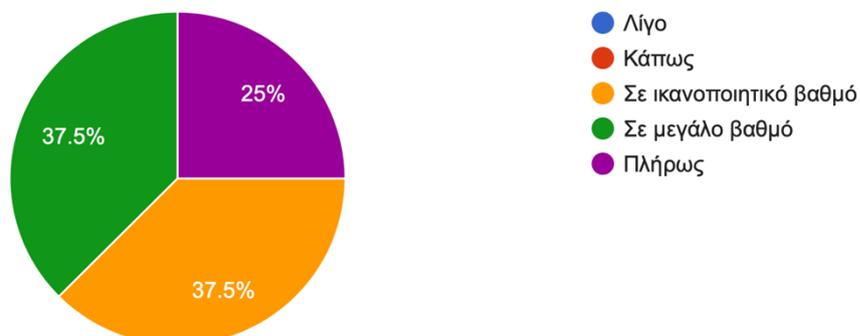
2. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η Ερώτηση Κλειδί βοήθησε στη διατήρηση της συζήτησης αυστηρά επί του θέματος;

16 responses

3. Πόσο χρήσιμη ήταν η εισαγωγή στο θέμα;

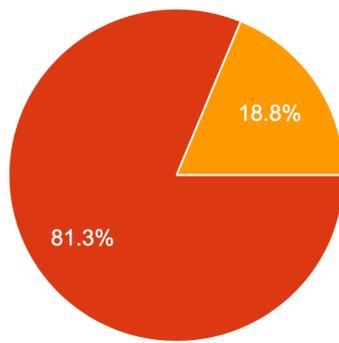
16 responses

4. Ποιοι άλλοι φορείς ή άτομα θα έπρεπε κατά την άποψη σας να είχαν επίσης προσκληθεί να συμμετάσχουν;
10 responses

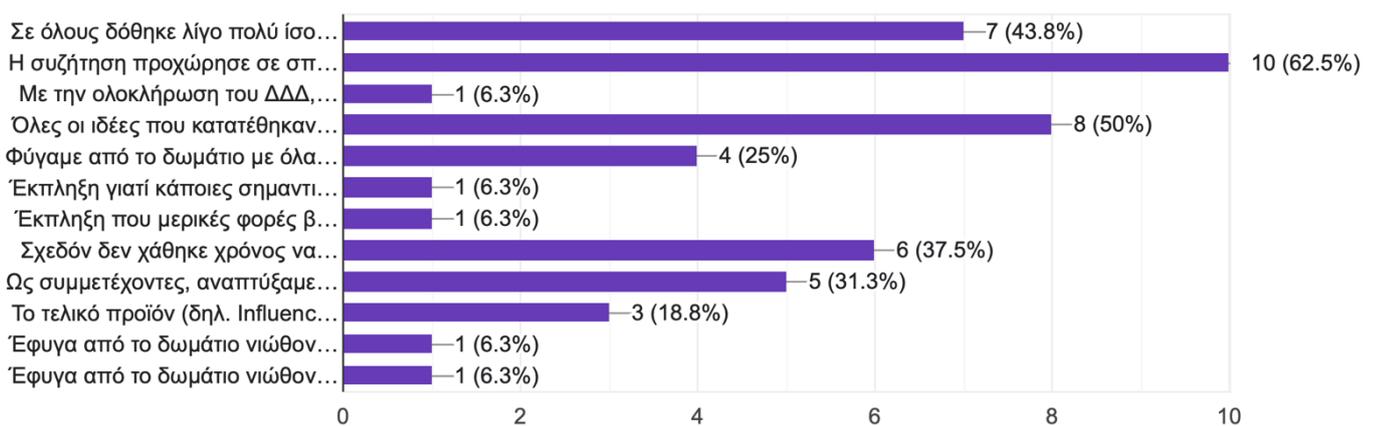
Ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, Ιδρύματα/οργανισμοί επαγγελματικής κατάρτισης
Σύνδεσμος Γονέων
Διευθυντές σχολείων (2)
Students
Εκπρόσωποι γονέων, για να αντιληφθούν την ανάγκη και το όφελος του ΔΔΔ σαν νέας φιλοσοφίας στην εκπαίδευση. Επίσης διευθυντές δημοτικών
Υπουργείο Οικονομικών
Τμήματα που ασχολούνται με Ευρωπαϊκά θέματα
Τμήματα Παιδαγωγικών από Πανεπιστήμια

5. Πώς σας φάνηκε η περιγραφή της μεθοδολογίας και οι βασικοί κανόνες λειτουργίας;
16 responses

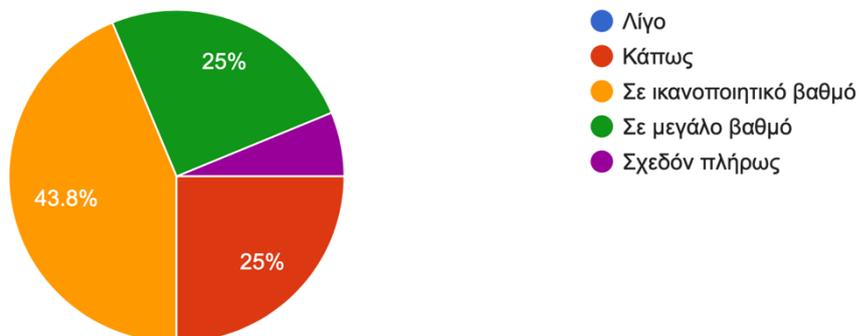
- Δεν ήταν απαραίτητη, το εργαστήριο θα μπορούσε να είχε ξεκινήσει χωρίς εισαγωγή
- Όσα ειπώθηκαν ήταν αρκετά
- Θα ήθελα να ακούσω περισσότερα για τη μεθοδολογία

6. Επιλέξτε τα ΤΡΙΑ χαρακτηριστικά της διαδικασίας που ήταν τα πιο εντυπωσιακά για εσάς
16 responses

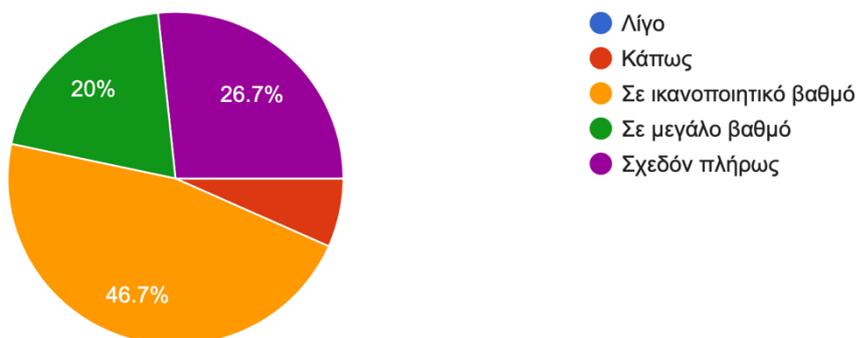
7. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι τόσο το περιεχόμενο όσο και το εύρος των ιδεών κάλυψαν το θέμα;

16 responses

8. Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την Τελική Έκθεση;

15 responses

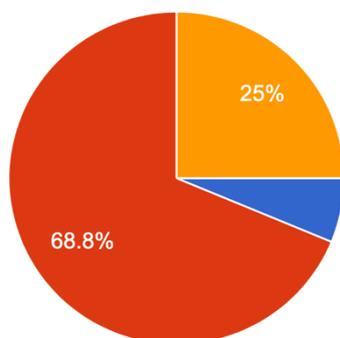
9. Αν συγκρίνετε την εμπειρία αυτού του εργαστηρίου με άλλα παρόμοια σεμινάρια/εργαστήρια, τι μπορείτε να πείτε για την αποτελεσματικότητα του διαλόγου;

16 responses

10. Επιλέξτε τη δήλωση με την οποία συμφωνείτε περισσότερο

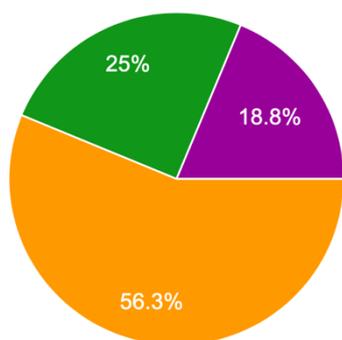
16 responses

- Έχω ακούσει πολλές ιδέες αλλά τις είχα όλες στο μυαλό μου πριν παρακολουθήσω το εργαστήριο
- Έχω ακούσει νέες ιδέες αλλά με κάποια μοναδικά χαρακτηριστικά που δεν είχα σκεφτεί προηγουμένως
- Έχω ακούσει πολλές νέες ιδέες που δεν είχα σκεφτεί προηγουμένως

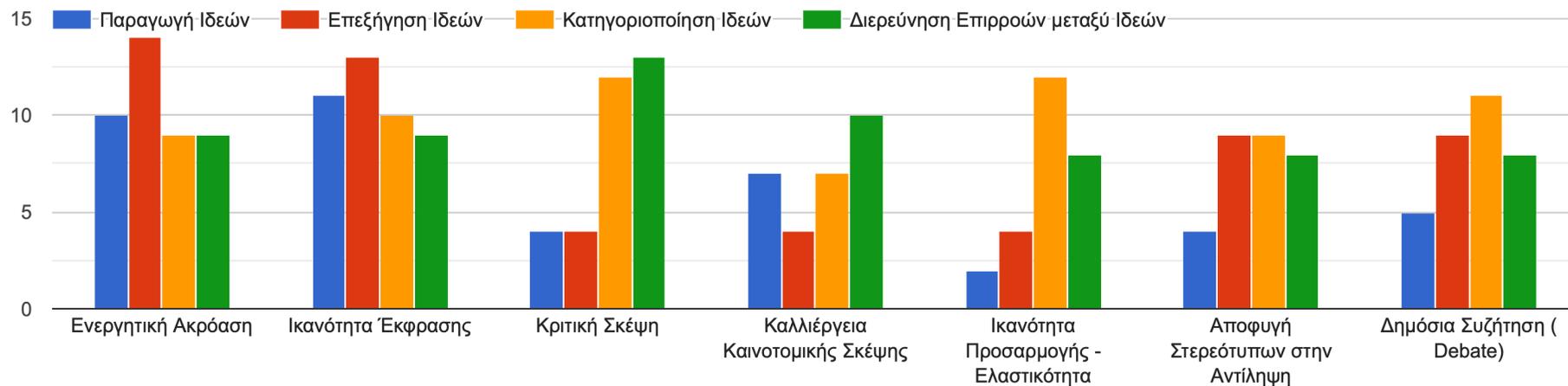
Σε ποιο βαθμό θα λέγατε ότι ο τελικός Χάρτης Επιρροών έχει απήχηση με τις δικές σας απόψεις;

16 responses

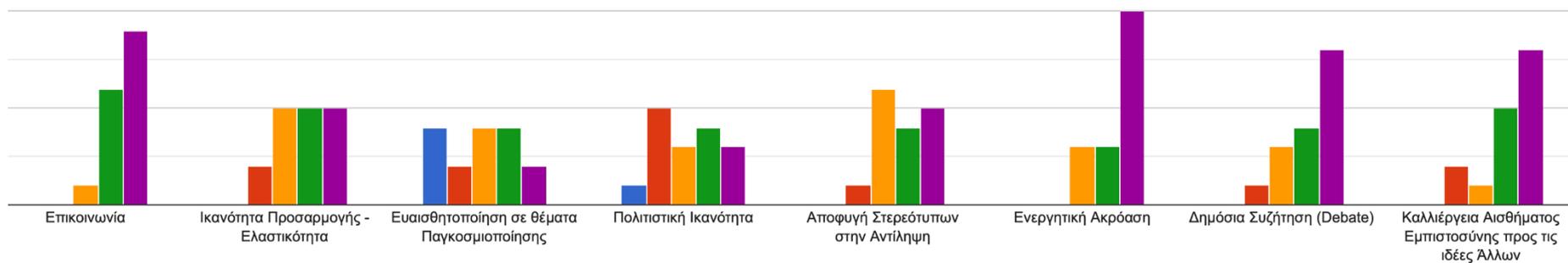
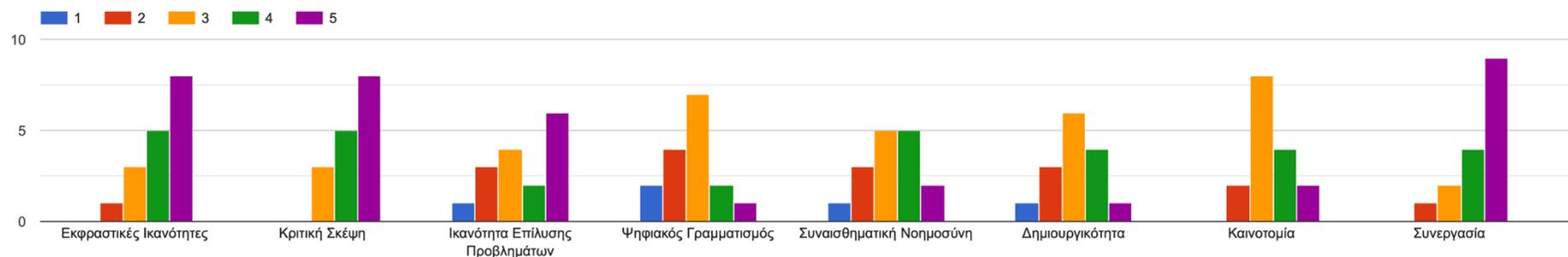

- Λίγο
- Κάπως
- Σε ικανοποιητικό βαθμό
- Σε μεγάλο βαθμό
- Σχεδόν πλήρως

Ποιες από τις πιο κάτω δεξιότητες μπορούν να αναπτυχθούν σε ποιες από τις φάσεις του ΔΔΔ;

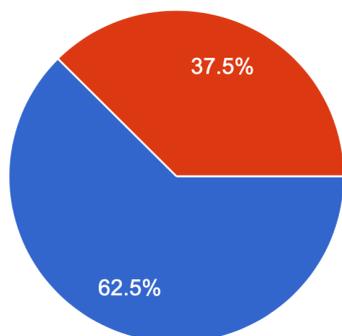

Ποιες, κατά την άποψη σας, από τις πιο κάτω δεξιότητες μπορούν να αναπτυχθούν μέσα από τη συμμετοχή μαθητών σε ΔΔΔ; (Βαθμολογείτε από 1-5; 5 ψηλότερο)

Ενδιαφέρεστε να οργανώσετε στο σχολείο σας (ή σε σχολείο με το οποίο συνεργάζεστε) εργαστήριο ΔΔΔ;

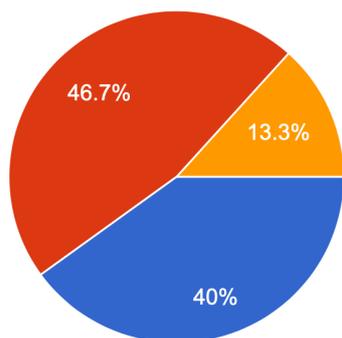
16 responses

- Ναι
- Όχι στο παρόν στάδιο

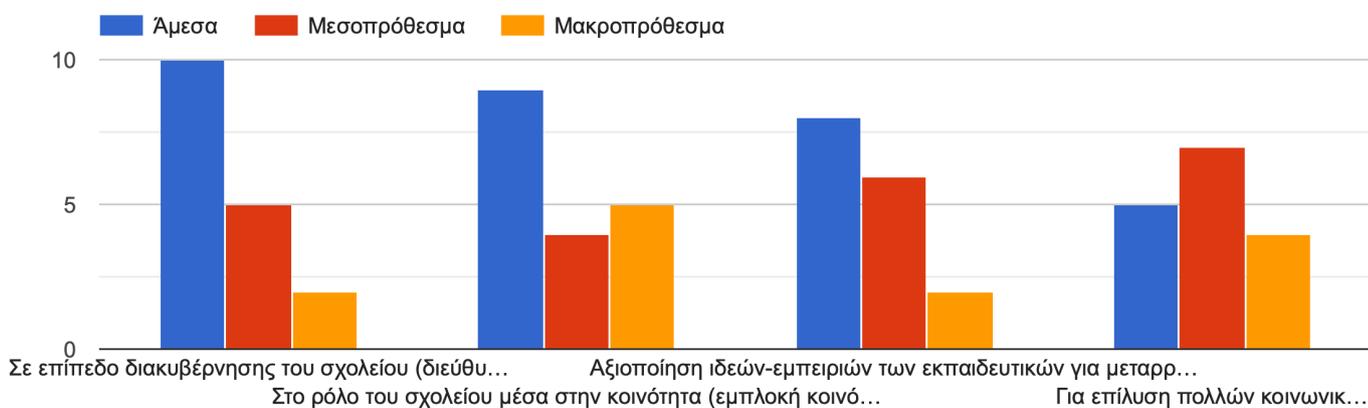
Ενδιαφέρεστε να συμμετάσχετε σε εργαστήρια για εκπαίδευση στην εφαρμογή της Μεθοδολογίας ΔΔΔ;

15 responses

- Ναι, και είμαι πρόθυμη/ος να συμμετάσχω και εκτός ωραρίου εργασίας
- Ναι, αλλά εφόσον θα έχω ευκαιρίες να εφαρμόσω ΔΔΔ στο χώρο εργασίας μου
- Όχι στο παρόν στάδιο

Σε ποιες άλλες περιπτώσεις θα θέλατε να δείτε αξιοποίηση του ΔΔΔ;

5.3 Παράρτημα: Ενέργειες – Μεταρρυθμίσεις

1. Καλλιέργεια γνώσης και επιθυμίας για συμμετοχή και δράση

Αντρια Χαραλάμπους

Εκτιμώ πως εφόσον η πολιτική βούληση για την εφαρμογή του ΔΔΔ στα σχολεία, υπάρχει, τότε αυτό που απομένει για την επιτυχή εφαρμογή του είναι, μέσα από διαδικασίες μάθησης, όπως είναι το συγκεκριμένο βιωματικό εργαστήριο στο οποίο συμμετέχουμε, να εμπεδωθεί τόσο στους μαθητές όσους και στους εκπαιδευτικούς η χρησιμότητα και τα οφέλη της συμμετοχικής δημοκρατίας. Αν οι χρήστες του ΔΔΔ, το γνωρίσουν τότε θα κατανοήσουν καλύτερα και επιπλέον θα τους γίνει βίωμα το γεγονός ότι η άποψή τους μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση μέτρων που λαμβάνουν τα εκάστοτε κέντρα λήψης αποφάσεων είτε αφορά σε σχολικές μονάδες, είτε σε εργασιακούς χώρους. Τότε οι χρήστες θα αναγνωρίσουν τη χρησιμότητά του και θα ενεργοποιηθεί η επιθυμία να θέλουν να συμμετέχουν ενεργά και να συμβάλουν ουσιαστικά στην όλη διαδικασία η οποία στοχεύουμε στο να έχει ουσιαστική κατάληξη και όχι να είναι μία ακόμα τυπική διαδικασία που έχει επιβληθεί εκ των άνω.

Όσον αφορά στο δεύτερο σκέλος της εισήγησής μου, πιστεύω πως για να καλλιεργηθεί η επιθυμία ώστε οι μαθητές να μπορούν να βιώνουν το ΔΔΔ είναι το να ανακαλύψουν τα οφέλη του.

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την εφαρμογή εργαστηρίων ΔΔΔ αρχικά σε σχολικές μονάδες που ίσως να θεωρούνται πρότυπα σε κάθε επαρχία της ελεύθερης Κύπρου και ακολούθως οι αποφάσεις που θα παρθούν να εφαρμοστούν και να προβληθούν δημόσια ώστε να δημιουργηθεί η επιθυμία σε περισσότερες σχολικές μονάδες να υιοθετήσουν αυτή την διαδικασία. Επίσης με το να συζητούνται θέματα που απασχολούν έντονα τους μαθητές όπως είναι για παράδειγμα ο σχολικός εκφοβισμός. Θα μπορούσαν, επιπλέον να κληθούν και να συμμετέχουν σε εργαστήρια ΔΔΔ άτομα που ασκούν θετική επιρροή στη μαθητική κοινότητα (opinion leaders), καλλιεργώντας έτσι την επιθυμία να συμμετέχουν ενεργά και οι ίδιοι οι μαθητές αργότερα σε αυτές τις διαδικασίες.

Οι εισηγήσεις που παραθέτω πιο πάνω αφορούν κυρίως το χρονικό διάστημα πριν την καθολική εφαρμογή του ΔΔΔ στα σχολεία ώστε να προηγηθεί η γνώση και να ακολουθήσει η επιθυμία για ενεργό συμμετοχή. Μία τακτική η οποία ακολουθείτε στο marketing και τις πωλήσεις.

2. Ηγούμαστε μέσω παραδείγματος

Έλια Πετρίδου

Προτείνω το Ηγούμαστε μέσω παραδείγματος (Lead By Example) γιατί θεωρώ σημαντικό οι εκπαιδευτικοί που καλούνται να κάνουν μια συστημική αλλαγή στον τομέα της παιδείας, να βλέπουν ότι αυτή η συστημική αλλαγή προστίθεται ή χρησιμοποιείται ήδη ή παράλληλα και σε άλλες διαστάσεις της πολιτείας και κρατικούς τομείς (συμπεριλαμβανομένου και του Υπ. Παιδείας) ως μέθοδος λήψης αποφάσεων μέσα από συμμετοχικές και δημοκρατικές διαδικασίες.

Φαντάζομαι την εφαρμογή της πρότασης Lead By Example να λαμβάνει χώρα με το συντονισμό εκπαιδευμένων facilitators, σε συνεργασία με τους σχετικούς επηρεασμένους (stakeholders) για κάθε θέμα.

Αναφορικά με το ποιοι εμπλέκονται, θα έλεγα, ολόκληρη η κρατική μηχανή, το Υπ. Παιδείας, το Γραφείο του Επιτρόπου του Πολίτη, και οι εκπαιδευμένες ομάδες facilitators.

Βλέπω αυτή τη δράση ως μια μακροπρόθεσμη κίνηση που καλό όμως να αρχίζει άμεσα.

3. Ανάπτυξη κριτικής σκέψης

Κούλα Ταντελέ

Θεωρώ σημαντική αυτή την πρόταση, διότι για να μπορέσουν τα παιδιά να φτάσουν σε ένα επίπεδο να οπνη ΔΔΔ σαν τρόπο σκέψης γενικότερα, σαν εργαλείο επίλυσης σύνθετων προβλημάτων στη ζωή τους, προϋποθέτει ότι έχουν τα εργαλεία της σκέψης, τα γνωστικά εργαλεία, πρώτα πρώτα να αναγνωρίζουν/εντοπίζουν το πρόβλημα και σε δεύτερο χρόνο, να βρίσκουν τις λύσεις, αφού εφαρμόζουν κατάλληλες τεχνικές. Δυστυχώς η κριτική σκέψη είναι μια ικανότητα στην οποία τα παιδιά μας υστερούν και εκτός αν αυτό αλλάξει, τότε οποιαδήποτε προσπάθεια για αλλαγή, θεωρώ ότι θα είναι εμβόλιμη, τεχνητή και όχι αυθεντική και αποτελεσματική.

Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, θα πρέπει να δοθεί λιγότερη έμφαση στην ποσότητα της ύλης που διδάσκεται και περισσότερη στις ικανότητες αυτόνομης μάθησης. Η γνώση βρίσκεται παντού, θα πρέπει να μάθουμε τα παιδιά μας να αναγνωρίζουν αυτό που χρειάζεται να μάθουν, και πώς να κρίνουν, να φιλτράρουν, να συνθέτουν γνώση μέσα από τον βομβαρδισμό πληροφοριών που δέχονται καθημερινά.

Αρα αλλαγή αναλυτικού προγράμματος με έμφαση στις δεξιότητες, επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε διαφορετικούς τρόπους διδασκαλίας, ενημέρωση των γονέων με τεκμηρίωση για το ποιές δεξιότητες είναι πραγματικά αναγκαίες για τα παιδιά τους την εποχή που διάγουμε.

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

Υπουργείο Παιδείας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Η ανάπτυξη κριτικής σκέψης, θα πρέπει να ξεκινά από την προδημοτική. Είναι κάτι που θα πρέπει να καλλιεργηθεί στα παιδιά μας για να μπορούν αυτόματα να το περάσουν στις επόμενες γενιές και hopefully να μην αποτελεί πλέον δεξιότητες που μαθαίνονται στο σχολείο, αλλά δεξιότητες ζωής.

4. Εφαρμογή άτυπης εκπαίδευσης

Ρωμανός Ορφέας Τοφής/Γεώργιος Ησαΐα (εκ μέρους Oxygen for Democracy)

Επεξήγηση και Τρόποι Εφαρμογής

Η ανάγκη για μια εφικτή όσον αφορά τα αποτελέσματα και ταυτόχρονα προσιτή εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα (human rights education) και τη δημοκρατία θα μπορούσε να εξισορροπηθεί με συγκεκριμένες μεθοδολογίες της άτυπης μάθησης (informal education) που έχουν ήδη εφαρμοστεί σε άλλες χώρες ή προτείνονται από τέτοιους διακυβερνητικούς οργανισμούς, όπως η UNESCO και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Δηλαδή, προκειμένου να ανατραφεί μια νέα γενιά πολιτικά συνειδητοποιημένων πολιτών, οι οποίοι θα είναι ενεργοί στα «κοινά» και δε θα διστάζουν να συμμετέχουν στο πολιτικό διάλογο καθώς και στη χάραξη των εθνικών πολιτικών, οι αναφερόμενες διαδικασίες αυτές θα πρέπει να γίνουν ανοικτές και κατανοητές από τους μαθητές. Ένα σχολικό εγχειρίδιο αποτελεί απαραίτητο εισαγωγικό εργαλείο, ωστόσο δεν αρκεί για την παροχή μιας πλήρους εικόνας του τρόπου λειτουργίας ενός πολιτεύματος και της διαδικασίας της δημόσιας διαβούλευσης στην Κύπρο.

Συγκεκριμένες μεθοδολογίες θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από συντονιστές προγραμμάτων πολιτικής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα σχολεία της δημοτικής και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως οι προσομοιώσεις (Model Simulations) του Υπουργικού Συμβουλίου ή της δημόσιας διαβούλευσης με δεδομένη ατζέντα η οποία θα παραχωρείται από τους συντονιστές των προγραμμάτων της πολιτικής εκπαίδευσης ή για θέματα της προτίμησης των μαθητών, με την εγγύηση ότι οι συζητήσεις αυτές σχετίζονται με πραγματικές συνθήκες ζωής και θα έχουν αντίκτυπο στις αντίστοιχες κοινότητες τους. Μέσω τέτοιων προσομοιώσεων δίνεται η ικανότητα στους συμμετέχοντες να ερευνήσουν αυτόνομα για πολύπλοκα ζητήματα που απασχολούν τους ίδιους, καθώς και να αναπτύξουν τις επικοινωνιακές τους ικανότητες. Παράδειγμα τέτοιας προσέγγισης αποτελούν τα συνέδρια προσομοίωσης Model United Nations, τα οποία είναι ήδη ενσωματωμένα στα περισσότερα σχολεία.

Συντονιστές τέτοιων προγραμμάτων μάθησης, καθώς και της πολιτικής διδασκαλίας στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Δημοκρατίας θα μπορούσαν να είναι από πτυχιούχους Πολιτικής Επιστήμης, Νομικής και Κοινωνιολογίας, οι οποίοι ενώ θα αποκτούν τα απαραίτητα παιδαγωγικά εργαλεία στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, θα μπορούν να προσαρμόσουν την ειδικότητα τους, τις δεξιότητες και τις γνώσεις τους στην καλλιέργεια μιας ενεργής και συμμετοχικής πολιτείας. Πιστεύουμε πως δύναται να διοριστούν και ως ειδικοί παιδαγωγοί, με διορισμό σε πάνω από 4 σχολεία κατά την εβδομάδα. Παράδειγμα αποτελεί η Γερμανία, όπου παρέχονται προγράμματα πολιτικής επιστήμης, κοινωνιολογίας και νομικής με εκπαιδευτική κατεύθυνση.

Τα μαθητικά συμβούλια είναι ένα ουσιαστικό όργανο που πρέπει να ηγηθεί αυτής αλλαγής. Το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας καθώς και άλλοι αρμόδιοι φορείς θα πρέπει να δημιουργούν νέους χώρους μάθησης και διαβούλευσης με τους εκλεγμένους εκπροσώπους των μαθητών, παρέχοντας συνεπώς τη δυνατότητα να εκτελέσουν τον ρόλο τους και δημιουργώντας εκ νέου το υφιστάμενο μοντέλο της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας που υπάρχει στη Δημοκρατία μας. Παραδείγματα εφαρμογής τέτοιας πρακτικής υπάρχει στην Πολωνία, όπου το αρμόδιο Υπουργείο οργανώνει ετήσια [«σχολείο της δημοκρατίας»](#) και [«σχολείο της διακυβέρνησης»](#). Ανάλογης σημασίας είναι η ανάπτυξη και ηγετικών και διαπραγματευτικών ικανοτήτων, έτσι ώστε μαζί με τη συμμετοχικότητα να επιτευχθεί μια αυτόνομη κυβερνησιμότητα (governability). Η διοργάνωση της Κυπριακής Παιδοβουλής αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς την εφαρμογή της άτυπης μάθησης περί της λειτουργίας του πολιτικού μας συστήματος, ωστόσο θα μπορούσε να επεκταθεί και στα σώματα της εκτελεστικής εξουσίας.

Ως μεθοδολογία, η άτυπη μάθηση θα πρέπει να αναγνωριστεί επισήμως στα εκπαιδευτικά προγράμματα και να παρέχει την ευελιξία εφαρμογής της στις σχολικές μονάδες. Τα σχολεία, χωρίς επιπλέον οικονομική επιβάρυνση, θα μπορούσαν να αναλάβουν πρωτοβουλία στη διοργάνωση άτυπων

δημοκρατικών ομίλων ή εβδομάδων για τη δημοκρατία, όπου οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να δράσουν και να μάθουν περαιτέρω περί αυτής, [όπως ήδη εφαρμόζεται στη Σουηδία](#). Σημαντικοί συμβολή θα πρέπει να διαδραματίσουν και μην κυβερνητικοί φορείς, με ειδίκευση και πείρα στις σχετικές θεματικές.

Τέλος, η υλοποίηση αυτού του έργου, προτείνεται να ξεκινήσει σε μια πιλοτική φάση από τον Σεπτέμβριο του τρέχοντος έτους, με στόχο την επίσημη εφαρμογή από το 2025.

Ποιοι εμπλέκονται

Διευθύνσεις και διδάσκαλοι σχολείων, ΥΠΑΝ, διορισμένοι από αρμόδιο φορέα συντονιστές προγραμμάτων άτυπης μάθησης και εκπαίδευσης για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, μη κυβερνητικοί οργανισμοί, πολιτικοί επιστήμονες, κοινωνιολόγοι, νομικοί.

Χρονοδιάγραμμα

Πιλοτική φάση από Σεπτέμβριο 2024, αναγνώριση και ένταξη του μαθήματος Αγωγής του Πολίτη με νέα μεθοδολογία στα αναλυτικά προγράμματα από Σεπτέμβριο 2025.

Πηγές

<https://www.coe.int/en/web/lang-migrants/formal-non-formal-and-informal-learning>

<https://www.cedefop.europa.eu/en/news/council-europe-and-european-commission-publication-learning-mobility-and-non>

<https://europass.europa.eu/en/validation-non-formal-and-informal-learning>

5. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να γνωρίζει

Μαρία Παναγιώτου

Είναι πολύ σημαντικό οι μαθητές να έρχονται σε επαφή με τις δημοκρατικές διαδικασίες και τον δημοκρατικό διάλογο, να λαμβάνουν αποφάσεις και να βρίσκουν λύσεις σε θέματα και προβλήματα που τους απασχολούν τεκμηριώνοντας τις απόψεις τους, χωρίς να κρίνονται γι' αυτές. Για τον λόγο αυτό, **οι εκπαιδευτικοί πρέπει να γνωρίζουν** πώς να βοηθούν, να συντονίζουν και να «επιλέγουν» τα θέματα που άπτονται χειρισμό με τον θεσμό αυτό. Δεδομένης της ηλικίας των παιδιών, η ανικανότητα του εκπαιδευτικού να συντονίσει, σημαίνει αποτυχία της ορθής εφαρμογής του θεσμού. Δεν άπτονται όλα τα θέματα χειρισμού με ΔΔΔ και δεν μπορούν να λύνονται όλα τα θέματα με τον τρόπο αυτό. ΑΡΑ, η καλή γνώση του εκπαιδευτικού στο θεωρητικό υπόβαθρο του ΔΔΔ είναι σημαντική, για να μπορεί να λειτουργήσει ως συντονιστής της διαδικασίας, να βρει τον χώρο και τον χρόνο και να δώσει το ερώτημα κλειδί στα παιδιά (αν και το ερώτημα πρέπει να καθορίζεται από τους μαθητές, η διασαφήνισή του ώστε να είναι ξεκάθαρο και να βοηθήσει τα παιδιά να πουν τις απόψεις τους, θεωρώ ότι είναι καθήκον του εκπαιδευτικού).

Αυτό σημαίνει ότι για να μπορέσει ο εκπαιδευτικός να εφαρμόσει τον ΔΔΔ στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, χρειάζεται:

- να εισαχθούν στόχοι στον δεκαπενθήμερο προγραμματισμό του εκπαιδευτικού. Αυτό σημαίνει ότι χρειάζεται ένα «τύπου» αναλυτικό πρόγραμμα για να βοηθήσει και να καθοδηγήσει τους εκπαιδευτικούς στην οργάνωση του ΔΔΔ
- συνεργασία του εκπαιδευτικού με τη διεύθυνση του σχολείου για εύρεση ενός χώρου που να μπορεί να πραγματοποιηθεί ΔΔΔ (να μπορούν οι μαθητές να βλέπουν ο ένας τον άλλον, να υπάρχει εκτυπωτής και υπολογιστής κλπ)
- μείωση ή αλλαγή της ύλης από το ΥΠΑΝ για να δοθεί χρόνος για ΔΔΔ
- δημιουργία ενός οδηγού με ξεκάθαρους στόχους και συγκεκριμένους τρόπους αξιολόγησης της διαδικασίας
- να οριστεί ένα άτομο, για να μπορεί να βοηθά και να ανατροφοδοτεί άμεσα τους εκπαιδευτικούς που θα εμπλακούν πιλοτικά

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

Διευθύνσεις σχολείων, εκπαιδευτικοί, ΥΠΑΝ, ΠΙ

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

Για να γίνει σωστά, χρειάζεται καλή οργάνωση και επιμόρφωση των εμπλεκομένων. Αν δεν κατανοήσουν οι εκπαιδευτικοί και κατ'επέκταση οι διευθυντές, τον τρόπο και τον λόγο που γίνεται, δεν θα μπορέσουν να το στηρίξουν. Πριν να γίνει καθολική επιμόρφωση, να γίνει στοχευμένα σε ομάδα εκπαιδευτικών που ΘΕΛΟΥΝ να υλοποιήσουν τον ΔΔΔ στην τάξη τους, να αξιολογηθεί η εφαρμογή, να γίνουν αλλαγές και διορθώσεις στη διαδικασία και έπειτα να αξιολογηθεί εάν μπορεί να εφαρμοστεί παντού (π.χ. σχολεία με μεγάλο ποσοστό μαθητών με μεταναστευτική βιογραφία)

6. Διαχείριση αλλαγής

Δρ Παναγιώτης Παναγίδης

Σημαντικότητα:

Ο Elliott (1990), ορίζει την αλλαγή ως ένα σύνθετο ψυχολογικό γεγονός που η ενέργειά του πρέπει να γίνει σεβαστή και να τύχει προσεχτικής διαχείρισης. Ενώ πολλές οργανώσεις εκτιμούν την ανάγκη για αλλαγή, έως και το 70% των προγραμμάτων αλλαγών δεν πετυχαίνουν τον στόχο τους (Balogun & Hope Hailey, 2004). Ως εκ τούτου, η αλλαγή που πρόκειται να επέλθει σε έναν οργανισμό θα πρέπει να τύχει της δέουσας σημασίας, έτσι ώστε να εξεταστούν οι πολλαπλές πτυχές της και να σχεδιαστεί κατάλληλα ο τρόπος εισαγωγής της, καθώς και οι διαδικασίες διαχείρισής της και οι παράγοντες που θα συμβάλουν στην επιτυχία αυτής.

Επιπλέον, η έννοια της αλλαγής αναφέρεται στο μέλλον, άρα συνεπάγεται με την αβεβαιότητα, οπότε κάθε δραστηριότητα που οδηγεί στην αλλαγή προκαλεί αντιδράσεις (Bartol & Martin, 1998).

Οι παράγοντες που οδηγούν στην αλλαγή έναν οργανισμό, προέρχονται από το εσωτερικό και το εξωτερικό περιβάλλον. Άρα, για να πετύχει μια αλλαγή, οφείλουμε να διαχειριστούμε κατάλληλα τους εσωτερικούς και τους εξωτερικούς παράγοντες του οργανισμού, οι οποίοι θα επηρεαστούν από την αλλαγή που θα επέλθει.

Τρόπος Εφαρμογής:

Για να διαχειριστούμε κατάλληλα μια αλλαγή, οφείλουμε να εκπονήσουμε ένα σχέδιο διαχείρισης της αλλαγής. Αυτό θεωρείται ως ένα πρώτο στάδιο, καθώς πριν την εφαρμογή της αλλαγής (που στην περίπτωση μας είναι η ένταξη της ΔΔΔ στα σχολεία) θα πρέπει:

(α) να εντοπιστούν οι εσωτερικοί και οι εξωτερικοί φορείς που θα επηρεαστούν από την αλλαγή (π.χ. μαθητές/μαθήτριες, εκπαιδευτικοί, διευθυντές/διευθύντριες, σύνδεσμος γονέων κ.ά.).

(β) να επιλεγούν και να εκπαιδευτούν κατάλληλα οι «πυρήνες της αλλαγής», δηλαδή τα κατάλληλα άτομα τα οποία θα προσεγγίσουν τους επηρεαζόμενους εξωτερικούς και εσωτερικούς φορείς που επηρεάζονται, έτσι ώστε να μεθοδεύσουν κατάλληλα την επερχόμενη αλλαγή.

(γ) να εκπονηθεί ένα σχέδιο δράσης για προσέγγιση των εξωτερικών και εσωτερικών φορέων που θα επηρεαστούν, με σκοπό την προετοιμασία τους για την αλλαγή, καθώς και του τρόπου με τον οποίο θα ξεπεραστούν τυχόν αντιδράσεις/αντιστάσεις στην αλλαγή (π.χ. παρουσίαση της αλλαγής που θα επέλθει, του σκοπού και του στόχου της αλλαγής, κατάλληλη επιμόρφωση των εμπλεκόμενων, σχέδιο/πλάνο παρώθησης των εμπλεκόμενων, βιωματικά εργαστήρια κ.ά.).

(δ) να σχεδιαστεί ο τρόπος και τα βήματα υλοποίησης της αλλαγής, δηλαδή να ετοιμαστεί ένα σχέδιο (action plan), στο οποίο να υπάρχει οργανόγραμμα, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο οι διάφοροι εμπλεκόμενοι φορείς (ΥΠΑΝ, ΠΙ, εκπαιδευτικοί κ.ά.) θα δράσουν για την υλοποίηση των επιθυμητών αποτελεσμάτων.

Εμπλεκόμενοι/ες:

Διευθύνσεις των σχολείων, εκπαιδευτικοί, μαθητές/μαθήτριες, Διευθύνσεις του ΥΠΑΝ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Σύνδεσμοι Γονέων, Τοπική Κοινωνία.

Χρονοδιάγραμμα:

Η εκπόνηση και υλοποίηση ενός σχεδίου διαχείρισης της αλλαγής θα πρέπει να έχει αφετηρία κατά τη χρονική περίοδο Μαΐου – Σεπτεμβρίου, πριν την έναρξη της σχολικής χρονιάς, καθώς θα πρέπει να γίνει η κατάλληλη προετοιμασία των εμπλεκόμενων φορέων, πριν την εισαγωγή της αλλαγής στον οργανισμό (στην περίπτωση μας, με την εισαγωγή του μοντέλου του ΔΔΔ στα σχολεία).

7. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών

Φανή Γκάγκου

Για την επίτευξη της εφαρμογής του ΔΔΔ στην εκπαίδευση, θεωρείται απαραίτητη η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

- Σεμινάρια επιμόρφωσης
- Δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού
- Συμμετοχή σε ΔΔΔ
- Εξοικείωση με το τεχνολογικό κομμάτι

Εμπλεκόμενοι: ΥΠΑΝ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Συντονιστές ΔΔΔ

Χρονοδιάγραμμα: Αποτελεί προϋπόθεση της ένταξης του ΔΔΔ στα σχολεία

8. Δεσμεύομαι

Αλέξανδρος Γκεστ

ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΕΔΩ ΤΗΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ.

Για να είναι εφικτή και χρήσιμη η διεξαγωγή ενός ΔΔΔ, πρέπει να υπάρχει δεσμεύση των διευθυντών και καθηγητών των σχολείων (και του υπουργείου, και άλλων φορέων) να λαβουν υπόψιν το αποτέλεσμα ενός ΔΔΔ και να δεσμευτούν να το υλοποιήσουν, ακόμα και αν διαφωνούν με το αποτέλεσμα.

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΤΕ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΟΠΩΣ

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

Είναι σημαντικό επειδή όταν γίνει ένας ΔΔΔ ο οποίος παράγει κάποιες αποφάσεις αλλά δεν ληφθούν υπόψιν, δεν υλοποιηθούν, ή διαστρεβλοθούν οι εισηγήσεις, τότε αυτό δημιουργεί τεράστιο αρνητικό αποτέλεσμα σε όλους του συμμετέχοντες, και υπονομεύει πλήρως την εμπιστοσύνη των μαθητών (και όλων των συμμετεχόντων) σε δημοκρατικές αξίες. Πιθανώς επίσης να εντείνει διαπροσωπικές διενέξεις και να απειλήσει την κοινωνική συνοχή του σχολείου. Δικαίως θα εκνευριστούν οι συμμετέχοντες.

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

Να υπάρχει κάποιου είδους συμβόλαιου το οποίο υπογράφουν όλοι οι συμμετέχοντες ενός ΔΔΔ, ιδιαιτέρως οι διευθυντές, αλλά και αντιπροσωποί του υπουργείου, το οποίο δεσμεύει μαθητες, καθηγητες, διευθυντές και άλλους λειτουργους, να συμπράξει στην υλοποίηση των ιδεών ενός ΔΔΔ. Πρέπει να υπάρχει και κάποιου είδους συστηματος παρακολούθησης ή επιτήρησης ότι όντως οι εμπλεκόμενοι φορείς έχουν κρατήσει την υπόσχεση τους να υλοποιήσουν τις

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

Όλοι οι συμμετεχοντες ενός σχολικού ΔΔΔ, όλοι οι επηρεαζομενοι που έχουν ισχύ, ρόλο σε αποφάσεις.

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

Πρέπει να γίνει πριν από την απόφαση να αρχίσει ένας ΔΔΔ.

9. Δημιουργία ασφαλούς και υποστηρικτικού περιβάλλοντος

Ευαγγελία Παρασκευά

Θεωρώ ότι είναι σημαντικός παράγοντας η δημιουργία ασφαλούς και υποστηρικτικού περιβάλλοντος σε ένα εργαστήριο Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου στο περιβάλλον του σχολείου. Οι μαθητές, οι εκπαιδευτικοί και όσοι θα συμμετέχουν στο εργαστήριο πρέπει και είναι σημαντικό να νιώθουν άνετα να εκφράζουν τις απόψεις τους χωρίς το φόβο ότι θα επικριθούν για την άποψη που θα εκφέρουν. Ορισμένες σημαντικές αρχές και πρακτικές που μπορούν να υιοθετηθούν για τη δημιουργία ενός τέτοιου περιβάλλοντος είναι :

- **Αμοιβαίος Σεβασμός:** Διασφαλίζεται ότι όλοι οι συμμετέχοντες στον διάλογο σέβονται τις απόψεις και τις αντιλήψεις του άλλου, ανεξαρτήτως διαφορών.
- **Ανοιχτή Συζήτηση και Καλή Ακρόαση:** Προσφέρεται σε όλους τους συμμετέχοντες η δυνατότητα να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις τους και να ακουστούν από τους υπόλοιπους.
- **Καθοδήγηση και Παρακολούθηση:** Παρέχεται από τους εκπαιδευτές καθοδήγηση και υποστήριξη στους συμμετέχοντες, ενθαρρύνοντας τους να αναπτύξουν τις ικανότητές συμμετοχής τους σε ένα τέτοιο διάλογο. Επιπλέον οι εκπαιδευτές να παρακολουθούν την εξέλιξη του διαλόγου ώστε να μη ξεφεύγει από το θέμα.
- **Διαχείριση Συγκρούσεων:** να εκπαιδύσουμε τους συμμετέχοντες στην αποδοχή της αντίθετης άποψης, στη διαχείριση τυχόν σύγκρουσης και να καλλιεργήσουμε το σεβασμό μέσω του διαλόγου και της αμοιβαίας κατανόησης.
- **Διαφάνεια και Ισοτιμία:** Πρέπει οι κανόνες και οι πρακτικές να είναι σαφείς και όλοι οι συμμετέχοντες να έχουν ίσες ευκαιρίες να συμμετάσχουν.

Μέσω αυτών των πρακτικών, μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα περιβάλλον όπου οι μαθητές θα αισθάνονται ελεύθεροι να εκφράσουν τις απόψεις τους, να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη και να μάθουν να επιλύουν προβλήματα μέσα από τη συνεργασία και τη συζήτηση με άλλους.

Στην υλοποίηση θα εμπλακούν εκείνοι που θα αναλάβουν να συντονίζουν και να παρέχουν τέτοια εργαστήρια στα σχολεία με την υποστήριξη της διοίκησης του σχολείου αφού οι διευθυντές/ντρίες των σχολείων πρέπει να πεισθούν πρώτοι/ες για τη σημαντικότητα αυτής της μεθόδου. Επιπλέον οι Γονείς πρέπει να ενημερώνονται για την αξία του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου και να υποστηρίζουν τη σχολική κοινότητα στην υλοποίησή του.

Η δημιουργία ενός ασφαλούς και υποστηρικτικού περιβάλλοντος είναι βασική προϋπόθεση για την επιτυχή εισαγωγή του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου στα σχολεία. Αυτό το περιβάλλον πρέπει να δημιουργηθεί από την αρχή, καθώς η επιτυχής εφαρμογή του Διαλόγου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ύπαρξη ενός ασφαλούς και υποστηρικτικού πλαισίου. Επιπλέον καθώς η εισαγωγή του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου στα σχολεία παίρνει το δρόμο της, η δημιουργία αυτού του περιβάλλοντος πρέπει να παραμένει συνεχής και να ενισχύεται μέσω της συνεχούς εκπαίδευσης και υποστήριξης των εμπλεκόμενων φορέων.

10. Θεωρία, Εφαρμογή, Ανατροφοδότηση

Μαρία Θεοφίλου

Όσοι/Όσες εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία να γνωρίσουν τη φιλοσοφία του ΔΔΔ και να την εφαρμόσουν σε σχολικό επίπεδο. Αφού επιτευχθεί η εφαρμογή του να αξιολογηθεί και να ακολουθήσει η αναγκαία ανατροφοδότηση. Με τον τρόπο αυτό στηρίζεται επιπλέον η διαδικασία. Η διαδικασία της εφαρμογής αξιολογείται και ανάλογα διαμορφώνεται για να ενισχυθεί ο ΔΔΔ στη σχολική μονάδα. Εφαρμόζεται στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος και η ανατροφοδότηση προσφέρεται για τους/τις συμμετέχοντες/συμμετέχουσες και τους διοργανωτές του ΔΔΔ.

Για να πετύχει η εφαρμογή του ΔΔΔ, χρειάζεται όλοι/όλες οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες να κατανοήσουν τη φιλοσοφία του ΔΔΔ και πρέπει να γίνεται από πολύ μικρή ηλικία και ίσως με συχνές επαναλήψεις.

11. Ακαδημίες βιωματικής συμμετοχικής δημοκρατίας

Δώρα Ηρακλέους

Οι Ακαδημίες βιωματικής συμμετοχικής δημοκρατίας (εναλλακτικός τίτλος: Ακαδημίες ΔΔΔ) πρόκειται για ένα πιλοτικό πρόγραμμα πρακτικής εφαρμογής, εξερεύνησης και εξοικείωσης με τη μεθοδολογία του ΔΔΔ. Απευθύνεται σε παιδιά που φοιτούν στη δημοτική και μέση γενική και τεχνική, και τα οποία θέλουν να επιλύσουν κάποιο πρόβλημα που απασχολεί την σχολική κοινότητα της σχολικής τους μονάδας.

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

Η πρόταση αυτή είναι σημαντική καθώς θα φέρει σε επαφή με άμεσο και πρακτικό τρόπο παιδιά και εκπαιδευτικούς με τη μεθοδολογία του ΔΔΔ μέσα σε ένα ελεγχόμενο περιβάλλον, καθώς η διαδικασία θα υποστηρίζεται και θα διευκολύνεται από έμπειρους εκπαιδευτές (facilitators, trainers) του ΔΔΔ. Επίσης, μέσα από τις Ακαδημίες οι σχολικές μονάδες / κοινότητα θα εξερευνήσει και αναζητήσει λύσεις σε θέματα που την απασχολούν.

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

1. Συνάντηση Γραφείου Επιτρόπου Πολίτη, ΥΠΑΝ και ομάδας εκπαιδευτών ΔΔΔ για συζήτηση και συμφωνία Σχεδίου Δράσης.
2. Κυκλοφορία εγκυκλίου σε σχολεία παγκύπρια στην οποία θα προσκαλούνται σχολικές μονάδες να υποβάλουν αίτηση ενδιαφέροντος για συμμετοχή στο Πιλοτικό Πρόγραμμα της Ακαδημίας. Το κάθε σχολείο θα έχει δικαίωμα να υποβάλει 1 αίτηση (με μαθητές/μαθήτριες Στ Δημοτικού, Γ Γυμνασίου, Β Λυκείου).
3. Επιλογή 1 σχολείου από κάθε επαρχία για να συμμετάσχει στις Ακαδημίες. Η Ακαδημία θα έχει διάρκεια 3 ημέρες εντός σχολικού χρόνου και οι εκπαιδευτές ΔΔΔ θα επισκεφτούν τα σχολεία που θα επιλεγούν για να διευκολύνουν την διαδικασία.
4. Παρακολούθηση υλοποίησης δράσεων που προτάθηκαν / υπερψηφιστηκαν για επίλυση του προβλήματος.
5. Αξιολόγηση του προγράμματος
6. Συνοπτική αναφορά με αποτελέσματα από όλες τις πιλοτικές εφαρμογές.

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

Γραφείο Επιτρόπου του Πολίτη, ΥΠΑΝ, Εκπαιδευτές ΔΔΔ, Σχολικές Μονάδες.

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

Μπορεί εύκολα να υλοποιηθεί με τη νέα σχολική χρονιά, νοουμένου ότι οι συζητήσεις με την ομάδα των εκπαιδευτών (facilitators) θα ολοκληρωθούν Ιούλιο 2024.

12. Ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα

Έλενα Τορναρίτη

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

Η ένταξη του δομημένου δημοκρατικού διαλόγου στο αναλυτικό πρόγραμμα είναι σημαντική για τους εξής λόγους:

Νομιμοποίηση: Η ένταξη του ΔΔΔ στο αναλυτικό πρόγραμμα ενισχύει την επίσημη αναγνώριση της σημασίας του από το εκπαιδευτικό σύστημα. Αυτό δίνει στους/στις εκπαιδευτικούς την υποστήριξη που χρειάζονται για να ενσωματώσουν τον ΔΔΔ στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Οργάνωση: Η ενσωμάτωση στο αναλυτικό πρόγραμμα δηλώνει ότι ο ΔΔΔ είναι ένα από τα βασικά εργαλεία που πρέπει να διδαχθούν οι μαθητές/ριες. Αυτό διευκολύνει την προσαρμογή των μαθησιακών δραστηριοτήτων για την ενσωμάτωσή του στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Διασφάλιση συνέπειας και ποιότητας: Μέσω της ένταξης στο αναλυτικό πρόγραμμα, ο δομημένος δημοκρατικός διάλογος θα διδάσκεται με συνέπεια και ποιότητα σε όλα τα σχολεία. Αυτό εξασφαλίζει ότι όλοι/ες οι μαθητές/ριες θα έχουν πρόσβαση στην ίδια εκπαιδευτική εμπειρία.

Ενίσχυση της αναγνωρισιμότητας: Η ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα ενισχύει την αξιοπιστία και την αναγνωρισιμότητα του ΔΔΔ ως μέρους του επίσημου εκπαιδευτικού πλαισίου. Αυτό μπορεί να βοηθήσει στην αποδοχή του από γονείς/κηδεμόνες και την κοινωνία ευρύτερα.

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ, ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

1. Συνεργασία με τοπικές ΜΚΟ για τη διοργάνωση επιμορφώσεων και πιλοτικών εκδηλώσεων.
2. Κατάρτιση Εκπαιδευτικών: Προγράμματα κατάρτισης για εκπαιδευτικούς πρέπει να περιλαμβάνουν συγκεκριμένες μεθόδους και εργαλεία για την εφαρμογή του ΔΔΔ.
3. Δημιουργία ειδικών δομών στα σχολεία, όπως διαλείμματα διαλόγου ή σχολικά συμβούλια, όπου οι μαθητές μπορούν να συζητούν και να λαμβάνουν αποφάσεις.
4. Πιλοτικές Δράσεις: Ένας μικρός αριθμός σχολείων μπορεί να επιλεγεί για να δοκιμάσει το εργαλείο του ΔΔΔ. Αυτό θα παρέχει ευκαιρίες για προσαρμογές και βελτιώσεις πριν από την ευρύτερη εφαρμογή.

Χρονοδιάγραμμα:

Πρώτο Έτος: Οι πρώτες πιλοτικές δράσεις μπορούν να ξεκινήσουν με μια μικρή ομάδα σχολείων.

Δεύτερο Έτος: Ανάλυση των αποτελεσμάτων και προσαρμογές των προγραμμάτων και των μηχανισμών βάσει των εκτιμήσεων.

Τρίτο Έτος: Διαδικασία επαναξιολόγησης και επέκταση

13. Για την Κύπρο του 2054

Κυριάκος Χριστοδούλου

Ο τίτλος «Για την Κύπρο του 2054» δεν αποτελεί κάποιο μεταρρυθμιστικό μετρό ώστε να εισήχθει το ΔΔΔ στα σχολεία. Αποτελεί τον σταθμό , τον στόχο που θέλουμε να φτάσουμε , τους πολίτες της επόμενης γενιάς , τους σημερινούς και αυριανούς μαθητές και τους μεθ αυριανούς πολίτες.

Οι πολιτικές δεν πρέπει να έχουν συναίσθημα , τα άτομα που βρίσκονται στα κέντρα λήψεις αποφάσεων που σχετίζονται με την παιδεία , πρέπει να βάλουν στο πίσω μέρος του μυαλού τους ότι οι οποίες αποφάσεις θα έχουν αντίκτυπο στο πιο αγνό και πιο ελπιδοφόρο κομμάτι της κοινωνίας , στους αυριανούς πολίτες, πρέπει να μην παρθούν αποφάσεις ελαφρά την κάρδια. Σίγουρα σταθερά βήματα με ανθρώπους που έχουν μεράκι και αγάπη για αυτό που κάνουν.

Να γίνει ένας μακροπρόθεσμος προγραμματισμός και να αποφθεχθούν οι βιαστικές κινήσεις που συνήθως καταλήγουν στο κενό ώστε να επιτευχτεί ουσιαστική δουλεία και πραγματικά θετικό αποτέλεσμα .

14. Δημιουργία χρόνου στο ωρολόγιο πρόγραμμα

Έλενα Παπαμιχαήλ

Ένας από τους βασικότερους περιορισμούς που προβάλλουν οι εκπαιδευτικοί και τα σχολεία για την εφαρμογή καινοτομιών ή προγραμμάτων αποτελεί η έλλειψη χρόνου, γι' αυτό και προτείνεται η δημιουργία χρόνου για ΔΔΔ στο ωρολόγιο πρόγραμμα. Θα μπορούσε να εφαρμοστεί μέσω δημιουργίας εμβόλιμων περιόδων, μέσω της ένταξης του ΔΔΔ στο υπάρχον αναλυτικό (π.χ. Πρόγραμμα Σπουδών Αγωγής Υγείας) ώστε να διεκδικεί τον ανάλογο χρόνο, ή μέσω του χρόνου υπευθύνων τμημάτων.

Εμπλεκόμενοι: ΥΠΑΝ, Ομάδες Α.Π., ΠΙ, Διευθύνσεις σχολείων όλων των βαθμίδων

15. Δημιουργία σχετικού υποστηρικτικού επιμορφωτικού υλικού

Δρ Νίκη Νικολαΐδου

Για να επιτευχθεί επιτυχής εφαρμογή του ΔΔΔ στα σχολεία της Κύπρου θα πρέπει να παραχθεί σχετικό υποστηρικτικό επιμορφωτικό υλικό προσαρμοσμένο στην ηλικιακή ομάδα των μαθητών/μαθητριών. Το υλικό θα περιλαμβάνει:

- Εγχειρίδιο εκπαιδευτικού που να περιέχει τη μεθοδολογία και τις αρχές που εξασφαλίζουν επιτυχή διεξαγωγή του ΔΔΔ με μαθητές/μαθήτριες
- Κανόνες συμμετοχής και τον τρόπο που καθορίζουμε βασικούς κανόνες συμμετοχής και σεβασμού των απόψεων των συμμετεχόντων
- Εκπαιδευτικό υλικό - δείγματα (πχ. ερωτηματολόγιο, φύλλα εργασίας) που μπορούν να βοηθήσουν στην καταγραφή των ιδεών που προκύπτουν
- Εργαλεία διαχείρισης συζήτησης (πχ. metimeter)
- Εργαλεία για αξιολόγηση της διαδικασίας, ποιότητας της συζήτησης και επίτευξη των στόχων μάθησης
- Επιπλέον υποστηρικτικό υλικό: άρθρα, ιστοσελίδες, βίντεο, κ.ά.

Εμπλεκόμενοι/ες:

Διευθύνσεις του ΥΠΑΝ, Ομάδα Α.Π., Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

16. Χρόνος και χώρος για εφαρμογή ΔΔΔ

Χριστίνα Παπαχριστοδούλου

Η επιλογή του χώρου και του χρόνου για έναν δημοκρατικό και δομημένο διάλογο σε σχολείο δημοτικής εκπαίδευσης στην Κύπρο εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως:

- **Το μέγεθος και η δομή του σχολείου:** Σε μικρά σχολεία, ο διάλογος μπορεί να πραγματοποιηθεί σε μια αίθουσα διδασκαλίας ή σε άλλο κοινόχρηστο χώρο. Σε μεγαλύτερα σχολεία, μπορεί να χρειαστεί να χρησιμοποιηθεί μια αίθουσα πολλαπλών χρήσεων ή άλλος μεγαλύτερος χώρος.
  - **Ο αριθμός των συμμετεχόντων:** Ο χώρος θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλος για να χωρέσει όλους τους συμμετέχοντες άνετα.
  - **Οι διαθέσιμοι πόροι:** Ο χώρος θα πρέπει να διαθέτει τον απαραίτητο εξοπλισμό, όπως τραπέζια, καρέκλες, πίνακες και προβολείς.
  - **Το πρόγραμμα του σχολείου:** Ο χρόνος του διαλόγου θα πρέπει να ταιριάζει με το πρόγραμμα του σχολείου και να μην έρχεται σε σύγκρουση με άλλες δραστηριότητες.
- Το ωρολόγιο πρόγραμμα των Δημοτικών Σχολείων είναι καθορισμένο. Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι πρόθυμοι να αφιερώσουν χρόνο και ενέργεια στον διάλογο. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να είναι πρόθυμοι να παρακολουθήσουν προπαρασκευαστικές συναντήσεις, να συμμετέχουν ενεργά στις συνεδρίες του διαλόγου και να εκπληρώσουν τυχόν άλλες απαιτήσεις.
- Άρα από πού μπορεί να εξασφαλιστεί αυτός χρόνος; Εργάσιμος ή όχι;

Εδώ είναι μερικές προτάσεις για χώρους και χρόνους που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν:

- **Αίθουσα διδασκαλίας:** Μια αίθουσα διδασκαλίας είναι ένας εύχρηστος χώρος που μπορεί να φιλοξενήσει έναν μικρό αριθμό συμμετεχόντων. Ο διάλογος μπορεί να πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια της σχολικής ημέρας, σε χρόνο που δεν χρησιμοποιείται για διδασκαλία.
- **Χώρος πολλαπλών χρήσεων:** Ένας χώρος πολλαπλών χρήσεων είναι κατάλληλος για μεγαλύτερες ομάδες συμμετεχόντων. Ο διάλογος μπορεί να πραγματοποιηθεί μετά το σχολικό ωράριο ή κατά τη διάρκεια του Σαββατοκύριακου.
- **Βιβλιοθήκη:** Η βιβλιοθήκη είναι ένας ήσυχος χώρος που μπορεί να ενθαρρύνει την εστίαση και τη συγκέντρωση. Ο διάλογος μπορεί να πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια της σχολικής ημέρας ή μετά το σχολικό ωράριο.
- **Αίθουσα υπολογιστών:** Μια αίθουσα υπολογιστών μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την προβολή παρουσιάσεων ή τη χρήση διαδικτυακών εργαλείων για τη διευκόλυνση του διαλόγου. Ο διάλογος μπορεί να πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια της σχολικής ημέρας ή μετά το σχολικό ωράριο.

17. Εισηγήσεις από μαθητές, εκπαιδευτικούς, Δ/ντες

ΕΛΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ

Η υιοθέτηση του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου (ΔΔΔ) στην εκπαίδευση της Κύπρου φέρνει στο προσκήνιο μια ουσιαστική μεταρρυθμιστική πρόταση με στόχο την ενίσχυση της δημοκρατίας, της συμμετοχής και της συλλογικής νοημοσύνης στους εκπαιδευτικούς θεσμούς. Είναι σημαντικό λοιπόν να ακουστούν οι εισηγήσεις των ίδιων των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των διευθυντών των σχολείων ακολουθώντας μια από κάτω προς τα πάνω προσέγγιση.

Η σπουδαιότητα αυτής της πρωτοβουλίας έγκειται στην ευκαιρία που προσφέρει για:

1. Βελτίωση της Εκπαιδευτικής Εμπειρίας:

- **Ενδυνάμωση μαθητών:** Ο ΔΔΔ δίνει φωνή στους μαθητές, ενθαρρύνοντας τους να εκφράσουν τις σκέψεις, τις ανησυχίες και τις προτάσεις τους για το εκπαιδευτικό τους περιβάλλον. Αυτό καλλιεργεί την αίσθηση αυτονομίας, ενθαρρύνει την κριτική σκέψη και προάγει την ενεργή συμμετοχή στη διαμόρφωση της μαθησιακής τους εμπειρίας.
- **Υποστήριξη εκπαιδευτικών:** Ο ΔΔΔ προσφέρει στους εκπαιδευτικούς ένα πλαίσιο για συνεργασία, ανταλλαγή ιδεών και συλλογική αντιμετώπιση εκπαιδευτικών προκλήσεων. Μέσω του διαλόγου, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να μοιραστούν βέλτιστες πρακτικές, να αναπτύξουν καινοτόμες λύσεις και να ενισχύσουν την επαγγελματική τους ανάπτυξη.
- **Ενίσχυση της ηγεσίας των διευθυντών:** Ο ΔΔΔ ενθαρρύνει τους διευθυντές σχολείων να λειτουργούν ως ηγέτες-υπηρέτες, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις των μαθητών και των εκπαιδευτικών στη λήψη αποφάσεων. Αυτό ενισχύει την εμπιστοσύνη και την αίσθηση κοινού στόχου εντός της σχολικής κοινότητας.

2. Προώθηση της Δημοκρατίας και της Κριτικής Σκέψης:

- **Εκμάθηση δημοκρατικών αξιών:** Ο ΔΔΔ καλλιεργεί δεξιότητες όπως η ενεργός ακρόαση, ο σεβασμός προς την άποψη του άλλου, η διαπραγμάτευση και η επίλυση συγκρούσεων. Αυτές οι δεξιότητες είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη ενημερωμένων και υπεύθυνων πολιτών.
- **Κριτική σκέψη και ανάλυση:** Ο ΔΔΔ ενθαρρύνει τους μαθητές να αμφισβητούν κριτικά, να αξιολογούν πληροφορίες και να διαμορφώνουν τεκμηριωμένες απόψεις. Αυτές οι δεξιότητες είναι απαραίτητες για την επιτυχή αντιμετώπιση των προκλήσεων του σύγχρονου κόσμου.

3. Συλλογική Νοημοσύνη και Καινοτομία:

- **Συνεργατική επίλυση προβλημάτων:** Ο ΔΔΔ φέρνει μαζί διαφορετικές οπτικές και προοπτικές, επιτρέποντας την ανάπτυξη πιο ολοκληρωμένων και καινοτόμων λύσεων σε εκπαιδευτικά ζητήματα.
- **Μαθησιακές κοινότητες:** Ο ΔΔΔ ενθαρρύνει τη δημιουργία μαθησιακών κοινοτήτων όπου η γνώση και η εμπειρία μοιράζονται ελεύθερα, προωθώντας τη συνεργασία και την αλληλοβοήθεια.

Εισαγωγή του ΔΔΔ στην Εκπαίδευση:

Η υλοποίηση του ΔΔΔ μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω διαφόρων μηχανισμών, όπως:

Μηχανισμοί υλοποίησης:

- **Εργαστήρια και εκπαιδευτικά προγράμματα:** Η παροχή εκπαίδευσης σε μαθητές, εκπαιδευτικούς και διευθυντές σχολείων σχετικά με τις αρχές και τις πρακτικές του ΔΔΔ είναι απαραίτητη για την επιτυχημένη υλοποίησή του.
- **Συμβουλευτική υποστήριξη:** Η παροχή εξατομικευμένης υποστήριξης από έμπειρους συμβούλους μπορεί να βοηθήσει σχολεία και εκπαιδευτικούς στην υιοθέτηση και εφαρμογή του ΔΔΔ στο δικό τους πλαίσιο.
- **Ανάπτυξη πόρων:** Η δημιουργία και η διάδοση υλικών, όπως οδηγοί, εργαλεία και παραδείγματα καλής πρακτικής, μπορεί να διευκολύνει την υιοθέτηση του ΔΔΔ από σχολεία και εκπαιδευτικούς.
- **Δημιουργία δικτύων:** Η δημιουργία δικτύων υποστήριξης και ανταλλαγής γνώσεων μεταξύ σχολείων και εκπαιδευτικών μπορεί να προωθήσει την συνεργασία και την αλληλοβοήθεια στην υλοποίηση του ΔΔΔ.

Εμπλεκόμενοι φορείς:

ΥΠΑΝ: Η ηγεσία του Υπουργείου είναι απαραίτητη για την υιοθέτηση του ΔΔΔ ως στρατηγική για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση.

- **Εκπαιδευτικοί Οργανισμοί:** Συνδικαλιστικές οργανώσεις και επαγγελματικές ενώσεις εκπαιδευτικών μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση και την υποστήριξη των μελών τους στην υιοθέτηση του ΔΔΔ.
- **Σχολεία και Εκπαιδευτικοί:** Η υλοποίηση του ΔΔΔ βασίζεται στην ενεργή συμμετοχή και την αφοσίωση των σχολείων και των εκπαιδευτικών.
- **Γονείς και Κηδεμόνες:** Η ενημέρωση και η συμμετοχή των γονέων και κηδεμόνων είναι απαραίτητη για την οικοδόμηση μιας υποστηρικτικής σχολικής κοινότητας.
- **Ερευνητικοί Οργανισμοί:** Η έρευνα και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του ΔΔΔ είναι απαραίτητες για τη συνεχή βελτίωση και προσαρμογή της προσέγγισης.

Επείγουσα ανάγκη υλοποίησης:

Η υιοθέτηση του ΔΔΔ στην εκπαίδευση της Κύπρου κρίνεται επείγουσα για τους εξής λόγους:

- **Κρίση δημοκρατίας:** Η ενίσχυση της δημοκρατίας και της ενεργούς συμμετοχής στις νεότερες γενιές είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των σύγχρονων κοινωνικών και πολιτικών προκλήσεων.
- **Αλλαγές στον εκπαιδευτικό κόσμο:** Ο σύγχρονος εκπαιδευτικός κόσμος απαιτεί δεξιότητες κριτικής σκέψης, συνεργασίας και καινοτομίας, τις οποίες ο ΔΔΔ μπορεί να καλλιεργήσει.
- **Βελτίωση της μαθησιακής εμπειρίας:** Η υιοθέτηση του ΔΔΔ μπορεί να οδηγήσει σε βελτιωμένα μαθησιακά αποτελέσματα, αυξημένη συμμετοχή και ενίσχυση της ευημερίας των μαθητών.

Η υιοθέτηση του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου (ΔΔΔ) στην εκπαίδευση της Κύπρου φέρνει στο προσκήνιο μια ελπιδοφόρα πρόταση για την ενίσχυση της δημοκρατίας, της συμμετοχής, της συλλογικής νοημοσύνης και της βελτίωσης της μαθησιακής εμπειρίας. Μέσω της υλοποίησης του ΔΔΔ, μπορούμε να καλλιεργήσουμε στους μαθητές δεξιότητες απαραίτητες για τον 21ο αιώνα, να ενδυναμώσουμε τους εκπαιδευτικούς και να ενισχύσουμε την ηγεσία των διευθυντών σχολείων. Η υλοποίηση του ΔΔΔ απαιτεί συνεργασία και δέσμευση από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένου του ΥΠΑΝ, των εκπαιδευτικών οργανισμών, των σχολείων, των εκπαιδευτικών, των γονέων και κηδεμόνων, καθώς και ερευνητικών οργανισμών. Η υιοθέτηση του ΔΔΔ αποτελεί μια επείγουσα ανάγκη για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων και τη διαμόρφωση ενός καλύτερου μέλλοντος για την εκπαίδευση στην Κύπρο.

Προτάσεις για Περαιτέρω Δράση:

- Διεξαγωγή μελέτης σκοπιμότητας για την αξιολόγηση της βέλτιστης προσέγγισης για την υιοθέτηση του ΔΔΔ στην Κύπρο.
- Ανάπτυξη στρατηγικού σχεδίου υλοποίησης με χρονοδιάγραμμα και καθορισμένους στόχους.
- Δημιουργία ομάδας εργασίας με εμπειρογνώμονες και εκπροσώπους από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.
- Διασφάλιση επαρκούς χρηματοδότησης και πόρων για την υποστήριξη της υλοποίησης του ΔΔΔ.
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τα οφέλη και τους στόχους του ΔΔΔ.
- Αξιολόγηση και παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας του ΔΔΔ μέσω έρευνας και συλλογής δεδομένων.

Η υιοθέτηση του ΔΔΔ αποτελεί μια φιλόδοξη προσπάθεια, ωστόσο, τα οφέλη που προσφέρει για την εκπαίδευση της Κύπρου είναι σημαντικά και αξίζουν τον κόπο. Μέσω της συνεργασίας και της δέσμευσης και εξετάζοντας πρωτίστως τις εισηγήσεις των άμεσα εμπλεκόμενων (μαθητών, εκπαιδευτικών, διευθυντών), μπορούμε να υλοποιήσουμε με επιτυχία το ΔΔΔ και να δημιουργήσουμε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που να προάγει τη δημοκρατία, την συμμετοχή, την καινοτομία και την αριστεία.

18. Επιλέγω, ενημερώνω, καλλιεργώ, εφαρμόζω, καταπολεμώ

Μαρία Ιακωβίδου

Το εργαστήρι αποσκοπεί στην θεσμοθέτηση του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου.
Λόγω της στενότητας χρόνου οι ενέργειες πρέπει να είναι ρεαλιστικές και να ανταποκρίνονται σε ορισμένα δεδομένα.

Προτείνω ένα χρονοδιάγραμμα ενεργειών για να ανταποκριθούμε στο κάλεσμα μέχρι τον Σεπτέμβρη.
Συνεπώς προτείνω τα ακόλουθα ως παραδείγματα:

ΕΠΙΛΟΓΗ: Σχολείων, Καθηγητών καθώς και των stakeholders που είναι αναγκαίο να εμπλακούν στην διαδικασία

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ: Τους προαναφερόμενους

ΚΑΛΛΙΕΡΓΗ: Τις αξίες κ.λ.π. που θέλω να εμπεδώσω, επιμορφώνω τους εμπλεκόμενους.

ΕΦΑΡΜΟΖΩ, ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΩ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΩ.

Με τη συνεχή παρακολούθηση , αξιολόγηση, ανατροφοδότηση και αναστοχασμό **ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΩ**

19. Εφαρμογή πιλοτικού παρεμβατικού προγράμματος βιωματικών εργαστηρίων Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου (ΔΔΔ)

Ιωάννης Λάμπρου

Το πρόγραμμα και η μεθοδολογία του Δομημένου Δημοκρατικού διαλόγου (ΔΔΔ) θα μπορούσε να εφαρμοστεί στο Γυμνάσιο (Β΄ τάξη), σε πιλοτική βάση, υπό μορφή **παρεμβατικού προγράμματος βιωματικών εργαστηρίων Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου (ΔΔΔ)**, στο πλαίσιο του γνωστικού αντικειμένου και του Αναλυτικού Προγράμματος το οποίο διδάσκεται μέσω του μαθήματος των **Νέων Ελληνικών**. Το Πρόγραμμα θα διδάσκεται από **ειδικά εκπαιδευμένους φιλολόγους**.

20. Διευκόλυνση από τη διεύθυνση της σχολικής μονάδας στο ωρολόγιο πρόγραμμα

Γιώργος Κυπριανού
Γραφείο Επιτρόπου του Πολίτη
Λειτουργός - Εκπαιδευτικός Μέσης Εκπαίδευσης

Για την πραγματοποίηση του μοντέλου του ΔΔΔ στα σχολεία της Δημόσιας Εκπαίδευσης απαιτείται πρωτίστως πνεύμα συνεργασίας και ομαδικότητας από το διευθυντικό και εκπαιδευτικό προσωπικό της εκάστοτε σχολικής μονάδας (Σ.Μ.). Τόσο ο Διευθυντής όσο και τα υπόλοιπα μέλη της διεύθυνσης της Σ.Μ. θα πρέπει να προωθούν και να επιβλέπουν συνεχώς τη διεξαγωγή και την πορεία του εργαστηρίου. Οποσδήποτε, για να μπορέσει να λειτουργήσει σωστά ο ΔΔΔ, να έχει αποτελεσματικότητα, να πετύχει τον αρχικό σκοπό του, δηλαδή την καλλιέργεια της δημοκρατικής κουλτούρας στους μαθητές, να πείσει για την χρησιμότητά του και να έχει μακροπρόθεσμη και διαχρονική υπόσταση και λειτουργία στις Σ.Μ. θα πρέπει να δοθεί μέγιστη σημασία από τις Διευθύνσεις και οι υπεύθυνοι του προγράμματος να επιδείξουν ει δυνατόν προσωπικό ενδιαφέρον. Αν στόχος μας, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, είναι η ένταξη του ΔΔΔ στην Δημόσια Εκπαίδευση και η εις βάθος αλλαγή νοοτροπίας γενικά στους μαθητές μας, κι αν θεωρούμε ότι ο ΔΔΔ είναι η μεγάλη πρόκληση της παιδείας και κατ' επέκταση της κοινωνίας για ουσιαστική αλλαγή στον τρόπο σκέψης και αντιμετώπισης των προβλημάτων και των θεμάτων της ζωής μας, τότε η όσο το δυνατό μεγαλύτερη διευκόλυνση της εφαρμογής του από τις Διευθύνσεις των Σ.Μ. είναι μονόδρομος.

Σε πρώτο στάδιο, το ΥΠΑΝ θα πρέπει να εντοπίσει συγκεκριμένες Σ.Μ. που προσφέρονται εφαρμογές τέτοιου είδους προγραμμάτων και οι Διευθύνσεις να είναι δεκτικοί και θετικοί, να έχουν στο ενεργητικό τους ανάλογες δράσεις και να διαπνέονται από το ίδιο όραμα και την ίδια επιθυμία με το θεωρητικό πλαίσιο του ΔΔΔ. Με αυτό τον τρόπο, η εφαρμογή θα κινείται σε πιο ασφαλές και προσεγμένο πλαίσιο και θα εξασφαλίζει στους οργανωτές, Γραφείο Επιτρόπου του Πολίτη και ΥΠΑΝ, αξιοπιστία ως προς το αποτέλεσμα και την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Σίγουρα, η επιλογή των Σ.Μ. και η επικοινωνία μαζί τους θα πρέπει να τοποθετηθεί χρονικά αρχές Σεπτεμβρίου, ούτως ώστε μέσα στο Φθινόπωρο να τροχοδρομηθεί η πιλοτική εφαρμογή. Η στοχευμένη επιλογή των Σ.Μ. και η όσο το δυνατό καλύτερη διευκόλυνση σε όλο το πρακτικό φάσμα εφαρμογής του ΔΔΔ από τις Διευθύνσεις, θα συμβάλει τα μέγιστα, ακριβώς, και στο ταχύτερο και αμεσότερο της υλοποίησης, στην επικοινωνία, στην ενημέρωση και το συντονισμό με το Γραφείο του Επιτρόπου του Πολίτη και κυρίως με το ΥΠΑΝ.

21. Καλλιέργεια κουλτούρας και εξοικείωση με τους όρους

Άντρια Χαραλάμπους

Παραπέμπω στην επεξήγηση που κατέγραψα πιο πάνω στην Εισήγηση 1 και εισηγούμαι ακόμα την πιθανότητα για επεξήγηση των τεχνικών όρων της διαδικασίας στους μαθητές. Δηλαδή τι είναι ο Δομημένος Δημοκρατικός Διάλογος, πού έχει εφαρμοστεί, ποια αποτελέσματα του σε άλλες περιπτώσεις.

22. Εισαγωγή κινήτρων για τη εφαρμογή ΔΔΔ

Έλια Πετρίδου

Αρκετά ξεκάθαρο. Καλό θα είναι να δοθούν και κάποια κίνητρα για την εφαρμογή του ΔΔΔ σε όλους τους εμπλεκόμενους (stakeholders). Τα κίνητρα δεν είναι μόνο οικονομικά, αλλά θα μπορούσε να ήταν και συμμετοχή σε πιο υψηλού επιπέδου ΔΔΔ, εκπαίδευση για υλοποίηση ΔΔΔ, χρόνος για ερευνητική ανάλυση της ένταξης ΔΔΔ στην προσέγγιση των παιδιών σε κοινωνικά θέματα, συμμετοχικότητα κτλ. Το προτείνω γιατί θεωρώ ότι κάποια κίνητρα πάντα βοηθάνε ιδιαίτερα αν η διαδικασία υλοποίησης είναι δύσκολη και τα αποτελέσματα καθυστερούν
Ως χρονοδιάγραμμα θα έλεγα άμεσα

23. Μείωση ύλης

Κούλα Ταντελέ

Σχετικό με την Πρόταση 3

Αλλά θα μπορούσε να συνδυαστεί με ταυτόχρονη έμφαση στις ικανότητες επικοινωνίας, έκφρασης, επιχειρηματολογίας.

Να δοθεί χρόνος στο πρόγραμμα των παιδιών για προφορική έκφραση, ίσως μέσα από ομάδες για συζητήσεις πάνω σε θέματα που αφορούν τα παιδιά και την επικαιρότητα. Lets make them AWARE

24. Προσομοίωση δημόσιας διαβούλευσης

Ρωμανός Ορφέας Τοφής/Γεώργιος Ησαΐα
εκ μέρους Oxygen for Democracy

Η προσομοίωση της δημόσιας διαβούλευσης στα σχολεία αποτελεί ένα ισχυρό εκπαιδευτικό εργαλείο, το οποίο ανταποκρίνεται στην κρίσιμη ανάγκη καλλιέργειας δημοκρατικών αξιών και δεξιοτήτων στους μαθητές. Βυθίζοντας τους μαθητές σε προσομοιωμένα σενάρια δημόσιων διαπραγματεύσεων, τα σχολεία μπορούν να τους παρέχουν εμπειρία από πρώτο χέρι των δημοκρατικών διαδικασιών και λειτουργιών, προωθώντας μια βαθύτερη κατανόηση της ιδιότητας του πολίτη, του θεσμικού ρόλου ενός δημόσιου πολιτικού φορέα και της ευρύτερης διακυβέρνησης.

Τέτοιες προσομοιώσεις προσφέρουν μια πρακτική ματιά στην πολυπλοκότητα της λήψης αποφάσεων σε ένα δημοκρατικό πλαίσιο. Αναλαμβάνοντας ρόλους διαφόρων ενδιαφερομένων (ή stakeholders), οι μαθητές έρχονται αντιμέτωποι με τα πραγματικά διλήμματα και συμβιβασμούς που αντιμετωπίζουν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής. Μαθαίνουν να διαχειρίζονται αντικρουόμενα συμφέροντα, να διαπραγματεύονται συμβιβασμούς και να επιδιώκουν συναίνεση - βασικές δεξιότητες για την αποτελεσματική συμμετοχή σε δημοκρατικές κοινωνίες.

Επιπλέον, οι προσομοιώσεις δημόσιων διαπραγματεύσεων επιτρέπουν στους μαθητές να αναπτύξουν κρίσιμες επικοινωνιακές και διαπροσωπικές δεξιότητες. Μέσα από παιχνίδια ρόλων και συζητήσεις, μαθαίνουν να διατυπώνουν τις απόψεις τους, να ακούν τους άλλους και να συμμετέχουν εποικοδομητικά στο διάλογο. Αυτό όχι μόνο ενισχύει την ικανότητά τους να εκφράζονται, αλλά και καλλιεργεί την ενσυναίσθηση, την ανεκτικότητα και τον σεβασμό στις διαφορετικές απόψεις - όλες θεμελιώδεις πτυχές της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη.

Η συμμετοχή σε προσομοιώσεις δημόσιων διαπραγματεύσεων ενδυναμώνει τους μαθητές ώστε να γίνουν ενεργοί παράγοντες αλλαγής στις κοινότητές τους. Αντιμετωπίζοντας πολύπλοκα ζητήματα όπως η περιβαλλοντική πολιτική, η κοινωνική δικαιοσύνη ή η οικονομική ανάπτυξη, αναπτύσσουν την αίσθηση της δράσης και της ευθύνης. Συνειδητοποιούν ότι οι πράξεις τους - και οι φωνές τους - μπορούν να διαμορφώσουν την πορεία του δημόσιου διαλόγου και της λήψης αποφάσεων, ενσταλάζοντας μια δια βίου δέσμευση για την εμπλοκή των πολιτών και την υπεράσπιση.

Οι προσομοιώσεις δημόσιων διαπραγματεύσεων βοηθούν τους μαθητές να αναπτύξουν κριτική σκέψη και δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων. Αναλύοντας πληροφορίες, αξιολογώντας στοιχεία και σταθμίζοντας ανταγωνιστικά συμφέροντα, ακονίζουν την ικανότητά τους να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις - ακρογωνιαίος λίθος της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη. Αυτό τους εξοπλίζει ώστε να περιηγηθούν στις πολυπλοκότητες της σύγχρονης κοινωνίας και να συνεισφέρουν ουσιαστικά στο δημόσιο διάλογο και στις διαδικασίες χάραξης πολιτικής.

Στην ουσία, η προσομοίωση δημόσιων διαπραγματεύσεων στα σχολεία είναι απαραίτητη για την καλλιέργεια ενημερωμένων, αφοσιωμένων και ενδυναμωμένων πολιτών. Βυθίζοντας τους μαθητές σε πρακτικές εμπειρίες δημοκρατικής διακυβέρνησης, όχι μόνο καλλιεργεί βασικές δεξιότητες αλλά και καλλιεργεί βαθιά εκτίμηση για τις αρχές και τις αξίες που διέπουν τις δημοκρατικές κοινωνίες. Τελικά, θέτει τα θεμέλια για μια πιο ζωντανή, χωρίς αποκλεισμούς και ανθεκτική δημοκρατία.

Εφαρμογή

Τα σχολεία μπορούν να οργανώσουν μοντέλα ή προσομοιώσεις δημόσιων διαπραγματεύσεων μέσω συνεργατικών προσπαθειών στις οποίες συμμετέχουν διάφοροι ενδιαφερόμενοι, συμπεριλαμβανομένων εκπαιδευτικών, μαθητών, ΜΚΟ και μελών της κοινότητας ή τουλάχιστον στο πλαίσιο του μαθήματος της Αγωγής του Πολίτη.

Πρώτο βήμα αποτελεί η δημιουργία των λεσχών συζήτησης (debating clubs), λεσχών μοντέλων ΟΗΕ όπου οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν σε προσομοιώσεις διαπραγματεύσεων. Αυτές οι λέσχες προσφέρουν στους μαθητές μια πλατφόρμα για να εξασκηθούν στη δημόσια ομιλία, την κριτική σκέψη και τις διπλωματικές δεξιότητες σε ένα υποστηρικτικό περιβάλλον.

Τα σχολεία μπορούν να επενδύσουν σε προγράμματα κατάρτισης και επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών που εστιάζουν στη βιωματική μάθηση και την παιδαγωγική της προσομοίωσης. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να μάθουν αποτελεσματικές τεχνικές διευκόλυνσης, στρατηγικές αναπαράστασης ρόλων και μεθόδους απολογισμού για να μεγιστοποιήσουν τον αντίκτυπο των ασκήσεων προσομοίωσης. Τα σχολεία μπορούν επίσης να αξιοποιήσουν υφιστάμενες πλατφόρμες και πρωτοβουλίες, όπως το η Κυπριακή Παιδοβουλή, για να ενθαρρύνουν τους μαθητές να συμμετέχουν σε παρόμοιες προσομοιώσεις διαπραγματεύσεων. Αυτές οι πλατφόρμες παρέχουν δομημένα πλαίσια και κατευθυντήριες γραμμές για την οργάνωση προσομοιώσεων, διασφαλίζοντας τη συνοχή και την ποιότητα σε διαφορετικά σχολεία και περιοχές.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, λόγω χάριν, η Υπηρεσία Κοινοβουλευτικής Εκπαίδευσης ([Parliament's Education Service](#)) παρέχει το απαραίτητο εκπαιδευτικό υλικό και εργαστήρια για σχολεία, συμπεριλαμβανομένων ασκήσεων προσομοίωσης όπου οι μαθητές παίζουν ρόλους ως μέλη του Κοινοβουλίου για να συζητήσουν και να ψηφίσουν για προτεινόμενη νομοθεσία. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, πραγματοποιείται η εξάσκηση τόσο των εκπαιδευτικών στη διοργάνωση τέτοιων συνεδρίων όσο και των μαθητών οι οποίοι θα κληθούν να λαμβάνουν αποφάσεις συλλογικά για τις μαθητικές τους κοινότητες.

Ποιοι εμπλέκονται

Διευθύνσεις και διδάσκαλοι σχολείων, ΥΠΑΝ, διορισμένοι από αρμόδιο φορέα συντονιστές προγραμμάτων άτυπης μάθησης και εκπαίδευσης για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, μη κυβερνητικοί οργανισμοί.

Χρονοδιάγραμμα

Πιλοτική φάση από Σεπτέμβριο 2024, αναγνώριση και ένταξη στα αναλυτικά προγράμματα από Σεπτέμβριο 2025.

25. Αλλαγή εργαλείων μάθησης

Μαρία Παναγιώτου

Παροχή εξειδικευμένων λογισμικών που βοηθούν τον εκπαιδευτικό ως προς τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων ΔΔΔ και εξαγωγή αποτελεσμάτων με εύκολο και γρήγορο τρόπο.
Αναφέρθηκε ότι υπάρχουν ήδη τα λογισμικά, άρα δεν χρειάζεται ο σχεδιασμός τους.

26. Εμπλοκή των κατάλληλων stakeholders

Δρ Παναγιώτης Παναγίδης

Σημαντικότητα:

Σύμφωνα με τον Freeman (1984), το ενδιαφερόμενο μέρος (stakeholder) ορίζεται ως κάθε ομάδα/άτομο που μπορεί να επηρεάσει ή να επηρεαστεί από την επίτευξη των στόχων ενός οργανισμού.

Οι ομάδες/μέρη ενδιαφέροντος (stakeholders) με διαφορετικές προτεραιότητες και αντικρουόμενα αιτήματα, εμφανίζονται διαρκώς, «είναι πανταχού παρούσες» και οι επιθυμίες/προσδοκίες τους θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη πριν τον σχεδιασμό οποιασδήποτε σημαντικής αλλαγής.

Συνεπώς, κάθε οργανισμός χρειάζεται να προσδιορίσει τα ενδιαφερόμενα μέρη του, αναπτύσσοντας τον «χάρτη των ενδιαφερόμενων μερών». Ο «χάρτης» δεν προσδιορίζει μόνο τα συγκεκριμένα ενδιαφερόμενα μέρη αλλά τα κατηγοριοποιεί ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους. Με τη βοήθεια του «χάρτη», μπορούν να διαμορφωθούν στρατηγικές διαχείρισης των ενδιαφερόμενων μερών και να οδηγήσουν στην ομαλή υλοποίηση της αλλαγής.

Εφαρμογή:

Έχουν αναπτυχθεί διάφορες τεχνικές και μέθοδοι για την ανάδειξη, ανάλογα με το εξεταζόμενο θέμα, των σημαντικότερων ομάδων/μερών ενδιαφέροντος (stakeholders) και την εμπλοκή τους στη διαμόρφωση και υλοποίηση της στρατηγικής (Bryson, 2004).

Ως εκ τούτου, η εφαρμογή της συγκεκριμένης εισήγησης θα μπορούσε να γίνει ως ακολούθως:

- (α) εντοπισμός όλων των εμπλεκόμενων μερών (stakeholders),
- (β) καταρτισμός «χάρτη μερών»,
- (γ) επιλογή των καταλληλότερων μελών για προσέγγιση, με σκοπό την εμπλοκή τους στη διαδικασία και στη διαχείρισή τους,
- (δ) προσέγγιση κατάλληλων εμπλεκόμενων μερών,
- (ε) επιλογή της κατάλληλης στρατηγικής διαχείρισης των ενδιαφερομένων μελών, με σκοπό την ομαλή υλοποίηση της επιθυμητής αλλαγής (ΔΔΔ). ,
- (στ) εμπλοκή κατάλληλων εμπλεκόμενων μερών,
- (ζ) οικοδόμηση βιώσιμης συνεργασίας με τα κατάλληλα εμπλεκόμενα μέρη (επιμόρφωση, εμπλοκή κ.ά.),
- (η) εφαρμογή αλλαγής (ΔΔΔ) σε συνεργασία με τα κατάλληλα εμπλεκόμενα μέρη.

Εμπλεκόμενοι:

ΥΠΑΝ, ΠΙ, Διευθύνσεις Σχολείων (για πιλοτική εφαρμογή), Σύνδεσμοι Γονέων, Επιθεωρητές, τοπική κοινωνία κ.ά.

Χρονοδιάγραμμα:

Η εμπλοκή των κατάλληλων stakeholders αποτελεί μέρος της «διαχείρισης της αλλαγής» και ως εκ τούτου, τοποθετείται στην αρχή της υλοποίησης του όλου εγχειρήματος, πριν δηλαδή την εφαρμογή της αλλαγής (ΔΔΔ) στα σχολεία. Χρονικά, η περίοδος εφαρμογής των πιο πάνω θα πρέπει να είναι κατά τους μήνες Μάιο – Σεπτέμβριο, κατά τα πρώτα στάδια υλοποίησης του πλάνου «διαχείρισης της αλλαγής».

27. Παροχή ειδικού τεχνολογικού εξοπλισμού

Φανή Γκάγκου

Για την επίτευξη της εφαρμογής του ΔΔΔ στην εκπαίδευση, θεωρείται απαραίτητη η παροχή ειδικού τεχνολογικού εξοπλισμού στα σχολεία της Κύπρου. Ο βασικός τεχνολογικός εξοπλισμός υπάρχει ήδη στα σχολεία. Αναμένεται να παραχωρηθεί και ο ειδικός (ειδικά προγράμματα) ώστε να μπορεί να πραγματοποιηθεί ο ΔΔΔ.

Εμπλεκόμενοι: ΥΠΑΝ

Χρονοδιάγραμμα: Αποτελεί προϋπόθεση αλλά δεν θεωρείται επείγον.

28. Κυρία εβραέθηκα!

Αλέξανδρος Γκεστ

Ένας ΔΔΔ είναι μια χρονοβόρα διαδικασία (2-3 μέρες) και χρειάζεται συνεχόμενη προσοχή, καθώς και αυτοσυγκράτηση και αυτοέλεγχο, για πολλές ώρες. Ακόμα και ένας ενήλικας πιθανώς να δυσκολευτεί. Για συμμετέχοντες που είναι παιδιά ή έφηβοι, πιθανόν να χρειαστεί να αλλαχτεί λίγο η μεθοδολογία με πρακτικές εισηγήσεις για να διατηρηθεί το ενδιαφέρον και η προσοχή των συμμετεχόντων, και να διασφαλιστεί πως τα μικρότερα παιδιά δεν απογοητευτούν και να μη χάνουν το ενδιαφέρον τους στους ΔΔΔ.

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

Είναι σημαντικό για να εξασφαλιστεί ένα καλό και χρήσιμο αποτέλεσμα για κάθε ΔΔΔ. Χωρίς ενεργούς, χαρούμενους και αφοσιωμένους συμμετέχοντες, ένας ΔΔΔ δεν θα βγάλει καλό αποτέλεσμα και σίγουρα δεν θα υπάρχει μομεντουμ για να υλοποιηθούν οι ιδέες από το σύνολο των συμμετεχόντων.

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

Να προσαρμοστεί η μεθοδολογία σε παιδιά και σε εφήβους (διαφορετικά), χρησιμοποιώντας τις καλύτερες πρακτικές διδασκαλίας.

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

Εκπαιδευτές που έχουν εμπειρία με διάφορες ηλικίες παιδιών, Ειδικοί που ξέρουν πώς να προσαρμόσουν μια μεθοδολογία που αρχικά καθορίστηκε για ενήλικες, σε παιδιά. Και φυσικά τα ίδια τα παιδιά.

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

Πρέπει να γίνει πριν υλοποιηθεί ο πρώτος ΔΔΔ.

29. Ενθάρρυνση συμμετοχής

[ΟΝΟΜΑ]

ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΕΔΩ ΤΗΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ.

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΤΕ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΟΠΩΣ

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

30. Μαθαίνουμε να εκφραζόμαστε

Μαρία Θεοφίλου

Για να μπορέσει να λειτουργήσει ο ΔΔΔ είναι ανάγκη οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες να έχουν τη δεξιότητα να εκφράζονται με ακρίβεια και με επιχειρήματα.

Επιπλέον η καλλιέργεια κριτικής σκέψης αποτελεί προαπαιτούμενο για τη διαχείριση πληροφοριών και την ικανότητα έκφρασής τους. Αποτελεί μια συνεχή διαδικασία σε όλη τη διάρκεια της σχολικής ζωής των παιδιών.

31. Αξιολόγηση ομοτίμων

Δώρα Ηρακλέους

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ

Η διαδικασία αυτή χρησιμοποιείται κυρίως σε δράσεις που στοχεύουν στην εξεύρεση βέλτιστων πρακτικών μέσα από σύγκριση των υπάρχουσων δομών με εκείνες που θεωρούνται ως βέλτιστες ακόμα και ιδεατές. Στόχος είναι να εντοπιστούν καίρια σημεία δράσης που θα οδηγήσουν σε καλύτερα αποτελέσματα. Σημαντικό κομμάτι της διαδικασίας αυτής είναι η επιτόπια επίσκεψη σε δομές (πόλεις, χώρες) όπου ήδη εφαρμόζονται με επιτυχία κάποιες από τις δράσεις.

Στο πλαίσιο του ΔΔΔ, η πρόταση αυτή έρχεται ως συνέχεια των Ακαδημιών βιωματικής και συμμετοχικής δημοκρατίας, όπου επιλεγμένα παιδιά και

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

32. Βιωματική έναντι γνωσιο-κεντρικής μάθησης

Έλενα Τορναρίτη

Εκπαιδευτική προσέγγιση που δίνει έμφαση στην εμπειρική μάθηση και την πρακτική εφαρμογή των γνώσεων. Αυτή η προσέγγιση ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή, την κριτική σκέψη και τη δημιουργικότητα.

Μερικά πρακτικά παραδείγματα αυτής της προσέγγισης στην εκπαίδευση που δύναται να υποστηρίξουν την ενσωμάτωση του ΔΔΔ στο εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να περιλαμβάνουν:

Debates

Projects: Συνεργασία σε ομάδες για επίλυση προβλημάτων και αναζήτηση λύσεων για τη βελτίωση του σχολικού περιβάλλοντος.

Μάθηση στη φύση

Η συμμετοχή σε θεατρικές παραστάσεις-παιχνίδια ρόλων

Προσομοιώσεις εκλογικών διαδικασιών

33. Κάθε σχολείο μικρογραφία της κοινωνίας

Κυριάκος Χριστοδούλου

Το κάθε παιδί να νιώσει το σχολείο σαν μικρογραφία της κοινωνίας. Ένα μέρος που υπάρχει χώρος, χρόνος για διάλογο, δομές, δημοκρατικές διαδικασίες, εκλογικές διαδικασίες, δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Να πραγματοποιηθούν συνεδρίες ΔΔΔ ανάμεσα σε όλα τα αρμόδια σύνολα του κάθε σχολείου μαθητές γονείς καθηγητές υπουργείο σχολική εφορία με γενική θεματολογία. Ωστε να νιώσουν οι μαθητές ίσοι προς ίσοι επί των διαδικασιών αλλά και να ακουστεί η φωνή τους σε ζητήματα του σχολείου σε επίπεδο πέραν κεντρικού μαθητικού συμβούλιου.

34. Σύνδεση με υπάρχουσες δομές και πολιτικές του Υπουργείου

Έλενα Παπαμιχαήλ

Οποιαδήποτε καινοτομία ή νέα μεθοδολογία έχει μεγαλύτερες πιθανότητες να εφαρμοστεί από περισσότερα σχολεία/εκπαιδευτικούς αν συνδέεται με τις υπάρχουσες δομές και πολιτικές που ήδη ισχύουν στα δημόσια σχολεία και στο ΥΠΑΝ. Συγκεκριμένα, ο ΔΔΔ θα μπορούσε να συνδεθεί με:

- α) Πρόγραμμα Σπουδών Αγωγής Υγείας
- β) Αντιρατσιστική Πολιτική ΥΠΑΝ
- γ) Πολιτική κατά του Εκφοβισμού ΥΠΑΝ
- δ) Μαθητικά Συμβούλια και Κεντρικό Μαθητικό Συμβούλιο
- ε) Σύνδεσμος Γονέων
- στ) Καθηγητικός Σύλλογος

Χρονοδιάγραμμα: Οι δομές αυτές ήδη υπάρχουν και λειτουργούν ενώ τα σχολεία ήδη είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν το αναλυτικό Αγωγής Υγείας και τις εν λόγω πολιτικές του ΥΠΑΝ.

Εμπλεκόμενοι: ΠΙ, Σχολεία, Ομάδες Αναλυτικών Προγραμμάτων

35. Συντονισμός κατά την εφαρμογή

Δρ Νίκη Νικολαΐδου

Ο συντονισμός πριν αλλά και κατά την εφαρμογή του ΔΔΔ στα σχολεία μας είναι πολύ σημαντικός παράγοντας για να εξασφαλιστεί η επιτυχής υλοποίησή του. Ο συντονισμός απαιτεί συνεργασία, επαρκή σχεδιασμό και επικοινωνία μεταξύ των μερών που εμπλέκονται στην υλοποίηση.

Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του ΔΔΔ ο συντονισμός θα μπορούσε να αποτελεί μια δικτύωση μεταξύ των εκπαιδευτικών που θα εμπλακούν σε ΔΔΔ για παροχή εκπαίδευσης και υποστήριξης, αλλά και ανταλλαγής εμπειριών και καλών πρακτικών. Συντονισμός επίσης θα χρειαστεί για την αξιολόγηση του ΔΔΔ ως μεθοδολογία. Ο συντονισμός επίσης περιλαμβάνει και συνεργασία με την ευρύτερη κοινότητα και εξωτερικούς φορείς.

Εμπλεκόμενοι/ες

Διευθύνσεις του ΥΠΑΝ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

36. Σωστή και δημοκρατική επιλογή συμμετεχόντων

Χριστίνα Παπαχριστοδούλου

Η επιλογή των συμμετεχόντων σε έναν δημοκρατικό και δομημένο διάλογο είναι μια κρίσιμη διαδικασία που επηρεάζει άμεσα την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της συζήτησης.

Ακολουθούν μερικές βασικές αρχές που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιλογή:

Αντιπροσωπευτικότητα:

- Η ομάδα των συμμετεχόντων θα πρέπει να αντικατοπτρίζει την ποικιλομορφία των απόψεων και των εμπειριών που σχετίζονται με το θέμα του διαλόγου.
- Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συμπερίληψης ατόμων από διαφορετικά κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά και πολιτισμικά υπόβαθρα. (μαθητές-γονείς-εκπαιδευτικοί-κλπ)
- Επιπλέον, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η ισόρροπη εκπροσώπηση όλων των ενδιαφερόμενων μερών.

Ικανότητα:

- Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να έχουν την απαραίτητη γνώση και εμπειρία για να συμβάλλουν ουσιαστικά στη συζήτηση.
- Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει εξειδίκευση στο θέμα του διαλόγου, εμπειρία σε προηγούμενες διαδικασίες διαλόγου ή δεξιότητες κριτικής σκέψης και επικοινωνίας.
- Αρά πώς γίνεται η επιλογή αυτών των ατόμων;

Δέσμευση:

- Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι πρόθυμοι να αφιερώσουν χρόνο και ενέργεια στον διάλογο.
- Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να είναι πρόθυμοι να παρακολουθήσουν προπαρασκευαστικές συναντήσεις, να συμμετάσχουν ενεργά στις συνεδρίες του διαλόγου και να εκπληρώσουν τυχόν άλλες απαιτήσεις.
- Άρα από πού μπορεί να εξασφαλιστεί αυτός χρόνος; Εργάσιμος ή όχι;

Ανοιχτότητα:

- Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι ανοιχτόμυαλοι και πρόθυμοι να εξετάσουν διαφορετικές οπτικές γωνίες.
- Αυτό είναι απαραίτητο για την δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου οι άνθρωποι αισθάνονται άνετα να εκφράσουν τις απόψεις τους και να μάθουν από τους άλλους.

Εμπιστοσύνη:

- Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να εμπιστεύονται ο ένας τον άλλον και τον διευκολυντή του διαλόγου.
- Η εμπιστοσύνη είναι απαραίτητη για την δημιουργία ενός ασφαλούς και υποστηρικτικού χώρου όπου οι άνθρωποι αισθάνονται άνετα να μοιραστούν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.
- Αρά πώς γίνεται η επιλογή αυτών των ατόμων;

37. Δεξιότητες επικοινωνίας για όλους

ΕΛΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ

Για να μπορεί να εφαρμοστεί αποτελεσματικά ο ΔΔΔ είναι σημαντικό όλοι οι εμπλεκόμενοι να αναπτύξουν τις απαραίτητες δεξιότητες επικοινωνίας, ώστε να μπορούν να επικοινωνούν αποτελεσματικά μεταξύ τους, με σεβασμό, αποδοχή των διαφορετικών απόψεων, χρήση επιχειρημάτων, εφαρμογή ενεργούς ακρόασης, βελτίωση τόσο της λεκτικής επικοινωνίας όσο και της μη λεκτικής. Η επιμόρφωση όλων των εμπλεκομένων σε θέματα επικοινωνίας προβάλλει ως επιτακτική ανάγκη.

38. Διδάσκομαι να διαμεσολαβώ/ενεργώ καθημερινά και αποτελεσματικά

[ΟΝΟΜΑ]

ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΕΔΩ ΤΗΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ.

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΤΕ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΟΠΩΣ

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

39. Στοχευμένη αναθεώρηση Αναλυτικών Προγραμμάτων

Ιωάννης Λάμπρου

Σε μεσοπρόθεσμο επίπεδο, στο πλαίσιο μελλοντικής αναθεώρησης των Αναλυτικών Προγραμμάτων, υπάρχει ανάγκη για οριζόντια ένταξη και ανάδειξη του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου ως εκπαιδευτικού εργαλείου για την προαγωγή της βιωματικής καλλιέργειας συναντίληψης και ενσυναίσθησης, δημοκρατικού διαλόγου, ανοιχτής συζήτησης, συνεργασίας και σύμπραξης.

40. Στοχευμένη επιλογή θεμάτων ΔΔΔ

Γιώργος Κυπριανού

Προκειμένου ο ΔΔΔ να κερδίσει το ενδιαφέρον και να δημιουργήσει στους συμμετέχοντες, στην προκειμένη περίπτωση τους μαθητές/τριες, θετική στάση και παραγωγική διάθεση θα πρέπει η επιλογή των θεμάτων/προβλημάτων προς επεξεργασία και επίλυση μέσα από τις συγκεκριμένες διαδικασίες του εργαστηρίου είναι όσο το δυνατόν πιο ελκυστική και στοχευμένη. Οι συντελεστές πρέπει να νιώσουν, ότι το θέμα τους αφορά άμεσα και είναι ζωτικής σημασίας γι' αυτούς, έτσι ώστε να δώσουν την απαραίτητη σημασία, να το βιώσουν προσωπικά και να έχουν έντονη την αγωνία της διαδικασίας και του αποτελέσματος.

Η επιλογή των θεμάτων καλό θα ήταν να γίνεται σε συνεννόηση μεταξύ των μαθητών και της Διεύθυνσης της σχολικής μονάδας, για να είναι εφικτή η υλοποίηση του όποιου αποτελέσματος.

Θα μπορούσε κάλλιστα να αξιοποιηθεί το Μαθητικό Συμβούλιο της σχολικής μονάδας, το οποίο θα μπορεί να προτείνει, μετά από έρευνα και συζήτηση με το σώμα των μαθητών, διάφορες εισηγήσεις για προβλήματα προς επίλυση μέσω του ΔΔΔ.

41. Ένταξη από την προδημοτική

Έλενα Παπαμιχαήλ

Οποιαδήποτε καινοτομία ή πολιτική, ιδιαίτερα αναφορικά με θέματα δεξιοτήτων ζωής, όπως ο ΔΔΔ, είναι πιο αποτελεσματική μακροπρόθεσμα όταν εντάσσεται από την προδημοτική εκπαίδευση.

Θα μπορούσε να δημιουργηθεί ή να αξιοποιηθεί από την υπάρχουσα βιβλιογραφία υλικό κατάλληλο για την ηλικία της προδημοτικής εκπαίδευσης.

Εμπλεκόμενοι: Διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσης ΥΠΑΝ, ΠΙ, Νηπιαγωγεία

Χρονοδιάγραμμα: Ήδη διδάσκονται δεξιότητες επικοινωνίας στο νηπιαγωγείο.

42. Αξιολόγηση, ανατροφοδότηση της εφαρμογής

ΕΛΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ

Πέραν της σωστής εφαρμογής του θεσμού του ΔΔΔ, είναι εξίσου σημαντική η αξιολόγηση της όλης διαδικασίας, ώστε μέσα από διαδικασίες ανατροφοδότησης, τα εμπλεκόμενα άτομα, αλλά και οι φορείς υλοποίησης της δράσης, να προβούν σε αναστοχαστικές διαδικασίες και βελτιωτικές δράσεις. Θα πρέπει να οριστεί ανεξάρτητος φορέας (π.χ. ΚΕΕΑ ή Ακαδημαϊκά ιδρύματα) ο οποίος θα αξιολογήσει την εν λόγω δράση/ εισήγηση. Θα πρέπει να υπάρχουν συνεχείς διαδικασίες αξιολόγησης της εφαρμογής του θεσμού (διαμορφωτική αξιολόγηση), αλλά και τελική, συνολική αξιολόγηση.

43. Ανάπτυξη στα παιδιά να είναι aware και ενεργοί στο περιβάλλον τους

[ΟΝΟΜΑ]

ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΕΔΩ ΤΗΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ.

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΤΕ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΟΠΩΣ

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

44. Σχολική υποδομή

[ΟΝΟΜΑ]

ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΕΔΩ ΤΗΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ.

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΤΕ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΟΠΩΣ

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

45. Που εν οι μαθητές

Αλεξ Γκεστ

Που εν οι μαθητές; Για να διασφαλίσετε ότι οποιαδήποτε πολιτική που στοχεύει μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων (σε αυτήν την περίπτωση, μαθητές), είναι επιτυχής, πρέπει να συμπεριλάβετε αυτήν τη στοχευμένη ομάδα στον σχεδιασμό αυτής της πολιτικής. Πρέπει να παρθούν ιδέες και αμφιβολίες από τους ίδιους τους μαθητές με κάποιο τρόπο, για την καλύτερη λειτουργία αυτής της πολιτικής και μεθοδολογίας.

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

Η αποκλεισμός των μαθητών από τον σχεδιασμό μιας πολιτικής για τη δημοκρατία και την ενσωμάτωση στα σχολεία, θα οδηγήσει σίγουρα στην αποτυχία της.

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

Μετά από αυτό το αρχικό εργαστήριο, μπορούν να συγκληθούν δύο μικρές ομάδες μαθητών (σαν μια ομάδα εστίασης), στις οποίες θα εξηγήσετε τη μεθοδολογία και ίσως να δοκιμάσετε μερικά μέρη της μαζί τους. Οι δύο ομάδες μπορεί να είναι δημοτικό επίπεδο και στην κορυφαία τάξη του γυμνασίου. Θα πρέπει να αναλογιστούν εάν είναι χρήσιμο στη ζωή τους και στα σχολεία τους. Οι πληροφορίες που θα λάβετε από αυτές τις ομάδες θα πρέπει να ενημερώσουν βαθιά το σχεδιασμό της πολιτικής (στρατηγική) αλλά και την πρακτική πλευρά της εφαρμογής της (μεθοδολογία). Πρέπει επίσης να υπάρχει μια διαδικασία όπου να συμβουλευτείτε με περισσότερους εκπροσώπους των οργανωμένων μονάδων μαθητών και νέων, οι οποίοι υπάρχουν.

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

Μαθητές. Ατομα που έχουν την εξουσία/αρμοδιότητα να αποφασίσουν ποιοι συμπεριλαμβάνονται στη διαδικασία σχεδιασμού της πολιτικής.

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

Αμέσως.

46. Εκπαίδευση στη διαδικασία

Μαρία Θεοφίλου

Οι φορείς που θα ασχοληθούν/εφαρμόσουν τον ΔΔΔ θα πρέπει να τύχουν επιμόρφωσης και να κατανοήσουν πλήρως τη φιλοσοφία του. Μέσα από πιλοτικές εφαρμογές να εκπαιδευτούν κατάλληλα και να γίνουν οι ίδιοι μέντορες στο σχολικό περιβάλλον.

Παράλληλα, πολύ σημαντικό είναι παραπάνω φορείς να δεσμευτούν και να επιδιώκουν την επιτυχία του θεσμού και να μην το αντιμετωπίζουν ως κάτι επιπρόσθετο στο ήδη επιβαρυνόμενο πρόγραμμα του σχολείου και χρονοβόρο που θα διαταράξει τον προγραμματισμό του.

47. Μείωση παραπαιδεία και δημιουργία ανθρωποκεντρικού σχολείου

Κυριάκος Χριστοδούλου

Με το να μειωθεί η παραπαιδεία μειώνεται και ο αθέμιτος ανταγωνισμός που δημιουργείται ανάμεσα στους μαθητές. Μειώνεται η παπαγαλία και να δημιουργούμε οντά με κριτική σκέψη. Με μια ουσιαστική αλλαγή στην υλη και δημιουργία περιθωρίου χρόνου για διάλογο και συζητήσεις ουσίας το σχολείο αλλάζει μορφή και από βαθμοθηρικό γίνεται ανθρωποκεντρικό.

48. Ενημέρωση γονέων

[ΟΝΟΜΑ]

ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΕΔΩ ΤΗΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ.

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΤΕ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΟΠΩΣ

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

49. Διαθεματική προσέγγιση ΔΔΔ

ΕΛΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ

Ο ΔΔΔ θα πρέπει να εφαρμοστεί σε όλα τα γνωστικά πεδία, σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.

Η διαθεματική εφαρμογή του ΔΔΔ μπορεί να φέρει πολλαπλά οφέλη, όπως:

1. Βελτίωση της Κριτικής Σκέψης και της Ανάλυσης:

· **Διασύνδεση θεμάτων:** Ο ΔΔΔ μπορεί να ενθαρρύνει την σύνδεση διαφορετικών γνωστικών πεδίων, προωθώντας την κριτική σκέψη και την ολιστική κατανόηση σύνθετων ζητημάτων.

· **Συγκριτική ανάλυση:** Μέσω του ΔΔΔ, οι μαθητές μπορούν να συγκρίνουν και να αντιπαραβάλλουν διαφορετικές οπτικές γωνίες και προσεγγίσεις σε ένα θέμα, αναπτύσσοντας δεξιότητες κριτικής ανάλυσης.

· **Επίλυση προβλημάτων:** Ο ΔΔΔ μπορεί να εφαρμοστεί στην επίλυση προβλημάτων που αγγίζουν διάφορες θεματικές, καλλιεργώντας συνεργατικές δεξιότητες και καινοτόμες λύσεις.

2. Ενίσχυση της Δημοκρατικής Συμμετοχής:

· **Διαπολιτισμικός διάλογος:** Ο ΔΔΔ μπορεί να προωθήσει τον σεβασμό προς την διαφορετικότητα και την ενσυναίσθηση, καλλιεργώντας δεξιότητες διαπολιτισμικής επικοινωνίας και διαλόγου.

· **Ενεργή ιθαγένεια:** Μέσω του ΔΔΔ, οι μαθητές μπορούν να εξερευνήσουν και να αναπτύξουν την άποψή τους για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα, ενισχύοντας την αίσθηση ενεργούς ιθαγένειας.

· **Κοινωνική ευθύνη:** Ο ΔΔΔ μπορεί να ενθαρρύνει την ανάληψη κοινωνικής ευθύνης και την ενεργή συμμετοχή στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων.

3. Προώθηση της Καινοτομίας και της Δημιουργικότητας:

· **Συνεργασία και ανταλλαγή ιδεών:** Ο ΔΔΔ μπορεί να ενθαρρύνει την συνεργασία μεταξύ μαθητών από διαφορετικά μαθήματα και υπόβαθρα, προωθώντας την ανταλλαγή ιδεών και την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων.

· **Δημιουργική σκέψη:** Μέσω του ΔΔΔ, οι μαθητές μπορούν να εξερευνήσουν και να υιοθετήσουν διαφορετικές προσεγγίσεις σε ένα θέμα, καλλιεργώντας την δημιουργική σκέψη και την εξωστρέφεια.

· **Επιχειρηματικότητα:** Ο ΔΔΔ μπορεί να εφαρμοστεί στην ανάπτυξη επιχειρηματικών ιδεών και στην υλοποίηση καινοτόμων projects, προωθώντας την επιχειρηματικότητα και την ανάληψη πρωτοβουλιών. Υλοποίηση της Διαθεματικής Προσέγγισης:

· **Διαθεματικά προγράμματα σπουδών:** Ο σχεδιασμός προγραμμάτων σπουδών που ενσωματώνουν στοιχεία από διάφορες θεματικές, με έμφαση στην επίλυση προβλημάτων και την κριτική σκέψη.

· **Διαθεματικά projects:** Η ανάπτυξη και υλοποίηση projects που αγγίζουν διάφορα γνωστικά πεδία, ενθαρρύνοντας την συνεργασία και την αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητών.

· **Επιμόρφωση εκπαιδευτικών:** Η επιμόρφωση εκπαιδευτικών σχετικά με τις αρχές και τις πρακτικές του ΔΔΔ με έμφαση στην διαθεματική εφαρμογή.

· **Συνεργασία μεταξύ σχολείων:** Η ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ σχολείων για την ανάπτυξη και υλοποίηση διαθεματικών projects και προγραμμάτων.

· **Δημιουργία δικτύων υποστήριξης:** Η δημιουργία δικτύων υποστήριξης για εκπαιδευτικούς και σχολεία που υιοθετούν την διαθεματική προσέγγιση του ΔΔΔ.

· **Αξιολόγηση και έρευνα:** Η διεξαγωγή έρευνας για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαθεματικής εφαρμογής του ΔΔΔ και για την ανάπτυξη βέλτιστων πρακτικών.

Οφέλη της Διαθεματικής Προσέγγισης:

· **Αυξημένο ενδιαφέρον:** Η διαθεματική προσέγγιση μπορεί να αυξήσει το ενδιαφέρον των μαθητών για τη μάθηση, καθώς συνδέει την ακαδημαϊκή γνώση με πραγματικά προβλήματα και καταστάσεις.

· **Βελτιωμένη μαθησιακή εμπειρία:** Η διαθεματική προσέγγιση μπορεί να οδηγήσει σε βελτιωμένη μαθησιακή εμπειρία, καθώς οι μαθητές αποκτούν μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση του κόσμου γύρω τους.

· **Προετοιμασία για το μέλλον:** Η διαθεματική προσέγγιση προετοιμάζει τους μαθητές για το μέλλον, καθώς τους εξοπλίζει με δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση σύνθετων προκλήσεων σε έναν κόσμο που ολοένα και γίνεται πιο αλληλένδετος.

Η υιοθέτηση διαθεματικής προσέγγισης στην εφαρμογή του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου (ΔΔΔ) στην εκπαίδευση της Κύπρου προσφέρει μια ευκαιρία για την ενίσχυση της κριτικής σκέψης, της δημοκρατικής συμμετοχής, της καινοτομίας και της δημιουργικότητας. Μέσω της υλοποίησης διαθεματικών προγραμμάτων σπουδών, projects και εκπαιδευτικών δράσεων, μπορούμε να καλλιεργήσουμε στους μαθητές δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τον 21ο αιώνα και να τους προετοιμάσουμε για ένα μέλλον γεμάτο προκλήσεις και ευκαιρίες.

Προτάσεις για Περαιτέρω Δράση:

- Ανάπτυξη οδηγού για εκπαιδευτικούς σχετικά με την διαθεματική εφαρμογή του ΔΔΔ.
- Δημιουργία βάσης δεδομένων με διαθέσιμα διαθεματικά projects και προγράμματα.
- Διοργάνωση σεμιναρίων και εργαστηρίων για εκπαιδευτικούς σχετικά με την διαθεματική προσέγγιση του ΔΔΔ.
- Υποστήριξη έρευνας για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαθεματικής εφαρμογής του ΔΔΔ.

Η υιοθέτηση μιας διαθεματικής προσέγγισης στην εκπαίδευση της Κύπρου αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση μιας πιο ολοκληρωμένης και αποτελεσματικής μάθησης. Μέσω της συνεργασίας και της δέσμευσης, μπορούμε να υλοποιήσουμε με επιτυχία αυτή την προσέγγιση και να διαμορφώσουμε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που ετοιμάζει τους μαθητές για ένα επιτυχημένο μέλλον.

50. Δημιουργία κοινότητας καλλιέργειας δεξιοτήτων εκτός σχολικού χρόνου

Μαρία Ιακωβίδου

Θεωρώ ότι για την επιτυχία του έργου απαραίτητη προϋπόθεση είναι η κατάλληλη επιλογή του χρόνου υλοποίησης του προγράμματος. Θεωρώ ότι πρέπει να καταρτισθεί το ωρολόγιο πρόγραμμα με τέτοιο τρόπο ώστε οι μαθητές/μαθήτριες να συγκεντρώνονται μετά τη λήξη των μαθημάτων σε τακτά χρονικά διαστήματα. Δημιουργία clubs or societies

51. Να δούμε το ΔΔΔ από τα μάτια των παιδιών

Έλια Πετρίδου

Δεδομένου ότι ο ΔΔΔ δεν έχει δουλέψει μέχρι τώρα σε εκτεταμένο βαθμό με παιδιά, καλό θα είναι να δούμε τι μετατροπές μπορεί να χρειάζεται δεδομένου ότι αναμένεται να χρησιμοποιείται σταθερά στα σχολεία.

Καλό θα είναι να έχουμε μια εικόνα πρώτα προτού αρχίσουμε τη μαζική υλοποίηση ΔΔΔ στα σχολεία. Θα έλεγα παιδιά, παιδοψυχολόγοι, εκπαιδευτικοί, γονείς, είναι οι κύριοι stakeholders να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε πως ακριβώς να δουλέψουμε το ΔΔΔ με παιδιά για το μεγαλύτερο βαθμό επιτυχίας

52. Να πάμε πέραν της αξιολόγησης ως κύριο στόχο του εκπαιδ. συστήματος

[ΟΝΟΜΑ]

ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΕΔΩ ΤΗΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ.

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΤΕ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΟΠΩΣ

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

53. Ενδυνάμωση του ανθρωπιστικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης

Έλενα Τορναρίτη

Η ενδυνάμωση του ανθρωπιστικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης προωθεί την ανάπτυξη των κοινωνικών και διαπροσωπικών δεξιοτήτων των μαθητών/ριών. Αυτή η ανάπτυξη είναι σημαντική για την εφαρμογή του ΔΔΔ, καθώς ενισχύει την ικανότητα των μαθητών/ριών να συμμετέχουν ενεργά σε διαλόγους και να αντιμετωπίζουν διαφορές με ανοιχτό και σεβαστό τρόπο. Δημιουργεί ένα κλίμα όπου ο ΔΔΔ μπορεί να ενσωματωθεί φυσικά στο εκπαιδευτικό σύστημα με καλά αποτελέσματα και να γίνει αποδεκτός από την κοινότητα του σχολείου.

Μέσω της ενίσχυσης του ανθρωπιστικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης, οι μαθητές/ριες αναπτύσσουν την ικανότητα να αξιολογούν και να αντιλαμβάνονται κριτικά τις κοινωνικές και πολιτικές δομές. Αυτό τους καθιστά πιο προετοιμασμένους/ες να συμμετέχουν σε διαλόγους για τα θέματα που επηρεάζουν την κοινότητά τους. Επιπλέον, η ανθρωπιστική παιδεία δημιουργεί ένα περιβάλλον όπου οι μαθητές/ριες νιώθουν ασφάλεια και ενθαρρύνονται να εκφράζουν τις απόψεις τους. Αυτό είναι ουσιώδες για την επιτυχή υλοποίηση του ΔΔΔ, καθώς οι συμμετέχοντες/ουσες πρέπει να νιώθουν άνετα να μοιράζονται τις απόψεις τους και να ακούνε τις απόψεις των άλλων.

Εφαρμογές:

Συζητήσεις Τάξης: Οργάνωση τακτικών συζητήσεων στην τάξη για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της ανταλλαγής απόψεων και της ακρόασης των διαφορετικών απόψεων των μαθητών.

Διεξαγωγή συμμετοχικών παιχνιδιών και δραματοποιήσεων για την ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως η συνεργασία, η επίλυση διαφορών και η αντίληψη των συναισθημάτων των άλλων.

Προώθηση της έκφρασης μέσω της τέχνης, της λογοτεχνίας και του θεάτρου, που ενθαρρύνουν την αναζήτηση της ανθρωπιστικής διάστασης στην εκπαίδευση.

Διεξαγωγή δραστηριοτήτων που εμπλέκουν τους/τις μαθητές/ριες στη λήψη αποφάσεων και την οργάνωση εκδηλώσεων.

54. Εφαρμογή ΔΔΔ σε επίπεδο λήψης αποφάσεων του σχολείου

Έλενα Παπαμιχαήλ

Βιωματική εμπειρία των αποτελεσμάτων του ΔΔΔ μέσα από την εφαρμογή του σε επίπεδο ολόκληρης της σχολικής μονάδας π.χ. για αποφάσεις από:

- α) Μαθητικά Συμβούλια
- β) Κεντρικό Μαθητικό Συμβούλιο
- γ) Σύλλογο Εκπαιδευτικών

Εμπλεκόμενοι: Σχολεία

Χρονοδιάγραμμα: Ήδη λειτουργούν τα πιο πάνω σώματα και συνεδριάζουν συχνά για τη λήψη αποφάσεων

55. Διαλογικές συζητήσεις (debates)

ΕΛΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ

Σημαντική η αξιοποίηση των διαλογικών συζητήσεων στα σχολεία, για την προαγωγή του ΔΔΔ στην εκπαίδευση. Θα μπορούσαν να γίνουν διαγωνισμοί σε επίπεδο σχολείου, αλλά να γίνει και διαγωνισμός DEBATES ανά επαρχία καθώς και σε Παγκύπριο επίπεδο, ώστε να προαχθούν και να ενισχυθούν οι βασικές αρχές που διέπουν τον ΔΔΔ.

56. Λογοδοσία

[ΟΝΟΜΑ]

ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΕΔΩ ΤΗΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ.

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΤΕ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΟΠΩΣ

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

57. Τεχνολογικές εφαρμογές

[ΟΝΟΜΑ]

ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΕΔΩ ΤΗΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ.

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΤΕ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΟΠΩΣ

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΡΟΤΕΙΝΩ (ΓΙΑΤΙ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΥΤΗ)

ΠΩΣ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΛΠ)

ΠΟΙΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ (ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ)

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ (ΠΟΣΟΙ ΕΠΕΙΓΟΝ ΕΙΝΑΙ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΑ)

58. Ελευθερία στην έκφραση

Κυριάκος Χριστοδούλου

Αν γίνουν οι κατάλληλες μεταρρυθμίσεις ώστε οι μαθητές να μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα στο σχολικό χώρο θα δημιουργηθεί έφορο τοπίο για εφαρμογή του ΔΔΔ αλλά και επιτυχία του στις σχολικές μονάδες .

59. Σύνδεση με τη λήψη αποφάσεων στην κοινότητα

Έλενα Παπαμιχαήλ

Βιωματική εμπειρία των αποτελεσμάτων του ΔΔΔ μέσα από την εφαρμογή του σε επίπεδο ολόκληρης της σχολικής μονάδας π.χ. για αποφάσεις από το σχολείο σε συνεργασία με τον Σύνδεσμο Γονέων και άλλους τοπικούς φορείς/θεσμούς.

Εμπλεκόμενοι: Σχολεία, Σύνδεσμοι Γονέων, φορείς της τοπικής κοινότητας

Χρονοδιάγραμμα: Ήδη τα σχολεία συνεργάζονται με τους τοπικούς φορείς και τους Συνδέσμους Γονέων

60. Περισσότερος χρόνος προφορικής έκφρασης των παιδιών στα σχολεία

Κούλα Ταντελέ

Η ευχέρεια στον προφορικό λόγο, δίνει στα παιδιά ένα σημαντικό εργαλείο σκέψης. Δίχως ευφράδεια και δομημένη γλώσσα, τα παιδιά το βρίσκουν δύσκολο να σκεφτούν (Jerome Bruner 1983)

Μείωση Ύλης, χρόνος για έκφραση, στοχευμένη εκμάθηση λεξιλογίου πολλαπλών επιπέδων (τεκμηριωμένα)

Για να μπορούν τα παιδιά μας να εμπλακούν σε οποιασδήποτε μορφής διάλογο, θα πρέπει να έχουν τα εργαλεία, γνωστικά (δεξιότητες) και πρακτικά (λόγο) για να το πράξουν και να είναι αποτελεσματικοί.

61. Καλλιέργεια δεξιότητας να γίνουν καλοί ακροατές

Ευαγγελία Παρασκευά

Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων της καλής ακρόασης στα παιδιά είναι ουσιώδης για τη σωστή εφαρμογή του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου και για την ανάπτυξη ενός υγιούς περιβάλλοντος συζήτησης και συνεργασίας. Είναι σημαντικό να μάθουν οι συμμετέχοντες να ακούνε με προσοχή και να αντιλαμβάνονται τι λένε οι άλλοι και επιπλέον να προσπαθούν να μπουν στη θέση του άλλου και να καταλάβουν γιατί το είπε.

Αυτή η δεξιότητα πρέπει να καλλιεργηθεί πριν μπει ο Δομημένος Δημοκρατικός Διάλογος στα σχολεία με τη συμβολή τόσο των εκπαιδευτικών όσο και της οικογένειας με τους πιο κάτω τρόπους:

1. **Να έχουν σαν πρότυπο καλού ακροατή τους ενήλικες:** Οι ενήλικες μπορούν να δώσουν ένα θετικό παράδειγμα καλού ακροατή στα παιδιά με το να τους δείχνουν προσοχή και σεβασμό όταν μιλάνε. Αυτό μπορεί να γίνει σε καθημερινές καταστάσεις, όπως στις συνομιλίες στο σπίτι ή στην επικοινωνία με διάφορα άτομα τόσο στο σχολικό όσο και στο εξωσχολικό περιβάλλον.
2. **Διαδραστικές Δραστηριότητες:** Δραστηριότητες που εστιάζουν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων ακρόασης, όπως ρόλοι ακροατών σε παιχνίδια ρόλων ή άσκηση στην επίλυση προβλημάτων μέσω ακρόασης και κατανόησης στο σχολείο.
3. **Συζητήσεις Κανόνων και Αξιών:** Οι συζητήσεις για τη σημασία της ακρόασης, της σεβαστής συνομιλίας και της αναγνώρισης των απόψεων των άλλων μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοήσουν τη σημασία αυτών των δεξιοτήτων.
4. **Άσκηση Ακρόασης σε Συνθήκες Διαφορετικών Περιβαλλόντων:** Τα παιδιά μπορούν να εκτιμήσουν τη σημασία της ακρόασης σε διαφορετικά περιβάλλοντα, όπως στην τάξη, στην οικογένεια, σε κοινωνικές συναντήσεις κλπ.
5. **Ενθάρρυνση Ερωτήσεων και Συζητήσεων:** Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς μπορούν να ενθαρρύνουν τα παιδιά να ρωτήσουν και να συζητήσουν σχετικά με τις απόψεις των άλλων, προωθώντας έτσι την ανάπτυξη των δεξιοτήτων ακρόασης.

Αυτό όπως προανέφερα πρέπει να το αναλάβει το σχολείο σε συνεργασία με τους γονείς και να αρχίσει να καλλιεργείται πριν την εισαγωγή του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου στα σχολεία.

62. Πραγματικά ζητήματα και μελέτες περίπτωσης στη διδασκαλία

ΕΛΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ

Η αξιοποίηση μελετών περίπτωσης και πραγματικών ζητημάτων στη διδασκαλία αποτελεί μια αποτελεσματική στρατηγική για την προώθηση του ΔΔΔ και την καλλιέργεια δεξιοτήτων απαραίτητων για τον 21ο αιώνα.

Πλεονεκτήματα της Χρήσης Μελετών Περίπτωσης και Πραγματικών Ζητημάτων:

- **Σύνδεση με την πραγματικότητα:** Η διδασκαλία με ΔΔΔ, εστιάζοντας σε πραγματικά ζητήματα, επιτρέπει στους μαθητές να συνδέσουν την ακαδημαϊκή γνώση με την καθημερινότητα, καθιστώντας την μάθηση πιο ουσιαστική και σχετική.
- **Ενεργή συμμετοχή:** Η ενασχόληση με πραγματικά ζητήματα ενθαρρύνει την ενεργή συμμετοχή των μαθητών, καθώς νιώθουν ότι η γνώμη τους έχει αξία και μπορεί να επηρεάσει το αποτέλεσμα.
- **Κριτική σκέψη και ανάλυση:** Η αντιμετώπιση πραγματικών ζητημάτων καλλιεργεί δεξιότητες κριτικής σκέψης και ανάλυσης, καθώς οι μαθητές καλούνται να αξιολογήσουν πληροφορίες, να διαμορφώσουν τεκμηριωμένες απόψεις και να λάβουν υπόψη διαφορετικές οπτικές γωνίες.
- **Επίλυση προβλημάτων:** Η εστίαση σε πραγματικά ζητήματα δίνει στους μαθητές την ευκαιρία να εξασκήσουν δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, καθώς συνεργάζονται για να βρουν λύσεις σε σύνθετες καταστάσεις.
- **Ανάπτυξη δεξιοτήτων του 21ου αιώνα:** Η διδασκαλία με ΔΔΔ, εστιάζοντας σε πραγματικά ζητήματα, προωθεί την ανάπτυξη δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, όπως η επικοινωνία, η συνεργασία, η δημιουργικότητα και η ικανότητα λήψης αποφάσεων.

5.5 Παράρτημα: Τεχνική NGT-Nominal Gr

Η τεχνική NGT ενέχει πέντε στάδια τα οποία παρουσιάζονται στο Παράρτημα "Τεχνική NGT"

1. Παρουσίαση μιας ερώτησης που θα "προκαλέσει" τους συμμετέχοντες (Triggering Question)
2. Σιωπηλή παραγωγή ιδεών γραπτώς από το κάθε άτομο που συμμετέχει στην ομάδα ξεχωριστά
3. Καταγραφή των ιδεών - ενώπιον όλων -από τον συντονιστή, και ανάρτηση τους στους τοίχους που βρίσκονται γύρω από τους συμμετέχοντες
4. Εστιασμένη συζήτηση από τους συμμετέχοντες πάνω στις ιδέες που έχουν καταγραφεί, με σκοπό την διασάφηση της έννοιας τους
5. Επιλογή των πιο σημαντικών ιδεών από τους συμμετέχοντες, με ψηφοφορία

5.6 Παράρτημα: Κατάλογος Συμμετεχόντων

Η σειρά στον Πίνακα είναι όπως είχαν καθίσει κατά την πρώτη μέρα του εργαστηρίου.

#	Όνομα	Επίθετο	Οργανισμός
1	Άντρια	Χαραλάμπους	Γραφείο Επιτρόπου του Πολίτη
2	Έλια	Πετρίδου	UNHCR
3	Κούλα	Ταντελέ	Γραφείο Προεδρίας
4	Ρωμανός	Τοφής	Oxygen for Democracy
5	Μαρία	Παναγιώτου	Υπουργείο Παιδείας, Ειδική Εκπαίδευση
6	Παναγιώτης	Παναγίδης	Υπουργείο Παιδείας
7	Αλέξανδρος	Γκεστ	SeeD - The Centre for Sustainable Peace and Democratic Development
8	Ευαγγελία	Παρασκευά	ONEK
9	Μαρία	Θεοφίλου	Υπουργείο Παιδείας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
10	Δώρα	Ηρακλέους	Future Worlds Center, SYNTHESIS Center for Research & Education Ltd
11	Έλενα	Τορναρίτη	SYNTHESIS Center for Research & Education Ltd
12	Κυριάκος	Χριστοδούλου	Υπουργείο Παιδείας
13	Έλενα	Παπαμιχαήλ	Υπουργείο Παιδείας
14	Νίκη	Νικολαΐδου	Υπουργείο Παιδείας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
15	Χριστίνα	Παπαχριστοδούλου	Υπουργείο Παιδείας
16	Θεοφανία	Γκάγκου	Παγκύπριο Συντονιστικό Συμβούλιο Εθελοντισμού
17	Μαρία	Ιακωβίδου	Υπουργείο Παιδείας, Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης
18	Ιωάννης	Λάμπρου	Υπουργείο Παιδείας, Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης
19	Γιώργος	Κυπριανού	Γραφείο Επιτρόπου του Πολίτη
20	Γεωργία	Νεοφύτου	Υπουργείο Παιδείας
21	Έλενα	Χριστοφίδου	Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
22	Κίκα	Χατζηκακού	Υπουργείο Παιδείας
23	Κωνσταντίνος	Αρσαλίδης	Υπουργείο Παιδείας
24	Μάριος	Επαμεινώνδας	Υπουργείο Παιδείας

5.7 Παράρτημα: Διευκολυντές Συζήτησης

Γιάννης Λαούρης

Ο Δρ. Λαούρης, διευθύνει το Future Worlds Center (FutureWorlds.eu) και είναι μέλος πολλών διεθνών συμβουλίων. Έχει εκλεγεί President (2024-2027) του Intern. Society for the Systems Studies. Ως κοινωνικός επιχειρηματίας (Social entrepreneur) έχει ασχοληθεί με το Δομημένο Δημοκρατικό Διάλογο ως μέθοδο αξιοποίησης της συλλογικής σοφίας για την επίλυση πολύπλοκων κοινωνικών προβλημάτων. Η ομάδα του έχει αναλάβει πέραν των 30 διεθνών και/ή Ευρωπαϊκών έργων σε θέματα κοινωνικής μεταρρύθμισης. Η συνεισφορά του έχει αναγνωριστεί με πολλά βραβεία όπως το Βραβείο Καινοτομίας και Δημιουργικότητας της Ομοσπονδίας Εργοδοτών και Βιομηχάνων (για καινοτομική ύλη των σχολών CYBER Kids), το Βραβείο της Ελληνικής Εταιρείας Συστημικών Μελετών για Διακεκριμένους Επιστήμονες (για ανάπτυξη και εφαρμογή της συστημικής επιστήμης δομημένου διαλόγου), το Ευρώ-Μεσογειακό Βραβείο για Διάλογο μεταξύ των Πολιτισμών (Honorable Mention -second place) του Anna Lindh Foundation κα. Διαθέτει πτυχίο ιατρικής, PhD στη Νευροφυσιολογία, και masters και PhD στη μηχανική συστημάτων από Γερμανία, ΗΠΑ και Ην. Βασίλειο.

https://futureworlds.eu/wiki/Yiannis_Laouris

Μάριος Μιχαηλίδης

Ο κ. Μιχαηλίδης κατέχει BSc in Systems & Mechanical Engineering και Post Graduate Diploma in Production Management από πανεπιστήμια των ΗΠΑ. Ξεκίνησε ως λειτουργός επιμόρφωσης στην Κυπριακή Ακαδημία Δημόσιας Διοίκησης (ΚΑΔΔ), τον κεντρικό φορέα μάθησης και ανάπτυξης του δημόσιου τομέα της Κυπριακής Δημοκρατίας, τον Μάιο του 1992. Υπήρξε υπεύθυνος για το σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων επιμόρφωσης και οργανωτικής ανάπτυξης, κυρίως στους τομείς της διαχείρισης των αλλαγών, θεμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεξιοτήτων διαπραγμάτευσης και διαχείρισης συγκρούσεων. Ως λειτουργός επιμόρφωσης, ο Μάριος συνεργάστηκε με Κύπριους και ξένους εμπειρογνώμονες από το δημόσιο αλλά και τον ιδιωτικό τομέα. Έχει στο βιογραφικό του σημαντικά έργα στα οποία αξιοποιήθηκε έμπρακτα η επιστήμη και μεθοδολογία του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου, όπως την αναβάθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης, τη συγχώνευση του Τμήματος Φορολογίας και ΦΠΑ, την αναβάθμιση των κρασοχωριών και άλλα. Το 2013 ορίστηκε προϊστάμενος της ΚΑΔΔ. Από τις αρχές του 2023 προσφέρει τις υπηρεσίες και εμπειρογνωμοσύνη του σε θέματα δημόσιας διαβούλευσης ως ελεύθερος επαγγελματίας.

https://futureworlds.eu/wiki/Marios_Michaelides

Ελίνα Αντωνίου

Η Ελίνα είναι απόφοιτος Παιδαγωγικών Σπουδών – Προσχολική εκπαίδευση (Πανεπιστήμιο Κύπρου) με ειδίκευση στο Αναπτυξιακό και Θεραπευτικό παιχνίδι (University of Swansea) και εκπαίδευση στο πρόγραμμα Neurosequential Model of Therapeutics Type1 μέσω του Neurosequential Network του Bruce Perry. Είναι η συγγραφέας του βιβλίου «Η παιδεία παίζει. Βασικές αρχές παιχνιδιού για γονείς και εκπαιδευτικούς» και εργάζεται ως νηπιαγωγός σε δημόσια σχολεία της Κύπρου. Στο παρελθόν εργάστηκε ως ειδικός επιστήμονας στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, ενώ σε συνεργασία και με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα και οργανώσεις πραγματοποίησε εκπαιδεύσεις και βιωματικά εργαστήρια με θέμα το παιχνίδι που απευθυνόταν σε φοιτητές, εκπαιδευτικούς και γονείς. Έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με τη μη τυπική μάθηση και έχει συμμετάσχει σε εργαστήρια στην Κύπρο και στο εξωτερικό τόσο ως εκπαιδύτρια όσο και ως εκπαιδευόμενη, αξιοποιώντας το παιχνίδι ως βασικό εργαλείο μάθησης. Έχει ένα ευρύ φάσμα διδακτικής εμπειρίας με άτομα ηλικίας από 2 ετών έως 65. Πιστεύει πολύ στην ενεργή συμμετοχή των πολιτών στην κοινωνία για αυτό και έχει ιδρύσει τη MKO EVyouth με σκοπό την προώθηση της εθελοντικής εργασίας σε διάφορες χώρες, είναι ενεργό μέλος του Future World center και του Birth Forward. Έχει συμμετάσχει σε 5 εργαστήρια Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου Reinventing Democracy, Youth envisage and design their ideal Future, Reinventing Democracy in the Digital – Era (plus αυτό που κάναμε στη Λεμεσό και αυτό στο προεδρικό) ενώ εφαρμόζει στοιχεία αυτού του εργαλείου στα νηπιαγωγεία έτσι ώστε τα παιδιά να έχουν φωνή από μικρή ηλικία.

https://futureworlds.eu/wiki/Elina_Antoniou

Κατερίνα Φωτίου

Η Κατερίνα Φωτίου συνεργάστηκε με το Future Worlds Center από τον Ιούλιο του 2012 μέχρι το Σεπτέμβριο του 2018, ως μέλος του New Media Lab. Τα κύρια καθήκοντά της ήταν ο προγραμματισμός εφαρμογών που βασίζονται σε φορητές συσκευές για το λογισμικό ISM τρίτης γενιάς, το οποίο εξελίχθηκε στο IdeaPrism και για «έξυπνα» εκπαιδευτικά παιχνίδια. Η Κατερίνα έχει εκπαιδευτεί ως Διαμεσολαβήτρια για τη Διαδικασία του Δομημένου Διαλογικού Σχεδιασμού. Συν-διευκόλυε, μαζί με τον Γιάννη Λαούρη ή τον Μάριο Μιχαηλίδη, πάνω από δεκαπέντε SDDs σε πολλές χώρες. Ως νεαρή ηγέτιδα με ενδιαφέρον για την επαν-εφεύρεση της Δημοκρατίας και τις κοινωνικές

μεταρρυθμίσεις, έχει επίσης συμμετάσχει σε πολλά παγκόσμια σχέδια που σχετίζονται με τη μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης και της δημοκρατίας.
https://futureworlds.eu/wiki/Katerina_Fotiou